

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Diplomová práce

**VÝTVARNÁ VÝCHOVA JAKO PROSTOR PRO
INTERKULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ**

Bc. Zuzana Novotná

Výtvarná výchova pro SŠ a ZUŠ

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni

Podpis

Velice ráda bych poděkovala vedoucí své práce Věře Uhl Skřivanové, za velkou podporu, inspiraci a trpělivost...

V Plzni

Podpis

OBSAH:

ÚVOD

Proč se zajímat o téma interkulturního vzdělávání.....	4
1 PROBLÉMY SOUDOBÉ SPOLEČNOSTI.....	7
1.1 Globalizace jako fenomén a vývojový stupeň.....	7
1.2 Xenofobie jako důsledek boření hranic.....	8
1.3 Rasismus jako přirozené vyústění neřešeného strachu.....	10
1.4 Možné náhledy na multikulturalismus.....	12
2 VÝCHOVA JAKO ŘEŠENÍ SITUACE.....	14
2.1 Multikulturní výchova, předmět, přístup, koncept.....	14
2.1.1 Multikulturní výchova v rámci RVP.....	16
2.2 Od multikulturní výchovy po interkulturní vzdělávání.....	19
2.3 Transkulturní přístup.....	22
2.4 Vizualní gramotnost, vidění, třídění, vnímání.....	24
2.4.1 Remix obrazů.....	25
2.5 Východiska pomocí začleňování.....	26
2.5.1 Asimilace.....	26
2.5.2 Integrace.....	27
2.5.3 Inkluze.....	27
3 VÝTVARNÁ VÝCHOVA JAKO PROSTOR PRO INTERKULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	28
3.1 Pozitivní potenciál výtvarné výchovy pro interkulturní vzdělávání.....	28
3.2 Společné obsahy, společná východiska.....	28
3.3 Témata pro vytvoření projektového vyučování.....	30

4	PROJEKT A JEHO VÝCHODISKA.....	32
4.1	Možné přístupy k romské „problematice“	32
4.1.1	Kdo je Rom, kdo sociálně vyloučený a kdo sociálně nepřízpůsobivý..	35
4.2	Historie Romů v ČR.....	38
4.3	Zobrazování Romů v médiích (L. Jelínková).....	43
4.4	Didaktický návrh na projektovou výuku.....	43
5	EMPIRICKÝ VÝZKUM.....	52
Uplatňování průřezového tématu interkulturní vzdělávání v praxi základních škol a 1. stupně gymnázií		
5.1	Zvolený výzkumný přístup.....	53
5.2	Metody sběru a analýzy dat (rozhovory s učiteli a řediteli, experiment – reakce na nabízený edukační projekt, viz kap. 4).....	53
5.2.1	Metoda sběru dat.....	54
5.2.2	Metoda analýzy dat.....	54
5.3	Výzkumný vzorek - charakteristika nasbíraného materiálu.....	55
5.4	Cíle výzkumu.....	56
5.5	Výzkumné otázky.....	57
5.6	Analýza dat.....	58
5.7	Interpretace výzkumných nálezů.....	60
6	ZÁVĚR.....	68
7	SEZNAM LITERATURY.....	69
8	RESUMÉ.....	73

ANOTACE

V této diplomové práci se zabývám problematikou konceptu multikulturní výchovy v rámci výtvarné výchovy a snažím se o posun k principům interkulturního vzdělávání. Dále vypracuji témata k realizaci ve výuce a projekt, který budu nabízet v rámci empirického výzkumu do škol. Pokusím se také pomocí kvalitativního výzkumu popsat stávající situaci na vzorku vybraných škol.

In this thesis I deal with the concept of multicultural education in the arts and I try to shift this concept to the principles of intercultural education. Further, I make themes for implementation during lessons and an educational project which will be offered to schools in the context of empirical research. I will also try to describe the current situation of the sampled schools by using qualitative research.

Klíčová slova:

Multikulturní výchova, interkulturní vzdělávání, výtvarná výchova, projekt, empirický výzkum

ÚVOD

Proč se zajímat o téma interkulturní vzdělávání?

V rámci současného světa nastává a hlavně již nastalo období globalizace. Hranice jsou otevřeny, sociální rozdíly mezi populacemi se zvětšují. Ne všechny země mohou svým lidem nabídnout dostatek pracovních míst. Lidé migrují z rodné země do jiné, kvůli práci, politickému systému...

Hranice se otevírají především kvůli ekonomice, ale jen těžko můžeme omezit i otevřenost pro migrující lidi - a hlavně proč?

Mnoho občanů nedokáže akceptovat přísun nových lidí do jejich země. Především kvůli xenofobii, kterou trpí velká část české populace a díky médiím, které často xenofobii ještě podpoří mediálně lákavými reportážemi na téma cizinci a zvyšující se kriminalita, prodej drog nebo pašované zboží. A přitom stačí sledovat fakta a nenechat se přesvědčit nafouknutou bublinou. Přestože v médiích slyšíme kritiku a politici často mluví o těchto problémech, velké firmy stojí o novou levnou pracující sílu a tudíž ani vláda nechce tento přísun zastavit, přestože některé radikálně pravicové strany o tom vedou plamenné diskuze.

Českou republikou ještě hýbe jeden problém, a to je romská problematika. Především rasová nesnášenlivost vůči této minoritě je opravdu alarmující¹. Ví vůbec někdo odkud přišli? Jak jsou tu dlouho? A ví snad alespoň polovina z těchto lidí něco o sociálním vyloučení?

Je otázkou zda mají problém právě Romové nebo lidé, kteří proti nim tak brojí. Pokud se nenaučíme žít s jinými lidmi a tím nemyslím pouze jiného etnika, původu...Tím myslím, pokud nedokážeme žít s tím, že lidé jsou různí a právě i díky svému původu jsou jiní než my. Vyrůstali za jiných podmínek a prožívali jiné situace. Lidé, kteří mohou mít i přes to podobné zkušenosti jako my, mohou mít i podobný názor, ale my ho nedokážeme přes svůj strach či hněv slyšet. Potom se ptám, kdo je sociálně nepřizpůsobivý?

---

¹ Důvody a dopady rasismu v ČR jsou popsány v ENAR tiskové zprávě dostupné na: http://www.romea.cz/dokumenty/SR_CR-2012.pdf

Současný přístup ve školství se díky průřezovému tématu multikulturní výchovy snaží k posunu v toleranci a ve školách by se tomuto tématu měli věnovat, alespoň v rámci některých předmětů. Výzkumy² však potvrdily, že tomu tak zdaleka není, protože u průřezového tématu si škola sama vybírá, které zvolí a kolik časové dotace se tématům přidělí. A tak můžeme sledovat, jak průřezové téma multikulturní výchovy využívají především učitelé cizího jazyka.

Také se vyskytl novější, celistvý pohled na tuto tematiku, interkulturní vzdělávání. Díky současnému přístupu nejen k tématu, ale k člověku jako individu, se jeví interkulturní vzdělávání jako hlubší a celistvější. Nezdůrazňuje tedy jen odlišnosti v původu, ale soustředí se na společné znaky naší lidskosti a obrací se na naši vnitřní jistotu a důvěru v sebe sama.

Realizace interkulturního vzdělávání v rámci výtvarné výchovy se mi jeví jako velmi zajímavé východisko. Právě vizualita je velice důležitá v poznávání nových věcí a člověk s ní často neumí pracovat nebo ji spíš nedokáže zpracovat. Pokud bychom jako další možnost dokázali propojit výtvarnou výchovu nejen s interkulturním vzděláváním, ale i s průřezovým tématem mediální výchovy, šlo by pak o harmonickou koncepci na bázi kritického myšlení a tvořivosti a osobně si myslím, že by tím tento předmět získal další obsahy. Samozřejmě, jedná se o mé subjektivní pojetí výuky a tím nemohu tuto tezi klasifikovat jako nějaké dogma.

Ráda bych se tedy pokusila propojit právě interkulturní vzdělávání jako možný nový přístup ve vzdělávání pouze s oborem mně vlastním, výtvarnou výchovou. Myslím, že tyto dva obory k sobě mají velmi blízko a jejich hlavní pilíře se často střetávají. V rámci tohoto propojení by měla vzniknout témata, která by se dala v rámci výtvarné výchovy využít a navrhla bych i projektové vyučování, které by se dalo realizovat. Následně bych nabídla školám tento projekt k promyšlení, zda by byly ochotny v rámci školního vzdělávacího programu tento projekt realizovat. Téma by bylo zaměřeno především na romskou minoritu a majoritní společnost.

---

² Vycházíme z výzkumů Člověk v tísni, http://varianty.cz/download/pdf/analysis_2.pdf

Multikulturní výchova je již zakotvena ve většině zemí nejen evropské unie. V České republice ale není zcela využita, přestože je mnoho důvodů, proč ji zařadit do širšího kontextu školních vzdělávacích programů. Je zde mnoho témat a oborů, na které nahlíží a které dávají důvod k jejímu studiu.

1 PROBLÉMY SOUDOBÉ SPOLEČNOSTI

1.1 Globalizace jako fenomén a vývojový stupeň

Globalizace je jakýmsi abstraktním fenoménem již po delší dobu. Jedná se o větší politické, sociální i ekonomické propojení v globálním, tedy celosvětovém měřítku. V rámci globalizace jsou volněji otevřeny hranice a lidé se mohou přesunout tam, kde je větší pracovní příležitost.

Globalizace je významná především s ohledem na volný ekonomický trh, díky němuž se dovážejí výrobky ze zemí s levnou pracovní silou. Důsledkem dovozu pak, především v Evropě, upadá tuzemský trh. Menší podniky často neudrží krok s dovozem zboží kvůli jeho podceněné hodnotě, podniky končí a lidé přicházejí o práci. I u nás podniky často zaměstnávají cizince, protože mají menší nároky na mzdu i pracovní podmínky. Velké firmy a korporace mají smlouvy s agenturami, které dovážejí lidi z rozvojových zemí, aby zde za sníženou mzdu pracovali.

I tento trend je jedním z věcí, které vzbouzejí v lidech strach z přistěhovalců, protože mají pocit, že jim berou volná pracovní místa.

Otázka globalizace je momentálně velké téma, přesto s ním běžní občané úplně nepočítají a bedlivě si hlídají své označené teritorium. Zvláště v období krize je vždycky potřeba označit viníky a právě cizinci jsou první, kdo se nemůže v médiích moc bránit a tím pádem snadný cíl. Pokud si vyhledáváme na internetu tato témata, zjistíme, že na prvních místech fungují především blogy, které ještě utvrzují lidi v často jednostranných názorech na kriminalitu či nepřizpůsobivost přistěhovalců.

Je nyní otázkou, zda globalizace, jakožto vývoj konzumní společnosti je pouze fenoménem nebo logickým vyústěním postupného světového vývoje. Někteří vědci dokonce tvrdí, že globalizace může být vývojovým stupněm lidstva pro obohacení genetického kódu.

Pokud to vezmeme z pohledu historie, právě přesídlování a přistěhovalectví bylo velmi důležité pro vznik mnoha států i kontinentů. Dalo by se říci, že důsledek globalizace v ekonomické sféře nabral na obrátkách především kvůli rozvíjení transportů a techniky. Avšak přesun lidí z místa na místo nebyl nikdy velký problém, akorát mnoho těchto

stěhování národů trvalo mnohem déle. Dovolila bych si tedy podotknout, že z hlediska sociokulturního nahlížení na globalizaci se proces spíše urychlil, protože přesuny lidí byly běžnou součástí historie. Někteří autoři tvrdí, že globalizace započala v 16. století (např. Wallerstein), jiní datují vznik již k době objevení Ameriky.

Globalizaci lze posoudit a rozčlenit z hlediska několika dimenzí. Ekonomické, sociální, kulturní a politické.

Z hlediska ekonomické globalizace se jedná především o propojení všech společností do nadnárodních ekonomických vazeb a korporací. Vše se řídí základní myšlenkou maximálního zisku bez ohledu na faktor pracovních podmínek či životního prostředí. Tyto korporace jsou nezávislé na místě a mohou buď přesouvat výrobní do míst s levnou pracovní silou, nebo využívají daňově výhodná místa a přesouvají si levnou pracovní sílu do těchto daňově zvýhodněných zemí.

Další hledisko je globalizace sociální. Podle Ehla se jedná především o důsledek tzv. komprese časoprostoru. Vlivem médií a možností v dopravě se všechny informace dozvídáme skoro okamžitě a díky rychlému přemísťování můžeme cestovat z jednoho konce planety na druhý v řádech hodin.

Globalizace kulturní se projevuje především mísením kulturních zvyklostí a kultur celkově. Je mnoho zemí, které patří do tzv. Westernizace a přebírají znaky západní kultury. Díky tomu se dokáže mnoho žánrů rozšířit, například v hudbě worldmusic, různé styly s prvky ethna, arabské hudby atd. Je tu ale opět další pól, a tím je opět korporátní fungování firem jako je například McDonald nebo Starbucks coffee... Jsou po celém světě v každém kontinentu. Můžeme tady zmínit i pojem macdonaldizace společnosti, který rozvinul sociolog George Ritzer. Napsal knihu o standardizaci výroby těchto řetězců, popsal zde jak efektivnost těchto podniků, tak dopad na lidskou práci a výběr současné populace. Velmi se totiž snižuje rozmanitost v potřebě vyzkoušet nové věci a tyto řetězce podporují jakési stálé jistoty, které potřebuje asi každý z nás, bez ohledu na efektivitu či rozhled a osobní vývoj. Je zde od několika autorů i určitá vize o jakési jedné kultuře, která vyplyne právě z propojení všech kultur.

OSN, EU, NATO, ale také mezinárodní měnový fond, Světová banka nebo světová obchodní organizace - to vše jest výsledkem politické globalizace, která vede k integraci jednotlivých politických systémů v jednu nadnárodní organizaci. Jakožto člen jedné z těchto organizací musí každý stát dodržovat určitá společná pravidla. Tím samozřejmě určitým způsobem každý stát potlačuje svoji autonomii a suverenitu.

Hlavní aktéři globalizace byli vymezeni Turkem a Mezřickým. Oba názory se mi zdají celkem podobné, možná až na fakt, že Mezřický zahrnuje jako čtvrtého aktéra nejen zaostávající země, ale spíše frontu proti globalizaci. Nejedná se o antiglobalizační postoj, ale spíše o alterglobalizační názor. Do hloubky si uvědomuje, že globalizace nejspíše nejde zrušit, ale na druhou stranu ví o prohlubování propastných rozdílů mezi bohatými a chudými zeměmi. Tento postoj byl hlavním výsledkem sociálního fóra v Bombaji. Tedy hlavními aktéry globalizace jsou především:

- nadnárodní společnosti (názor obou autorů)
- Nejvyspělejší průmyslové státy a uskupení (podle Mezřického), a tedy (podle Turka) země, které mají z toho největší zisk - což je podle mne to samé
- Mezinárodní organizace (podle Mezřického); především Mezinárodní měnový fond (podle Turka)
- Poslední jsem již zmínila, tedy zaostávající země (podle Turka) a fronta proti globalizaci (podle Mezřického)

Globalizace je tedy pojem zeširoka probraný a myslím, že každý z nás by si měl uvědomovat klady i zápory globalizace, ve všech jeho dimenzích. Právě globalizace přináší pro mnoho lidí různé strachy z neznámého a přicházejícího.

1.2 Xenofobie jako důsledek boření hranic

Xenofobie je strach z čehokoliv nového, ale nejčastěji se využívá ve vztahu ke strachu z cizinců, jakožto lidí odlišného původu, řeči či barvy pleti.

Xenofobie je vlastně strach z něčeho, co nechápeme nebo čemu nerozumíme. Jakožto prevence proti xenofobii nejlépe funguje právě znalost odlišností, jejich pravidel, důsledků a především vědět, že jsme všichni pouze lidé.

Proč a jak tedy vzniká xenofobie?

Od nepaměti si každý stát hlídá své území a pere se za své kulturní dědictví. Xenofobie je vlastně něco přirozeného a možná až pudového. Pokud žijeme v nějakém státě a je zde nějaký kulturní pevný základ, jsme na to zvyklí a lidi kolem nás tento standard drží – tradice, jazyk, přístup k rodině, náboženství. Pokud přichází noví lidé z cizích zemí, jsou to pro nás cizinci, nerozumíme jejich řeči a často i ostatním věcem jejich sociokulturního prostředí. Pokud se s těmito lidmi neseznámíme, tak je nedokážeme odhadnout, a tím pádem je pro nás takový člověk nečitelný. Svým způsobem je to samozřejmě pochopitelné a logické. Jde však o to, že díky tomuto nepochopení vznikají fámy a černé historky způsobené strachem a můžeme se dostat až k mýtickým představám o pohromách, které čekají náš národ, pokud příliv cizinců nebo „sociálně nepřizpůsobivé“ nezastavíme. Vše vzniká na bázi strachu z něčeho nového, přesto se dá těmto strachům preventivně vyvarovat díky znalostem a interkulturním kompetencím. Těmto tématům se hodně věnuje interkulturní psychologie, jedná se především o rozvíjení interkulturní senzitivity, adaptability, tolerance a empatie.

Pokud se se strachem nepracuje a necháme mýtické představy dojít až do konce, vzniká vůči určitému etniku rasová nenávisť. Ta se může šířit i dědit, přístup může být velice pevně zakotven i po několik generací a čím je pevněji ukotven, tím hůře se odbourává.

1.3 Rasismus jako přirozené vyústění neřešeného strachu

Rasismus je především rozdělení a hierarchie sociálních skupin na základě rasových odlišností a dává důraz na biologické rozdíly. Rasismus je teorie, ideologie a politická ideologie a jedním z jejích předchůdců byla teorie o sociálním darwinismu, který dává základ pro různé antroporasové teorie. Jednoduše jde dělit rasismus na teoretický a praktický.

Na wikipedii se uvádí, že pojem sociální darwinismus používali spíše Darwinovi kritici. Sám Darwin tuto teorii a její důsledky, např. Eugeniku, výslovně odmítl, přestože se na stránkách wikipedie o eugenice uvádí: *Sám Darwin v roce 1871 tyto své obdivovatele utvrdil v jejich přesvědčení, když ve své knize O původu člověka prohlásil, že pokud nebudou velké pokroky v medicíně vyváženy promyšlenou kontrolou populace, naruší to přírodní výběr a neschopní budou mít stejné šance na přežití jako ti silní. Darwin sám také varuje, že pokud „nezabráníme tomu, aby se počet bezohledných, ničemných a jinak podřadných členů společnosti zvyšoval rychleji, než lepší třída lidí, národ bude degenerovat“ a uvádí, že během několika staletí civilizované rasy vyhladí a nahradí rasy divošské. Darwinova kniha způsobila také rozkvět rasové antropologie — vědci začali vážit lebky a měřit nosy a jiné části těla, zaznamenávat barvu vlasů a očí u populace. V roce 1885 zjišťovala Německá společnost pro antropologii rasové složení obyvatelstva jednotlivých německých států.*

Právě hierarchie na základě biologických odlišností je argument, díky kterému se rasismu neštítí mnoho lidí a mohou lidi posoudit a odsoudit pouze pro jejich původ.

Rasismus byl důvodem vzniku mnoha válek a konfliktů po celém světě. Dalo by se říci, že je v našich kořenech už od nepaměti. Potřeba předsudků, které nám pomáhají vyrovnávat se s rozdíly v našem světě, je obrovská.

Proč mají v Africe hlad? Jsou to divoši a nemají rozum. Proč se Romové často ocitají na okraji společnosti díky sociálnímu vyloučení? Protože jsou to nemakačenka a feťáci. Proč muslimové mají teroristy? Jsou to fanatičtí blázni a chtějí nás povraždit. Tato tvrzení nejsou vymyšlena. Jedná se o názory lidí kolem mne, se kterými se běžně setkávám, a prochází napříč sociálními vrstvami i pohlavím a věkem.

Jedná se v myšlenkách lidí o něco vrozeného na základě původu, etnicity. To nejsou mé předsudky vůči většinové společnosti, to je zkušenost z řad lidí kolem mne, vyhledávání na internetu, brouzdání po diskuzích na sociálních sítích.

Toto jsou názory mnoha lidí, a proč? Je to asi právě ten pocit Evropské, bílé nadřazenosti. To co děláme MY je správné a ostatní je špatně, a to jen kvůli tomu, že tomu ostatnímu nechtějí nebo nedokážou porozumět. Díky informacím ze světa, které k nám přicházejí,

díky mediálnímu obrazu, internetu, televizi, si utváříme stereotypy a předsudky na základě xenofobie, nekritického přijímání informací nebo ustáleného názoru, že to, co vidíme v televizi, je pravda. Rasismus samozřejmě není nijak spjat pouze s Českou republikou či Evropou, je po celém světě a problémy s rasisticky laděnými činy a zločiny jsou po celém světě. V Evropě je to pouze v mnoha ohledech potvrzeno 2. světovou válkou. Díky tomu se nám rasismus do povědomí dostává především na základě nacistické a fašistické ideologie o nadřazenosti bílé rasy.

Rasismus může být velice nebezpečný a mocný. V České republice je naprostým pravidlem, že kdykoli přijde mediální zpráva o krizi, zvedne se hladina rasisticky motivovaných zločinů a mnoho lidí se připojí k demonstracím proti nepřizpůsobivým. Je to nejjednodušší způsob jak ukázat prstem a nechat se vést proti někomu, kdo se na první pohled odlišuje. Vizuální odlišnost je v tomto ohledu velmi důležitá.

Bohužel se čím dál více s rasistickými názory setkávám i v řadách učitelů, doktorů politiků a dalších, kteří by měli svůj osobní přístup spíše regulovat kvůli možné autoritě vůči mnoha skupinám lidí, kteří do nich vkládají svou důvěru. Co se týče politiky, jde vždy spíše o alibismus a touhu po voličích, tudíž některé kampaně jsou na rasové nesnášenlivosti přímo založeny. Proč řešit problém, když ho mohu využít ve svůj prospěch?

Přesto naše společnost teoreticky míří spíše k propojování kultur, i když se to mnoha lidem nelíbí a, tudíž bychom se měli začít bavit o multikulturalismu a multietnické rovině soužití.

1.4 Možné náhledy na multikulturalismus

Pokud se bavíme o multikulturní a multietnické rovině soužití, musíme zde zdůraznit významnou roli předsudků a stereotypů. Tyto pojmy mají stejnou psychologickou podstatu. Jsou to postoje, názory a představy, které určité skupiny lidí chovají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy). Tyto názory jsou relativně neměnné, přenášené mezi generacemi a obtížně odstranitelné. Mají silný emocionální náboj, zatímco racionální obsah v nich může být potlačen. (Průcha 2001, 36)

Jako stav společnosti multikulturalismus můžeme nazvat ve chvíli, kdy vedle sebe žijí různé sociokulturní skupiny. Nejde jen o bezproblémové soužití bez konfliktů, jde o jakékoli soužití pohromadě, tudíž nemůžeme multikulturalismus jako stav společnosti brát jako harmonické soužití plné respektu. Často zde právě fungují již zmíněné předsudky a stereotypy, které jsou nedílnou součástí lidské identity.

Pokud bereme multikulturalismus jako proces, jedná se o jakési mísení a ovlivňování kultury jako celku nebo jeho různých částí. Projevuje se to běžně třeba v umění, v přebírání různých zvyklostí a svátků, v kuchyni...

Je to také současně vědecká teorie, která se zabývá kulturními odlišnostmi a může nám pomáhat v orientaci ve světě. Srovnává různé odlišnosti a dokáže nám přiblížit pohledy v čitelné formě vzhledem k našemu původu. Zabývá se různými pohledy i kódováním jazyka a díky tomu získáváme více pohledů na jednu věc.

Pokud bereme multikulturalismus jako společenský cíl, dostáváme se právě od stavu společnosti s jejími nedostatky až k soužití, založeném na toleranci a adaptabilitě, bez xenofobie a předsudků. Právě k tomuto cíli nám může dopomoci multikulturní výchova, respektive interkulturní vzdělávání i se svými dalšími odvětvími, jako je interkulturní psychologie, sociologie... Za ideál je považován transkulturní přístup.

2 VÝCHOVA JAKO ŘEŠENÍ SITUACE

V rámci kap. 1 jsme charakterizovali problematiku interkulturního vzdělávání ve vztahu k výtvarné výchově a nyní se obrátíme směrem k výchově a vzdělávání. Jak je možné s popsány problémy pracovat?

2.1 Multikulturní výchova, předmět, přístup, koncept

- Multikulturní výchova je příprava na sociální, politickou a ekonomickou realitu, kterou žáci prožívají v kulturně odlišných stycích s lidmi. (Encyclopedia of Educational Research, New York 1982 (IKV I. Varianty))
- Termín multikulturní výchova vyjadřuje snahy prostřednictvím vzdělávacích programů vytvářet způsobilost lidí chápat a respektovat jiné kultury než svou vlastní. (Pedagogický slovník, 1998.)
- Konflikty mezi etnickými, rasovými a náboženskými skupinami či celými národy a státy, je jeden z nejobávanějších problémů současné civilizace. Konflikty vznikají při styku příslušníků národnostních menšin s příslušníky většinové populace. Další konflikty mohou vznikat v důsledku přílivu imigrantů do určitých zemí apod. Lidstvo se musí pokoušet předcházet těmto konfliktům a jedním ze způsobů je vzdělávání multikulturní výchovy (Průcha, 2009).
- Multikulturní výchova se jako koncept rozvíjí ve světě od druhé poloviny 20. století jako reakce na existenci multikulturní společnosti. Ve školství jde především o snahu připravit žáky a studenty na život a soužití v kulturně, národnostně, etnicky, sociálně, nábožensky a jinak heterogenní společnosti. V České republice jde o relativně mladý pedagogický pojem, který se používá a zejména aplikuje do pedagogiky teprve od 90.

let minulého století (Švingalová, 2007).

- I když je multikulturní výchova, jež má mezinárodní rozšíření, poměrně mladý pojem, přikládá se mu značná důležitost, jak vědecká, ale i pro českou společnost má zvláštní význam (Průcha, 2009).

- Průcha (2006, str. 15) definuje multikulturní výchovu jako: „edukační činnost zaměřenou na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických patřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje i značné finanční prostředky, ale její skutečné efekty nejsou spolehlivě prokazovány.“

- Multikulturní výchova je edukační proces, díky kterému si jednotlivci vytváří předpoklady k pozitivnímu vnímání a hodnocení kultur, které jsou odlišné od jejich vlastních a tak regulují své chování k příslušníkům jiných kultur (Průcha, 2009).

- Podle Bankse (2007) multikulturní výchova jsou tři věci: myšlenka či koncept, posun ve vzdělávací reformě, a proces. Multikulturní výchovu spojuje myšlenka, že všichni studenti, bez ohledu na jejich pohlaví, společenskou třídu, jejich etnickou, rasovou či kulturní charakteristiku, by měli mít rovnou příležitost se vzdělávat ve škole.

- Multikulturní výchova je dle Němečkové (2003) definovaná jako:
Příprava na sociální, politické a ekonomické reality, které žáci prožívají v interkulturním prostředí. Výchova a vzdělávání, které směřuje k chápání a respektování jiných kultur

Multikulturní výchova se zabývá tedy především naukou o cizích kulturách, jejich přiblížením, pro nás ve zjednodušeném pohledu, který je pro naši kulturu čitelný. Zahrnuje do svého záběru také genderovou tematiku, problematiku subkultur,

handicapovaných a celkovou tolerancí vůči ostatním. Je to tedy především nauka o jinakostech, odlišnostech a hlavně bych chtěla zdůraznit, že se jedná o NAŠ pohled, tím myslím pohled majoritní společnosti. Získáváním těchto informací se žák stává informovaný, tudíž může počítat s takovými odlišnostmi ve svém okolí a tolerovat je. Jako koncept vychází ale právě z těch odlišností a ukazuje nám TY DRUHÉ. Pochopíme tedy z tohoto přístupu, že se jedná o lidi, kteří mají stejná práva a možnosti jako my? Můžeme se skrze tento přístup dostat k tomu, že jsme si všichni rovni, když se učíme o odlišnostech? Multikulturní výchova nás může připravit na to, že je svět plný odlišností, a dělí tyto odlišnosti na základě rozdělování do skupin podle kulturní, etnické, národní či národnostní identity. Také nás seznamuje s odlišnostmi v té NAŠÍ kultuře. Může nás však připravit na to, že v každé té skupině je mnoho lidí, individualit a možností, které nelze zařadit do žádné této skupiny, protože nejsme předvídatelní? Každý člověk je samostatný subjekt, individualita, která se neustále mění a vyvíjí a pouze můžeme vědět, že v každé kultuře existují určitá pravidla, která mohou ovlivňovat chod této či oné skupiny, ale není to dogma. Pokud si tedy na základě rozdělených skupin začneme škatulkovat, dostáváme se opět ke stereotypům a předsudkům, a proti těm přeci multikulturní výchova má bojovat, ne je podněcovat.

2.1.1 Multikulturní výchova v rámci RVP

Definice RVP

Pro základní vzdělávání

Průřezové téma Multikulturní výchova v základním vzdělávání umožňuje žákům seznámat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty.

Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé

společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci.

Multikulturní výchova se hluboce dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou a rodinou, mezi školou a místní komunitou. Škola jako prostředí, v němž se setkávají žáci z nejrůznějšího sociálního a kulturního zázemí, by měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně, kde budou v majoritní kultuře úspěšní i žáci minorit a žáci majority budou poznávat kulturu svých spolužáků – příslušníků minorit. Tím přispívá k vzájemnému poznávání obou skupin, ke vzájemné toleranci, k odstraňování nepřátelství a předsudků vůči „nepoznanému“.

Multikulturní výchova prolíná všemi vzdělávacími oblastmi. Blízkou vazbu má zejména na vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a společnost, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura, Člověk a zdraví, z oblasti Člověk a příroda se dotýká především vzdělávacího oboru Zeměpis. Vazba na tyto oblasti je dána především tématy, která se zabývají vzájemným vztahem mezi příslušníky různých národů a etnických skupin.

Pro gymnázia

Charakteristika průřezového tématu

Multikulturní výchova zaujímá významné místo v současné i budoucí společnosti založené na multikulturních vztazích. Zásadní význam má zejména pro mladé lidi, kteří se připravují na život v prostředí, v němž se setkávají a budou se ve stále větší míře setkávat s příslušníky jiných národností, etnik, ras, náboženství, s lidmi jiného životního stylu a jiných uznávaných hodnot. Jejím úkolem je především rozvíjet porozumění žáků sobě samým a hodnotám své kultury, podpořit jejich integraci v širším multikulturním prostředí při zachování vlastní kulturní identity. Škola má při působení na žáky v tomto směru funkci vzdělávací i výchovnou. Aby byla multikulturní výchova úspěšná a efektivní, musí prolínat celým výchovným a vzdělávacím prostředím školy, týkat se také mezilidských vztahů ve škole, mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi učiteli a rodinou. Důležité je i klima třídy na pozadí širšího školního a společenského prostředí a v neposlední řadě také osobnost učitele a jeho kompetentnost apod.

Průřezové téma Multikulturní výchova se neomezuje jen na informace, které žáci získají zejména ve vzdělávacích oborech Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Občanský a společenskovědní základ, Dějepis, Geografie, které mají s multikulturní výchovou úzkou souvislost, ale snaží se stimulovat, ovlivňovat či korigovat postoje, hodnotový systém a jednání žáků, posilovat jejich schopnosti začlenit se do multikulturních aktivit a být úspěšní v mezinárodní spolupráci. Multikulturní výchova se zaměřuje zejména na poznání a pochopení kulturních diferencí mezi lidmi nejrůznějšího původu, mezilidské vztahy, interkulturní komunikaci a přizpůsobení životu v multikulturní společnosti.³

Pokud si vezmeme tyto definice multikulturní výchovy pro základní školy a gymnázia, můžeme zde sledovat právě rysy multikulturní výchovy jako nauky o jinakostech a „těch druhých“. V RVP pro gymnázia je již určitý posun k interkulturnímu dialogu a osnovy vychází i částečně ze zaměření na stejný lidský základ a uznává různorodost na základě individuality každého z nás. Je ale nějaký důvod, proč by tento přístup neměl být u základního vzdělávání?

Je to snad odůvodněno věkem žáků?

Myslím si osobně, že nemá cenu dnešní žactvo podceňovat. Pokud vycházíme ze základních definic vývojové psychologie, dojdeme určitě k tomu, že děti informace potřebují v mladším školním věku spíše pochopit. K tomu by určitě dobře postačilo vycházet z nějakého společného základu. Vyprávění o odlišnostech je může dovést spíše k „mytizování těch druhých“ a zařadí si je skrze tyto příběhy do kolony zvláštních bytostí z pohádek. Pokud v tomto věku navodíme u dětí nejasné nebo nepochopitelné představy o světě a pokud jim neposkytneme stabilní základ o naší kultuře, projeví se to i v následujících obdobích.

Rozdíl mezi způsobem myšlení prepubertálních školáků a dospívajících:

a) Dětství je charakteristické úsilím o poznání a pochopení světa, tj. jaký svět je.

---

³ Definice z RVP

b) Dospívání je typické potřebou a schopností uvažovat o tom, jaký by tento svět měl, resp. mohl být. (Vágnerová, 1999, s.246).

Pokud bereme v úvahu žáky v období pubescence, kteří spadají pod 2. stupeň základní školy nebo 1. stupeň gymnázií, neviděla bych mezi dětmi z těchto dvou institucí rozdíly. Jedná se o stejnou věkovou skupinu ve stejné fázi vývoje, a tudíž požadavky by měly být stejné. Pokud žáci ze základní školy přecházejí na čtyřleté gymnázium, nároky jsou na ně kladeny stejné jako na žáky, kteří přestoupili na gymnázium v páté třídě. Tudíž by měli mít stejnou výchozí pozici.

Jestliže navážeme na definici Vágnerové, docházíme k tomu, že pokud žáci dostatečně nepochopí definici multikulturalismu a tolerance již v mladším školním věku, může to velice ovlivnit jejich pozdější smýšlení o principech ve světě obecně. Pokud by byla příprava pro interkulturní vzdělávání, kdy jedním z pilířů je i kritické myšlení, dalo by se na tuto přípravu jednoduše navázat. Pokud budeme žákům v mladším školním věku nutit nějaké dogma o cizích kulturách, budou pak žáci schopni nad tímto tématem samostatně přemýšlet?

2.2 Od multikulturální výchovy po interkulturní vzdělávání

Pokud se zamýšlíme nad rozdíly mezi multikulturální výchovou a interkulturním vzděláváním, dojdeme k jednoduchému řešení. Multikulturální výchova nahlíží staticky na odlišnosti či kulturní diference, definovatelné na základě etnického původu či jiného skupinového zařazení. Naproti tomu interkulturní vzdělávání je založeno na kritickém poznávání skrze individuální zkušenost jedince. Zakládá si na společném východisku a odlišnosti nastávají skrze různé aspekty osobních možností a příležitostí. Máme tedy možnost vycházet ze společných znaků, které nás jako lidstvo spojují. Tím pádem pak odpadá možná obava z poukazování pouze na rozdíly.

Interkulturní vzdělávání se odrazilo od pouhého teoretického uvažování a je vypracováno jak metodicky, tak didakticky, a připraveno k výuce. Ideová východiska interkulturního

vzdělávání lze popsat čtyřmi pilíři. Nejedná se o konkrétní oblasti, spíše o čtyři pohledy na jeden celek, které se navzájem prolínají a doplňují.

1. pilíř je pedagogický konstruktivismus

Jedná se o pedagogický proud, který zakládá proces učení na rozšiřování stávajících poznatků skrze vlastní zkušenost a skládání vlastních poznávacích struktur. To znamená, že přijmeme nové informace, které si sami zařadíme do již nabytých znalostí. Učitel tomu musí přizpůsobit formu výuky. Vede se konstruktivní model výuky. Učitel počítá s osobními zkušenostmi žáka a navazuje na ně, žák si zkušenosti díky výuce rozvíjí. Učitel tedy napomáhá rozvíjet žákovské pre-koncepty, zařazovat všechny nové obrazy do vlastních poznávacích struktur. Tyto procesy úzce souvisí s vizuální a dále mediální gramotností, což bude rozvedeno v další kapitole.

Pedagogický konstruktivismus vychází ze základní lidské potřeby poznávání nových informací. Navazuje na přirozenou cestu poznávání skrze spolupráci, řešení problémů, zážitků, vnitřní motivaci studentů a mnoha dalších aspektů. Poznávání nelze vytrhnout z kontextu sociálního prostředí, interakce, komunikace. Rozvíjí kompetence sociální, komunikační, k řešení problémů.

2. pilíř je kritické myšlení

Jak již bylo zmíněno, tyto pilíře se prolínají. Dalo by se říci, že kritické myšlení naprosto logicky vychází z pedagogického konstruktivismu. Je to ideální kompetence, která je k vytváření vlastních poznávacích struktur nezbytná. Interkulturní vzdělávání se snaží o rozvíjení této kompetence, která je v dnešní přeinformované době velice důležitá. Díky kritickému myšlení dokážeme na logickém základě informace analyzovat z více možných pohledů a zařadit je do spletité struktury širšího kontextu. Kritické myšlení je třeba cvičit a je možné se mu naučit. Je vyvinuto mnoho metod a technik, které ke kritickému myšlení směřují. V tomto směru byl vyvinut třífázový model učení E-U-R.

E jako: Evokace. Je to část výuky, kdy studenty vyzýváme k zamyšlení. Navrhujeme téma. Studenti si dají dohromady informace, které ví a sepíší informace, které chtějí nebo

potřebují vědět. Je to ta část výuky, kde je prostor pro určitý druh nejistoty a zhodnocení dosavadních znalostí tématu, dosavadní struktury.

U jako: Uvědomění si významu. Tato část je z velké části v rukou učitele. Je důležité předložit podnětné materiály, na základě kterých si žáci mohou rozvíjet své prekoncepty, a které zároveň míří k určitému výchovně vzdělávacímu cíli. Žáci mohou nové informace propojovat s dosavadními informacemi a motivuje je to k další fázi výuky.

R jako: Reflexe. Je tedy třetí fáze. Jedná se o část, kdy si studenti připomínají myšlenky, se kterými začínali, a srovnávají je s nově nabytými informacemi, které zachytili během hodiny. Následně toto zhodnocení dokážou interpretovat a probírat v diskuzi. Kladou si otázky s ohledem na rozpory v informacích a názorech. Docházejí nejen k samotným závěrům, ale zamýšlí se i nad procesem učení a nad cestou, kterou k závěrům došli. Je nutné ponechat dostatek času i pro sebereflexi.

E-U-R je model, kterým můžeme libovolně vypracovávat výukové jednotky různé délky a na různou tematiku.

3. pilíř je interakce

Pokud navážeme na pedagogický konstruktivismus a z něj vyplývající kritické myšlení, dalším didaktickým principem je interakce. Díky interakci se student stává aktivním a podílí se na průběhu vyučování. Vytváří obsah výuky a dostává se do partnerské pozice s pedagogem i ostatními studenty. Interaktivní výuka probíhá i při reflexi s ostatními spolužáky, podněcuje argumentaci, zpětnou vazbu a odpovědnost za společně vykonanou práci.

4. pilíř je kooperativní výuka

Kooperace je specifický druh interakce, který nám popisuje, jak by měla tato interakce probíhat. Je to tedy forma skupinového vyučování, která se zaměřuje na společný cíl spolupracujících studentů. Pozitiva kooperativní výuky v rámci interkulturního vzdělávání spočívají především v toleranci vůči individuální nebo skupinové odlišnosti a tuto odlišnost využívá jako výhodu v dosahování cílů. Podporuje také spoluzodpovědnost při

plnění úkolů, a tím naplňuje sociální kompetence i v celkovém přístupu k řešení problémů.

V literatuře je také k nalezení mnoho aktivit, které vycházejí z těchto základních pilířů a dále rozvíjejí strukturu vyučovací jednotky a přitom nechává možnost volby tématu. Jedná se například o aktivitu „technika myšlenkové mapy“, jak komunikujeme, předání zprávy, kritická analýza mediálního textu. Tyto aktivity rozeberu ještě v další kapitole, kde se budu zabývat porovnáváním a prolínáním interkulturního vzdělávání a výtvarné výchovy.

Tímto jsme si popsali didakticko-metodické postupy, které charakterizují pojetí interkulturního vzdělávání. Pokud srovnáme tyto pilíře s vhodnými postupy v současném pojetí výtvarné výchovy, najdeme mnoho společného.

2.3 Transkulturní přístup

Přístup, který můžeme nazvat transkulturní (více viz Flechsig, 2000), poukazuje na jednoduchost dosavadního vnímání kultur/multikulturní výchovy a překračuje hranice k chápání každého z nás jako individuálního tvora s jedinečným životním kapitálem. Posouváme se tedy od klasické kategorizace na základě předem zjištěné informace a utváříme si struktury až na základě vlastní zkušenosti či analýze.

Jak je již popsáno v kapitole o globalizaci, jedná se o složitý proces, který mění současnou a doposud striktně chápanou představu o podobě světa a hranic mezi státy či kontinenty. Jsou určité komponenty kultury, kdy kultura je chápána jako abstraktní pojem, struktura vztahů a institucí. Tyto komponenty vycházejí z různých vztahů a podnětů a pomáhají každému z nás se někam zařadit a definovat v rámci světa i jednotlivých zemí. Tento základ je pro každého z nás důležitý právě obzvlášť v interkulturním setkání, dialogu, pro naši jistotu, že patříme do nějaké širší skupiny, a tím posilujeme naše sebevědomí.

Interakce a možnost změnit pohled sama na sebe skrze druhé je právě zásadní posun na rozdíl od předešlého pojetí. Proto se člověk utváří nejen na svém pevném sociokulturním základu, ale i díky interakci s druhými lidmi, vyvíjí se i v čase díky dalším setkáním

s novými lidmi s různými zkušenostmi, hodnotami a sociokulturním základem. To vše nám přináší do života nové poznání.

Je tedy potřeba připravit se nejen na střet s odlišnými skupinami či kulturami, ale také na možnou změnu sebe sama. Abychom dokázali přijímat nové informace, zařazovat si je do vlastních struktur, následně je interpretovat a díky tomu třeba posunout svůj pohled, je třeba změnit svůj dosavadní pre-koncept.

Dopad transkulturního přístupu na způsoby práce s tématem multikulturní výchovy je s ohledem na jeho výše zmíněné charakteristiky zásadní. Nadále už totiž nemůžeme zdůrazňovat jen představitele jednotlivých kulturních skupin, které spolu vzájemně komunikují, ale také vzájemnou interakci jednotlivých lidí – individuů (Moree, 2008). Dalo by se to přirovnat k rozdílu mezi modernistickým a pluralistickým modelem vnímání. Zatímco v multikulturní výchově je sice už nějaká subjektivita a rozmanitost, je zde pořád pouze jasné rozdělení skupin, ze kterých se vychází a podle kterých se orientujeme. Transkulturní přístup nám dává díky interakci a jedinečnosti každého člověka nekonečnou podobu výkladu reality.

Ve vztahu k transkulturnímu konceptu pak ani multikulturní výchova není jen způsobem, jak předávat informace o těch „druhých“ (Vietnamcích, Romech, Ukrajincích, homosexuálech, věřících atd.), ale i cestou, jak budovat otevřenost, podporovat pluralistické myšlení a individuální, občanský přístup (Moore, 2008).

Transkulturní přístup s výčtem výše zmíněných pozitiv může mít i jistá úskalí. Kvůli tomuto přístupu se pak nedostaneme k informacím o velkých mezinárodních konfliktech, které možná vznikají i kvůli tomu, že lidé nemají možnost interakce s jinými sociokulturně odlišnými lidmi. Hlavní výhodou je odklon od možné stereotypizace, který jsem popsala v kapitole o multikulturní výchově.

V pedagogické práci se tento přístup projevuje formulováním cílů tohoto typu:

- naučit se reflektovat vlastní kulturní identitu a její proměny

- naučit se vnímat kulturní rozdíly v konkrétních situacích
- prostřednictvím tréninku dokázat řešit tyto situace

Transkulturní přístup se odráží v pojetí interkulturního vzdělávání, respektive interkulturní vzdělávání z něj jako koncept vychází.

2.4 Vizuální gramotnost, vidění, třídění, vnímání

Nyní se dostáváme k definici vizuální gramotnosti. V dnešním pojetí výtvarné výchovy, kde jednou z nejdůležitějších forem je sdělení, tedy komunikace, je brána vizuální gramotnost jako základ výtvarné výchovy. Od té chvíle, kdy se změnilo uvažování o vizuálním vnímání a kultuře celkově v pluralitním modelu, se začínáme bavit o důležitosti až výjimečném postavení komunikace a interakce v rámci výtvarného oboru. Je třeba pracovat s vizuálně obraznými vyjádřeními, která k nám neustále přicházejí. Díky interakci a neustálému procesu analýzy si vytváříme nové „obrazy“ o světě kolem nás.

Z vizuální gramotnosti také můžeme plynule přejít i k mediální gramotnosti, která se vztahuje k novým médiím. Ve výtvarné výchově je v posledních letech vyvíjen koncept o nových médiích a práce s nimi ve výuce (srov. Vančát, Mašek). Jak s vizuální, tak s mediální gramotností se dá velice dobře pracovat a díky výtvarné výchově je prostor tyto kompetence rozvíjet. Výtvarná výchova se nám tedy posouvá k velice důležité pozici v dnešní orientaci ve světě obrazů. Díky vhodným metodám můžeme tedy výtvarnou výchovou předávat a zprostředkovávat mnohem závažnější a důležitější obsahy než se doposud předpokládalo. Pokud založíme výuku výtvarné výchovy na vizuální a mediální gramotnosti, můžeme pak díky zážitkovým aktivitám, skrze tvořivost a obraznost, kritické myšlení či rozbor mediálního obsahu pracovat i s velice závažnými tématy a svým žákům otevřít možnost jak tyto obsahy pochopit, zažít.

2.4.1 Remix obrazů

Remixem obrazů nazýváme nebo je spíše nazýván diskurs německé pedagogiky, který se zabývá interkulturním vzděláváním, a který u nás v ČR popsala v časopise Výtvarná výchova Věra Uhl Skřivanová. „Remix kultur“ neboli „remix obrazů“ je vlastně propojením interkulturního vzdělávání a pedagogiky uměním. Jedná se o škálu od „obrazů každodennosti po obrazy vysoké kultury“ (Věra Uhl Skřivanová, 2013). Jedná se o systémy obrazů, které nás každodenně obklopují. Přirovnala bych to v českém RVP k systému znaků, které jsou definovány v RVP předmětu výtvarné výchovy, až na to, že zde se jedná o přesahy právě do interkulturního vzdělávání, což se tematicky zcela nabízí. Slovo „obraz“ v tomto kontextu není chápán pouze jako dvojrozměrné dílo, ale především jako fenomén ovlivněný třeba určitou skupinou (Věra Uhl Skřivanová, 2013).

Závěry z konference, kde byly tyto pojmy definovány a předneseny, směřovaly k určitým cílům. Jedná se o strategii jak integrovat umělecké a interkulturní vzdělávání. Zde jsou definována určitá doporučení:

- Chápání transkulturního „remixu“ jako úkolu a šance, tedy posun od informace o původu obrazu, k chápání jeho současné prezentace a tematizování možných forem vznikajících remixů.
- Zacházení s pojmem „diverzita“. Tedy zacházení s pojmem v rámci transkulturního přístupu.
- Využívání diferencí jako možnosti vzdělávání.
- Citlivé zacházení s diferencemi v rámci interkulturní pedagogiky uměním
- Etablování v rámci vyučování a zprostředkování umění, uměleckých fenoménů estetiky každodennosti z celého světa. Odpoutání se od evropského centralismu. Například pro mladé lidi je velice poutavá asijská kultura a její fenomény (Anime, Hamu ketsu⁴...)

---

⁴ Hamu Ketsu je velice zajímavý fenomén. Jedná se o fotografie křeččích pozadí.

- Hledání univerzálií obrazového poznání. Nalézání kódování vizuálně obrazných vyjádření z jiných kultur. Nemusíme se zaměřovat pouze na difference, ale na společné znaky, pro nás čitelné. Nalézat možné univerzálie a rozkrývat jejich struktury.
- Využívání nových, globalizovaných, hybridních a cizích obrazových forem a potenciálů. Jak bylo již zmíněno v kapitole o globalizaci, má velký vliv na mísení kulturních znaků. Pedagogika by měla využívat potenciál různorodosti znakových systémů.

Dále je v článku popsáno výzkumné šetření Mgr. Zdeňky Hajšmanové z roku 2010 o realizaci multikulturní výchovy na středních školách v Plzni. Jsou zde popsány stejné obavy z realizace multikulturní výchovy, která vychází ze zastaralé skupinové konceptualizace, a ta dělí společnost na majoritu a minority. Také se k situaci vyjádřil student Long Do, který popisuje své postoje a zážitky z prostředí českých škol, jako zástupce „vietnamské minority“.

2.5 Východiska pomocí začleňování

Nejen výchovnými prostředky a metodologicko-didaktickými postupy lze dosáhnout posunu v toleranci vůči odlišnostem. Je tu dále koncepce zapojování lidí s odlišnostmi do běžných základních škol, do běžného života. Je několik možností jak zapojit znevýhodněné žáky, ať už původem nebo jiným handicapem, do běžného chodu majoritní společnosti.

2.5.1 Asimilace

Z pohledu sociologie se jedná o naprosté přizpůsobení se většinové společnosti. Tedy člověk se znevýhodněním by se měl zapojit do běžného chodu k ostatním, podřídít se jejich tempu, znalostem, dovednostem a potlačit svoje znevýhodnění. Tvrdá asimilace probíhala v historii Romů v českých zemích hned několikrát. Nejvýraznější pokus se odehrál v 50. letech, kdy byli za prací přivezeni Romové ze Slovenska, často polokočovní nebo bydlící v osadách. Zde byla nasazena tvrdá převýchova, museli se

---

Celkově díky internetu je dnes střídání fenoménů velice rychlou záležitostí a neustále se objevují nové věci.

vzdát své kultury i původních řemesel, byli nastěhováni do panelových bytů, přestože předtím nedisponovali ani elektřinou. Asimilací tedy vzniká popření svých původních potřeb na úkor potřeb majoritní skupiny.

2.5.2 Integrace

Integrace je pojmem nejčastějším a v dnešní společnosti nejpoužívanějším. Integrace je začleňování, které se vyhýbá zbytečné separaci a přitom bere v úvahu výchozí pozici člověka se znevýhodněním. Je zde ale právě ten problém, že počítáme s člověkem se znevýhodněním, tudíž nepočítáme s někým sobě rovným a může zde být v konečné fázi i určité zvýhodnění. Integrace je ale považována i za pojem zastupující koncepci současného přístupu ve školství, které má za úkol zapojit děti se znevýhodněním do praxe základních škol, jedná se tedy i o pojem širšího významu.

2.5.3 Inkluze

Inkluzivní přístup je jakýsi ideál, ke kterému se snažíme teoreticky, avšak pramálo prakticky přiblížit. Jedná se o začlenění, které samozřejmě umožňuje například i nějaké kompenzační pomůcky či speciální přístup, ale především si zakládá na myšlence, že i žáci se znevýhodněním mají stejná práva a povinnosti jako ostatní. Díky různorodosti v kolektivu se nám rozšiřují obzory, žáci si mohou navzájem pomáhat a tím zvyšovat sociální dovednosti a posilovat tolerantní přístup vůči individuálním potřebám. Díky inkluzi vzniká kooperace při řešení problémů a setkáváme se s lidmi, se kterými bychom se doposud v běžné základní škole neseťkali.

3 VÝTVARNÁ VÝCHOVA JAKO PROSTOR PRO INTERKULTURNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Máme tedy již popsáno interkulturní vzdělávání i s jeho didaktickými postupy. Nyní se zaměříme na to, jak s ním je možno pracovat v rámci výtvarné výchovy. Popíšeme si společné didaktické cíle i obsahy a vyvodíme nakonec i možná témata ke zpracování. Završíme to vypracovaným didaktickým projektem, ke kterému následně připojím výzkumnou sondu, zda by školy byly ochotny s tímto projektem pracovat a jaká je výchozí situace na vzorku vybraných škol.

Proč tedy výtvarná výchova a interkulturní vzdělávání?

3.1 Pozitivní potenciál výtvarné výchovy pro interkulturní vzdělávání

Budeme vycházet především z již zmíněných pilířů interkulturního vzdělávání a ze současného pojetí výtvarné výchovy. Slovní spojení pozitivní potenciál chápeme v tomto smyslu jako možné propojení těchto dvou předmětů na základě společných znaků a možných průřezů v předávaných obsazích. Výtvarná výchova je pro mne důležitá právě proto, že se skrze ni a skrze tvorbu dá předat mnoho informací a díky heuristické metodě při zadávání úkolů a zážitkových aktivitách může žák pochopit tyto informace mnohem lépe než při transmisivním modelu vyučování, který je v současnosti pořád ještě standardem.

Na jakém základě tedy propojíme tyto dva předměty, aby to dávalo smysl?

3.2 Společné obsahy, společná východiska

Srovnáme tedy pilíře interkulturního vzdělávání s didaktickými a metodickými postupy, které lze (a je dobré) využít při realizaci výtvarné výchovy.

1. Pedagogický konstruktivismus x zážitkové aktivity

Během procesu učení v pedagogickém konstruktivismu nalézáme jako studenti obsahy, které si pak sami zařazujeme do svých myšlenkových struktur. Pokud budeme řešit problém zadaného úkolu ještě skrze zážitkovou aktivitu, posílíme tím výsledný efekt

vštípení a díky tvorbě si uchováme hlubší prožitek z nalezených vědomostí. Oba postupy spadají pod konstruktivní model vyučování a vycházejí ze stejných myšlenek, tedy přistupovat k žákovi jako k samostatné a tvořivé bytosti, která dokáže nalézt odpověď na danou otázku.

2. Kritické myšlení x vizuální a mediální gramotnost

Vizuální a mediální gramotnost fakticky vychází z principu kritického myšlení. A naopak pokud se zaměříme na úlohu kritického myšlení v rámci interkulturního vzdělávání, jedná se právě i o schopnost třídit vizuální a mediální informace, obrazy, které k nám přicházejí, a nebýt pouhým pasivním příjemcem. Jedná se tedy v obou případech o formu aktivizace myšlenkových procesů, možnost a schopnost je třídit podle důležitosti, relevantnosti a komunikačních obsahů.

3. Interakce x reflexe, rozhovor a výtvarná komunikace

Interakce je formou komunikace mezi žáky a učitelem. Žáci se díky interakci dostávají do pozice spolutvůrců obsahů v hodině. Během zážitkových aktivit jsme několikrát vytvářeli interakci na základě vlastní tvorby nebo na základě poznávání již hotového uměleckého díla. Interakce je ve výtvarné tvorbě důležitá jak pro průběh hodiny, tak pro následné zhodnocení za pomoci reflexe. Díky reflexi pak žáci ze svých pre-konceptů vytvářejí jednotný koncept, obsah, právě na základě interakce.

4. Kooperativní výuka x kooperativní výuka

Kooperativní výuka je jednou z organizačních forem, které se dají využít prakticky při každém předmětu, pokud je schopný učitel a dokáže s ní pracovat. Pokud začleníme kooperativní výuku v rámci výtvarné výchovy, dostáváme se do týmové pozice a každý může a musí něčím přispět. Můžeme pracovat jako štáb, každý má svou pozici. U této formy je tedy jedno v rámci jaké hodiny ji zařadíme, avšak jak ve výtvarné výchově, tak v interkulturním vzdělávání je velice výhodnou a vítanou formou vyučování.

Společné obsahy se pak hledají jednoduše. Pokud chápeme principy interkulturního vzdělávání, vizuální a mediální gramotnosti a využijeme přitom společné didaktické metody, můžeme s obsahy a tématy pracovat podle potřeby a aktuálních problémů. Nyní

se ještě zaměříme na to, s jakými tématy by se dalo v rámci těchto dvou předmětů pracovat.

3.3 Možná témata pro další zpracování

V této kapitole budou zmíněna možná témata v rámci výtvarné výchovy, která by se dala propojit s interkulturním vzděláváním.

Interkulturní dialog

Čeho se týká interkulturní dialog? Můžeme pochopit skrze umění informace o znakových systémech odlišné kultury? Je všude ve světě rozdíl mezi běžným a vysokým uměním? Jakým způsobem bychom zprostředkovali ostatním kulturám informace o naší kultuře? Myslíte si, že existuje nějaký univerzální znakový systém, který by pochopil člověk z kterékoliv části naší planety?

Globalizace

Jaké jsou oblasti, kterých se globalizace dotýká, a co to vůbec je globalizace? Máte představu o tom, kdy a jak globalizace vznikla? Jsou tu nějaké možné pozitivní a negativní dopady tohoto fenoménu?

Hranice českého státu

Co je to hranice? Jsou hranice důležité pro definici našeho státu? A co definice naší kultury? Je možné zachovat si původní kulturní hodnoty a odkazy i přes otevřenost státu? Dokážete definovat, kam se naše kultura posouvá díky otevřenosti hranic?

Původ, etnicita, odlišnost a individualita

Co znamenají tyto pojmy? Je možné, aby se prolínaly? Je možné odlišovat se i bez jiného etnického původu? Zkuste se zamyslet, proč a jak se na lidech podepisují jednotlivé pojmy. Znáte někoho z cizí země? Znáte někoho, kdo se chce odlišovat od ostatních za každou cenu? Jak by se Vám žilo, pokud byste byli na první pohled odlišní?

Jak nás ovlivňuje mediální obraz

Dokážete si představit, jaký mají na náš osobní názor vliv média? Jakým způsobem jsou zobrazováni lidé z jiných světadílů? Myslíte si, že média mohou podporovat předsudky a stereotypy? Jsou média nezávislá? Jak fungují média u nás a jak v zahraničí? Mohou být média nástrojem propagandy?

Romové v českých zemích

Toto téma bude zpracováno jako didaktický projekt. Nejde na toto téma nahlížet pouze staticky jako na menšinu, proto bych ráda zapojila práci s analýzou mediálního obsahu, aktivitu myšlenkové mapy, reflexe i kooperativní výuku.

Jak je pracováno s pojmy v rámci médií? Kdo je Rom, kdo sociálně vyloučený a kdo sociálně nepřizpůsobivý? Jak je možné měnit komunikační obsah na základě kompozice fotografie? Jak je nám předkládána tato menšina v rámci zpravodajství? Víte, že máme společnou velkou část historie?

Témat pro další zpracování by samozřejmě bylo mnohem více, my si zde uvádíme taková, která jsou většinou pojímána z perspektivy multikulturní výchovy a takto by se dala zpracovat v rámci posunu k interkulturnímu vzdělávání.

4 PROJEKT A JEHO VÝCHODISKA

Jedná se o vypracovaný didaktický projekt interkulturního vzdělávání, který se má realizovat v rámci výtvarné výchovy. Projekt je zaměřen na romskou menšinu, především na mediální obraz a techniku kritického myšlení v rámci tohoto tématu.

4.1 Možné přístupy k romské „problematice“

Přístup antropologický, který zastává především Jakoubek a Hirt z Fakulty antropologické na ZČU v Plzni

Jednou z kacířských myšlenek této práce je tedy teze, že "romská kultura" nesouvisí (dnes) nutně s Romy (jako "antropologickým typem" - k tomu viz násl. kap.). Naopak - jejími nositeli mohou být (a jsou) subjekty s "biologickými znaky majoritní populace"...

Z těchto důvodů tedy chápu pojetí "romské kultury" jako "kultury Romů", tedy jako specifické entity substanciálně spjaté s určitým "antropologickým typem" za tragicky mylné. (Jakoubek 2004, str.75)

Proti pojetí romství coby kvality biologické, tedy proti koncepci "vrozeného romství", kdy je romství "součástí těl... a nikoliv atributem získaným" budu v předkládaném textu vycházet z protikladného pojetí kulturologického, podle kterého se "člověk Romem nerodí, ale stává se jím" v procesu enkulturace a socializace (v programové opozici vůči autorům, vycházejícím z představy, že "jednotlivé znaky svého specifika získávají Romové rodem, v rodině, prostě tím, že se narodí jako Romové. Rom je chápán jako nositel romské kultury. (Jakoubek 2004, str. 76)

Skutečnost je navíc taková, že dnes již nikdo není schopen odpovědět na otázku "Kdo je Rom?", zda se jedná o nositele kultury, jazyka, či "antropologický typ" (což dnes již rozhodně není totéž). Vzhledem k významové přetíženosti tohoto pojmu je těžké říci, zda vůbec ještě něco (někoho) seriózně označuje, v každém případě je jisté, že je využíván a zneužíván kýmkoli podle momentální potřeby. Jisté však je i to, že "Romové", či alespoň subjekty tímto termínem označované, jsou skupinou, která není kulturně homogenní

(lépe řečeno - nesdílí shodnou kulturu. A to ani klasifikačně), protože k ní je obvykle počítána jak tzv. "romská politická reprezentace" (tedy účastníci moderní, občanské společnosti, až již zatím spíše hypotetické národní romské či národní české), stejně jako obyvatelé romských osad (tedy participantů společnosti tradiční, resp. nositelé vzorců tradiční romské kultury). (Jakoubek 2004, str. 209-210)

... značně naivní teorií je předpoklad, že "když stejně vypadají (tj. obyvatelé romských osad a tzv. "romské politické reprezentace"), jsou stejní a budou si navzájem rozumět..." (Jakoubek 2004, str.211-212)

Zde je na místě uvést, že jedněmi z mála, kdo tuto situaci interpretují správně, jsou tzv. "integrování Romové" (ovšem integrování do majoritní společnosti, tedy nikoli členové tzv. "romské politické reprezentace"), jimž ovšem jak romské "elity", tak i majorita vyčítá, že se zřekli příslušníků svého národa v romských osadách a nestarají se o ně. Právě oni pochopili podstatu věci, tedy že nejde o fyziognomii (ba ani o lingvistickou kompetenci), ale že hlavní odlišnost (mezi romskými osadami a okolní společností) spočívá v rozdílu kulturním a že v tomto smyslu jsou (bez ohledu na odlišnou barvu pleti či jazyk) členy kultury společnosti majoritní a k romským osadám mají stejně daleko (či blízko) jako kterýkoli jiný její příslušník. (Jakoubek 2004, str. 213)

Jedná se o přístup, který vlastně popírá kulturní základnu romského etnika. Cikánské společenství se drží v určitých skupinách (příbuzenských) a od ostatních skupin mají odlišný základ. Natož jedná-li se o romskou populaci v celé Evropě nebo ve světě. Romové tedy nemají společné kulturní zázemí, a tudíž k nim nemůžeme přistupovat prvoplánově jako ke kulturní menšině. Pokud řešíme problém, jedná se o problém sociálního vyloučení a ne romského etnika.

Tento přístup je určitě z pohledu i interkulturního vzdělávání zajímavý právě proto, že Romy nepokládá za jednotnou minoritní skupinu. Romská univerzální kultura je zde popisována jako konstrukt majoritní společnosti. Pokud řešíme problémy, jedná se o problémy sociálně-ekonomicky slabých rodin. Jejich problémy nevycházejí z jejich původu, protože jejich původ není jednotný.

Samozřejmě je to pohled antropologický, tudíž vychází z reálií, faktů. Avšak nejedná se opět a zase o pohled majoritní společnosti? Pokud se podíváme na problematiku sociálně vyloučených Romů do hloubky, můžeme najít určitá specifika, která se opakují. Tito lidé měli jako skupina v Čechách stejné podmínky. Majoritní společnost k nim přistupovala odjakživa jako k určité odlišné skupině lidí s určitými specifiky. Ano, přestože se jedná o škatulkování, vyplývají z tohoto dlouhodobého přístupu jednotné problémy, kterými je dnešní společnost zahlcena. Je tedy otázkou - jak dál? Máme k nim změnit od základu svůj přístup, ale jde to? Mají snad lidé ve svém myšlení tlačítko reset, a tím si změni pohled na svůj dosavadní stereotypní názor? A můžeme snad popřít jasnou vizuální, jazykovou⁵ nebo hodnotovou odlišnost, kterou většinová společnost na první pohled dokáže rozpoznat?

Jak zmínil Jakoubek, „integrování Romové“ umí správně specifikovat situaci „romství“. Mezi těmito Romy ale je mnoho těch, kteří se následně snaží pomáhat Romům sociálně vyloučeným, ať už svojí snahou nebo tím, že jsou jim vzorem. I oni umí definovat určitá specifika, univerzálie, která pojí mnoho Romů. Je tedy otázkou, zda Romové chtějí být definováni jako určitá homogenní skupina, či nikoliv. A to bohužel jako majoritní společnost nevymyslíme.

Druhý pohled je pohled romistický, který naopak kulturu a jazyk spojuje tak, aby vznikl nějaký stabilní základ, od kterého se mohou Romové odrážet. Jedná se především o praktiky různých sdružení (Romea o. s.) nebo také přímo lidí studujících romistiku. Tito lidé berou jako svoji práci sdružovat informace a zpravodajství ze světa Romů. Podávají zprávy o historii Romů a jejich jazyce a předkládají vzory v podobě článků o úspěšných Romech. Tyto informace pochází z jakési univerzální podoby „romství“, přestože bere v úvahu i specifika různých skupin.

Můj osobní názor je vcelku kladný k oběma směrům, které zde uvádím. Myslím, že zlatá střední cesta by byla nejlepším řešením. Přestože je mnoho informací ve spisech Jakoubka

---

⁵ Ohledně romštiny, víme, že v dnešní době už mnoho Romů romsky neumí. Také je mnoho lingvistických podob romštiny. Přesto byly objeveny určité specifické rysy, které poznamenávají český jazyk a vychází z romštiny a slovenštiny. Pro mnoho Romů (ne-li většinu) z různých částí ČR je specifický „romský etnolekt“ češtiny, který by se dal označit za jinou variantu českého jazyka.

a Hirta pravdivých, myslím, že se ale jedná o jakýsi zjednodušený pohled, který nebere v úvahu žádné psychologické dopady traumatické historie Romů. Je to pohled, který neuvažuje o Romech jako o jednotné skupině, což je i z pohledu interkulturního vzdělávání zajímavé, přesto mám neodbytný pocit, že i Romové by měli posilovat svoji hrdost, třeba formou vyučování romské historie nebo romské kultury. Právě i my jako zástupci majoritní společnosti bychom měli znát společné znaky naší historie-je totiž nad očekávání mnoha lidí již dlouhá. Mohli bychom se dokonce pomocí těchto dějin poučit z opakovaných chyb, které v jejich průběhu vznikaly. Chápu také postavení „romistů“, kteří musí vyvážit protipól většinového stereotypního názoru a snaží se podporovat romskou hrdost.

4.1.1 Kdo je Rom, kdo sociálně vyloučený a kdo je sociálně nepřizpůsobivý?

Tyto pojmy často díky stereotypnímu myšlení splývají, proto si je nyní popíšeme.

Rom je tedy oficiálně ten, kdo se hlásí k romské národnosti. Zdá se to velmi jednoduché, ale jak jsme si popsali pohledy různých oborů, jednoduché to není. Nikdo z okolí nemůže stoprocentně definovat na první pohled kdo Rom je a kdo není. Je mnoho Romů v České republice, kteří se ke svému původu oficiálně nehlásí, a naopak znám Romy, kteří naprosto vizuálně splývají s majoritní společností a k romskému původu se hlásí i oficiálně. Kvůli několika kritickým okamžikům v historii Romů na českém území a současnému často rasistickému postoji v ČR se stalo pravidlem, že mnoho Romů se ke svému původu cíleně nehlásí, aby jim nevznikaly problémy. K romské národnostní menšině se při sčítání lidu 2011 přihlásilo celkem 13 150 obyvatel, romštinu jako svůj rodný jazyk (nebo jeden z rodných jazyků) však uvedlo celkem 40 370 obyvatel. Podle odhadů Evropského centra pro práva Romů z roku 2003 je Romů v Česku mezi 250 000 a 300 000.⁶

---

⁶ WIKIPEDIA, http://cs.wikipedia.org/wiki/Romsk%C3%A1_men%C5%A1ina_v_%C4%8Cesku

Ovšem jsou určitá specifika ve vzhledu „běžných“⁷ Romů a tím pádem je dokážeme předem označit za Romy, přestože jejich pohled na vlastní původ neznáme. Zjednodušeně se dá ale napsat, že Romem chápeme člověka romského původu bez ohledu na jeho sociální status. Tedy za Roma nemůžeme považovat člověka sociálně vyloučeného.

Člověk ze sociálně vyloučené lokality je člověk se znevýhodněním. Zjednodušeně řečeno, sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučeni ze společenských sítí (na okraji společnosti) a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu (lokální separace). Jedná se často o lidi bez hmotných a kulturních statků. Bez intervence je návrat nebo sociální začleňování skoro nemožné.⁸ Princip sociálního vyloučení se často nese s problematikou drogově či jinak závislých, rodin bez hmotného zajištění, separace a vytváření ghett.

Nyní se dostáváme k pojmu, který snad ani nenesou status pojmu oficiálního – sociálně nepřizpůsobivý. Spíš se jedná o jakýsi mediální pojem, kvůli kterému vzniká mnoho předsudků. Teoreticky se jedná o kohokoli, kdo odmítá plnit svoji sociální, pracovní, kulturní či občanskou roli. Je velice smutné a zarážející, že kromě médií převzala i politická scéna pojem sociálně nepřizpůsobivý náhradou za pojem sociálního vyloučení. Je tedy jasné k čemu význam směřuje. K tomu, že by měla být situace prakticky neřešitelná, protože tito lidé se prostě ze své situace dostat nechtějí. Proto je na politické scéně tento pojem tak oblíbený, protože se jedná o téma, které nikdo nechce prakticky řešit, není na něj lék. V té úplně nejčastější podobě je sociálně nepřizpůsobivý náhradou za pojem Rom, tedy pokud mluvíme v médiích nebo třeba v obchodě o sociálně nepřizpůsobivých, mluvíme vlastně o Romech. Dále se v této souvislosti také mluví o zneužívání sociálních dávek, což je v současné situaci jeden z nejklamavějších stereotypů vůbec.⁹

---

⁷ Slovem „běžný“ myslím v tomto případě toho, kdo nese na první pohled známky romského etnika

⁸ K pochopení principu sociálního vyloučení je velice vhodná interaktivní počítačová hra, dostupná na internetu. Její název je GHETT OUT, <http://www.ghettout.cz/>

⁹ Zde bych chtěla podotknout, že zákony jsou platné pro všechny občany ČR stejným způsobem. Pokud má občan ČR nárok na jakékoli dávky či jiné sociální příspěvky musí splňovat určité podmínky a podat si žádost

4.2 Historie Romů na českém území

Nyní zabrousíme do historie, kterou máme MY jako majoritní společnost s Romy společnou.

Tak odkud, kdy a jak sem přišli? Nutno podotknout a nejsou to pouze má slova, že Romové jsou zde od nepaměti. Jejich historie na českém území se datuje po mnohá staletí.

Romové sami svou historii nezaznamenávali nebo o tom alespoň nevíme. Romisté tedy dohledávají informace v kronikách a zápiscích majoritní společnosti. Informace tedy nebudou zdaleka tak objektivní a zjišťujeme především, jak Romy vnímala majoritní společnost a víme pramálo o tom, jak vnímali majoritní společnost Romové samotní. Mezi Romy panovala především ústní lidová slovesnost. Univerzální romský jazyk vznikl teprve nedávno a psanou verzi romštiny zná velice málo současných Romů.

Za první zmínku o Romech na našem území se často vydává kapitola z kroniky tak řečeného Dalimila nazvaná "O Kartasiech pohanských" (Dalimil: Česká kronika, vydává Jan Laichter, redakcí Václava Tille, v Praze 1920):

*"Leta od narození Jezu Krista milostivého
tisícího dvoustého čtyřicátého druhého,
kartasi chodili,
tatarští zvědové byli.*

*5. Na pět set těch lidí šlo
a takové jich chování bylo.
Kloboučky velmi vysoké měli,
roucho krátké a tobolky nosili;
Všichni v spodcích chodili,*

---

na příslušný úřad, kde mu je buď vyhověno na základě splněných podmínek nebo je jeho žádost zamítnuta. Veškeré žádosti se podávají písemně a jsou schvalovány na krajských pobočkách příslušného úřadu.

10. Holi dlouhé v rukou drželi.

Když píti chtěli, s břehu nakloňmo pivali,

když chleba prosili, "kartas boh" tak mluvivali:

proto jim kartasi říkali....

Vladislav Vančura v *Obrazech z dějin národa českého* o pravém významu této zprávy nikterak nepochybuje: "Je čas říci, že tehdy utíkal před mongolským vojskem v tlupách lid, kterému bylo dáno jméno kartasi a to jest cikáni. Mongolská hrubost naháněla cikánům nesmírný strach... I utíkali, hnali se jako laní stádo,...a snášeli strašný hlad... Tu říkali vkládající v svá slova všechnu naději žebráků: "Kartas boh! Kartas boh!" A to jest: hladovíme!" (Vladislav Vančura, *Obrazy z dějin národa českého*, Družstevní práce, Praha 1946)

Přestože výkřik „kartas boh“ může být převzat z romštiny a znamenalo by to bůh seslal hlad, jsou zde veliké nejasnosti. Panovala všeobecná domněnka, že Romové byli tureckými vyzvědači. Kolidují zde však i letopočty a proto je tato zpráva pouze zmínka a nemůžeme ji brát za zcela relevantní.

Další nejasná zpráva v Čechách je z popravičního listu z roku 1399. Není zde zřejmé, zda se nejednalo o jméno Cikán. Na Slovensku z roku 1322, kdy byli v kronice popsáni potulní cikáni. Posledním, neúplně jasným datem je rok 1416, kdy je v Palackého starých letopisech poznámka: Toho léta vláčili se cikáni českou zemí a lidí mámili.

Jistá informace je z roku 1417, kdy Čechami, Slovenskem a i jinými zeměmi, cestovala asi 300 členná skupina. Tato skupina měla jakýsi ochranný glejt-úřední potvrzení o vlídném přijetí a určitých privilegiích. Přestupky a problémy mohli řešit v rámci skupiny, neplatily pro ně tamější zákony...

Podobný glejt vystavil 17. dubna 1423 císař římský a král český Zikmund Lucemburský na Spišském hradě vojvodovi Ladislavovi. Glejty zaručovaly předákům jednotlivých skupin na svou dobu nevídané pravomoci nad vlastními lidmi a zaručovaly jim ochranu na dalších cestách:

"My, Zikmund, král uherský, český, ..., náš věrný Ladislav, vojvoda svého lidu cikánského nás pokorně poprosil o dosvědčení naší zvláštní shovívavosti. Přijměte tedy jeho uctivou žádost a neodmítejte tento dopis. V takovém případě, jestliže se uvedený Ladislav a jeho lidé objeví na jakémkoli místě našeho císařství, ve městě nebo ve vsi, doporučujeme vám prokázat mu věrnost, kterou tímto prokazujete nám. Ochraňujte je, aby vojvoda Ladislav a jeho lid mohl přebýt bez újmy za vašemi zdmi. Jestliže se najde mezi nimi někdo opilý, jestli kdokoli vyvolá hádku jakéhokoli druhu, My chceme a nařizujeme, že pouze sám Ladislav, vojvoda, má jediný právo tohoto soudit, potrestat, dát odpuštění a rozhřešení, vyloučit ho z vašeho kruhu..."

Tento glejt si přinesli s sebou Romové až do Francie, a protože byl vydaný v Čechách (La Boheme) a českým králem (le roi de Boheme), francouzský lid pojmenoval nově příchozí podle země, ze které přišli, tedy les Bohemiens, obyvatelé Čech.

Od poloviny 16. Století až do vlády Marie Terezie začala vůči Romům represivní opatření. Několik císařů po sobě dokonce nechalo vyhlásit až hrdelní trest za příchod do Čech a Moravy a to i těm, kteří by Romům jen pomáhali.

Až někdy v 17. století začaly občasné výjimky a někteří feudálové nechali za tvrdých asimilačních podmínek některé z rodin usídlit na svém panství. Jednalo se především o řemeslníky, kováře a hudebníky.

Vláda Marie Terezie a následně Josefa II. Patřila do období osvícenství a humanismu. A opravdu se zrušila represivní opatření a začalo se s umisťováním Romů a asimilací některých rodin. Přestože to byl krok kupředu, museli Romové zanechat svých tradic, jazyka i některých řemesel a přizpůsobit se přísně asimilačním pravidlům. Své domky nemohli stavět přímo v městské zástavbě a tak často vznikaly romské tábory na okraji měst. Populace se v některých místech téměř zdvojnásobila a tak museli časem přejít od svých řemesel i k sezónním pracím. I díky tomu se začleňovali do majoritní společnosti.

Za Josefa II. začalo i strategické a rovnoměrné rozmisťování. Panovník kladl velký důraz na školní docházku a vyučení romské mládeže. V druhé polovině 18. Století se začalo mnoho rodin usazovat dobrovolně. Mimo území Moravy se však mnoho Romů drželo

svého alespoň polokočovného života a prodávali své vyrobené předměty, překupovali nebo spravovali kuchyňské nádobí.

Po rakousko-uherském vyrovnání se přistoupilo k novým opět represivním opatřením o překročení hranic. Každý nově příchozí Rom bude vystěhován zpět, odkud přišel. Rozvojem industrializace a represivními opatřeními dochází opět k prohlubování sociálního vyčleňování Romů.

Za první republiky byli Romové roku 1921 uznáni jako oficiální menšina, stejně jako židi. Avšak nadále byl uplatňován starý zákon o potulce. Celá situace byla zakončena zákonem o cikánských legitimacích a za asistence četnictva bylo zapsáno téměř čtyřicet tisíc Romů starších čtrnácti let. Kočovní Romové navíc museli žádat i o kočovný list a to platilo i pro polousedlé, kteří kočovali pouze za prací v sezóně.

Přijde mi, jakoby toto všechno akorát nahrávalo a usnadnilo nastávající situaci a nástup nacismu. Díky legitimacím byly známy podrobné informace o místě pobytu i celé rodině. Transporty v době nacismu tím byly zdaleka jednodušší. V třicátých letech byl v českých zemích znám velký příliv prchajících Romů z Německa, kde již započaly nacistické tendence, a okupovaného Rakouska. Na sklonku roku 1939 byla vyhláška o okamžitém usazení Romů. Měli na tento úkol dva měsíce, kdo neuposlechl nebo nestihl, byl převezen do kárných pracovních táborů. Romové z Čech byli umisťováni v Letech u Písku a moravští Romové v Hodoníně u Kunštátu. V roce 1942 byly pak oba tábory vyhlášeny za sběrné a návazně pak na tábory cikánské.

Romové byli do sběrných táborů umisťováni ve dvou vlnách. V první byli transportováni osoby bez zaměstnání dále osoby, které zařadily do kategorie potencionálně nebezpečných nebo ti, kteří byli kriminální policií definováni jako osoby, na které by měla být uvalena policejní preventivní vazba. Ostatní měli podmínku, pokud budou pracovat, tak zůstanou na svém místě. Jakmile projeví však jakoukoli nechuť k práci, budou práce zbaveni a deportováni do pracovních táborů.

Mezitím se však tábor v Letech rozrůstal a bylo počítáno s velkým nárůstem kapacity, přestože velkým pracovním tempem a šílenými hygienickými podmínkami mnoho Romů brzy umíralo.

V další vlně, ve které bylo vypraveno čtrnáct dalších transportů, neměli být přímo cikáni, avšak jednalo se o vyhoštění tzv. asociálů a do přesného popisu spadala právě cikánská menšina. Od roku 1942 do roku 1944 byly vypraveny také transporty do německého Auschwitzu. Dále pak ještě putovali i do dalších táborů. Konečná zastávka byl cikánský tábor v Birkenau. Poslední stanice pro 6500-7000 českých Romů. Přežilo jich necelých 600.

Na Slovensku nebylo vyhlazování tak veliké i proto, že nezapočaly transporty. Avšak v části Slovenska, která připadal Maďarsku, transporty vypravovány byly a k tomu v letech 1944-1945 došlo k masovým vraždám a vyhlazování cikánských osad, možná i proto, že často ukrývali partyzánské jednotky. Nelze však přístup brát za jednotný, protože byla i místa, kde se vesnice a obce svých romských spoluobyvatel zastaly a mnoho jich zachránili. Celkově se mluví o tom, že podíl Romů v partyzánských jednotkách a odbojích byl nezanedbatelný, bohužel záznamy o těchto válečnících nejsou často dochované nebo se setkáváme i s úpravami jmen a tudíž není poznat, zda se jednalo o Romy.

Po druhé světové válce zbylo pramálo Romů českých, zato sem bylo za práci přizváno mnoho Romů slovenských. Především do pohraničních oblastí, kde byla prázdná místa po Němcích, byli cíleně umísťováni za práci. Do české republiky také připutovali kočovné kmeny z balkánských zemí. Dále jsou na území ČR olašští Romové a několik rodin Sintů.

Především kvůli izolaci romských osad na Slovensku vnímali slovenští jako jedno z mála východisek k lepšímu životu práci v Čechách. Stát tuto levnou pracovní sílu v pohraničí vítal. Romové často odjížděli do Čech pouze za práci, což se režimu přestalo líbit a podmínkou bylo usídlení Romů natrvalo. V 50. letech Romové opět začali být chápáni jako sociální problém a proto začala tvrdá asimilace a převýchova přistěhovalých Romů. Komunistický režim na nich chtěl dokázat, jak jsou pevné a správné socialistické hodnoty. Romové dostali bydlení a práci a za to měli splynout s okolím. V této době se také často

natáčeli reportáže do zpráv o „zkrocených Romech“ komunistickým režimem. V říjnu 1958 byl schválen zákon o zákazu kočování a postihlo to právě i Romy, kteří do Čech pouze dojížděli za prací. Pod výhrůžkou odnětí svobody na 6 měsíců až 3 roky se museli i s rodinou nastěhovat do přidělených bytů a vykonávat dané zaměstnání. Díky tvrdým asimilačním pokusům se většina Romů snažila svůj původ popřít, aby je čekal „lepší“ vstup do života.

V roce 1965 byl uzákoněn rozptyl cikánského obyvatelstva, kdy ve vesnici či obci nesměl počet Romů překročit 5 %. Snažili se zrušit romské osady v ČSSR. Tento zákon však v konečné podobě nenabyl původního cíle, dát domov a práci. Často úřady dopomáhali s rozptylem, avšak přesídlené Romy pak nechtěli nikde přijmout.

Při pražském jaru v roce 1968 se konečně zvedla emancipační vlna i ze strany Romů, avšak snahy nebyly podpořeny zcela správným směrem a jediné čeho se dosáhlo bylo, že Romové opět byli zařazeni do kategorie sociálně slabých a v roce 1970 se začala celoplošně vyplácet podpora, která zapříčinila, že mnozí se přestali snažit a spoléhali na pomoc státu.

V sedmdesátých i osmdesátých letech opět pokračuje snaha o řešení cikánské otázky. Majoritní společnost začala Romy vystěhovávat, proti jejich vůli a bez ohledu na jejich sociální status, do okrajových částí měst a začala vznikat ghetta. Romské děti byly na základě zvláštních testů odkládány do zvláštních škol, což je bohužel i praktika současnosti a ministerstvo zdravotnictví požehnilo sterilizaci romských žen.

Až v roce 1989 se opět pozvedla emancipace Romů a s příchodem revoluce vznikla naděje na změnu. Mezi majoritou bohužel i nadále přetrvává bipolární vidění společnosti, kterou rozdělují na nás a je. O tomto přístupu vypovídá i častý požadavek, aby se "Romové nejprve dohodli mezi sebou" a potom přišli své požadavky tlumočit příslušným orgánům.

Z legislativních opatření nově vzniklé ČR se pak Romů nejvíce dotkl zákon č. 40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství, který vstoupil v platnost ke dni rozpadu federace. Z většiny Romů na území ČR se tak ze dne na den stávají cizinci, a to v zemi, kde se narodili, vyrostli, vychovali své děti

S přechodem k tržní ekonomice se často nekvalifikovaní Romové znovu dostávají na okraj společnosti. Nezaměstnanost Romů dosahuje díky jejich nedostatečnému vzdělání, ale i díky skrytému a rafinovanému rasismu až 75%, v některých lokalitách ČR 95%.

4.3 Zobrazování Romů v médiích (Jelínková 2006)

Jedná se o diplomovou práci Lucie Jelínkové, která byla napsána na ZČU v Plzni. Lucie zde porovnává jakým způsobem se z pohledu historie i současnosti pracuje s fotografiemi Romů a probíhá zde komparace s fotografiemi „primitivních národů“. V práci našla díky výzkumu těchto fotografií určité univerzálie mezi fotografiemi Romů a Afričanů, které pořízují především evropští fotografové. Také je zde popsáno, jak například díky kompozici fotografie můžeme pozměnit význam, který chceme fotografií předat. Díky kompozici můžeme naprosto změnit význam sdělovaného komunikačního obsahu.

4.4 Didaktický návrh na projektovou výuku

Na základě popsaného interkulturního vzdělávání v propojení s výtvarnou výchovou jsem vypracovala didaktický projekt na téma mediální gramotnosti a romské minority. Jedná se o projekt, který má za úkol v rámci kritického myšlení podpořit samostatný postoj vůči této menšině a ukázat možná úskalí, které nám připravují média v našem vnímání toho, kdo je vlastně Rom.

1 Vymezení majoritní společnosti. Jak vnímám, kdo je Čech a kdo není?

NÁZEV	Jak je naše republika vybarvená?
PRO	2. stupeň ZŠ
ČASOVÁ DOTACE	2X45 min
NÁVAZNOST NA PŘEDEŠLOU HODINU	Začínáme s projektem.

CÍLE	<p>klíčové kompetence</p> <p>kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální, kompetence občanské</p> <p>podle Slavíka</p> <p>rozvoj specificky vizuálně-výtvarných dispozic, rozvoj vizuálně-výtvarných komunikačních schopností, rozvoj dispozic sociálně-psychických</p> <p>Výsledná práce</p> <p>Nefigurativní malba na A3</p> <p>RVP</p> <p>rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity, ověřování komunikačních účinků</p>
VÝUKOVÉ METODY	Metody praktické, aktivita myšlenkové mapy
ORGANIZAČNÍ FORMY	samostatná práce, rozhovor
POMŮCKY	Čtvrťka A3, vodové barvy, štětec
FORMY HODNOCENÍ	<p>Během hodiny</p> <p>Průběžné slovní hodnocení, reflexe a sebereflexe</p> <p>Na konci hodiny</p> <p>Závěrečná reflexe a slovní hodnocení, zmíníme zajímavé postřehy učitele i žáků. Zhodnotíme vytvořené malby.</p>

Vybereme zástupné barvy pro majoritní společnost a minority v Čechách. Pomocí vodových barev namalujeme abstraktní vymezení majoritní společnosti a minority na A3. Vznikají také v propojení skupin další jedinci, kteří jsou již Češi od narození, ale vypadají odlišně. Díky mísení barev můžeme vyzkoušet i vyznačit tyto plochy. Na závěr proběhne reflexe na téma menšiny v ČR. Propojíme s fakty a zaměříme se na vnímání kdo je cizinec a kdo ne.

V této hodině prakticky ještě vycházíme spíše z multikulturní výchovy, přesto můžeme posunout aktivitu v hodině směrem ke kritickému myšlení, a tím se přiblížit

interkulturnímu vzdělávání. Zapojit můžeme také aktivitu myšlenkové mapy. Jedná se o grafické vyjádření vztahů a pojmů, v rámci vizuální kultury jsme pracovali s pojmovou mapou. Tuto aktivitu můžeme zaznamenat v závěrečné reflexi při diskuzi o tom, kdo ještě pro studenty je a kdo už není český občan, a na základě čeho tak soudí.

Jedná se o začátek projektu, kdy by si žáci měli uvědomit, jak vnímají složení obyvatel v ČR a zda na tom zakládají svoje další názory, postoje.

2 Stereotypy a předsudky

NÁZEV	Práce s fotografií, jak mohu dokreslit realitu?
PRO	2. stupeň ZŠ
ČASOVÁ DOTACE	2X45 min
NÁVAZNOST NA PŘEDEŠLOU HODINU	Přednáška o manipulaci s informacemi a obrazem. Aktivita analýza mediálního obsahu.
CÍLE	<p>klíčové kompetence</p> <p>kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence pracovní</p> <p>podle Slavíka</p> <p>rozvoj specificky vizuálně-výtvarných dispozic, rozvoj vizuálně-výtvarných komunikačních schopností, rozvoj dispozic sociálně-psychických</p> <p>Výsledná práce</p> <p>3xdokreslená fotografie podle zadaného úkolu</p> <p>RVP</p> <p>rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity, ověřování komunikačních účinků</p>
VÝUKOVÉ	Metody praktické

METODY	
ORGANIZAČNÍ FORMY	Kooperativní výuka/při fotografování postav, samostatná práce, rozhovor
POMŮCKY	Digitální fotoaparát, možnost tisku/může být černobílý, permanentní fixa, akvarel
FORMY HODNOCENÍ	Během hodiny Průběžné slovní hodnocení, reflexe a sebereflexe Na konci hodiny Závěrečná reflexe a slovní hodnocení, zmíníme zajímavé postřehy učitele i žáků. Zhodnotíme dokreslené fotografie, a zda žáci dobře zvládli zadání

Vyfotíme každého žáka/celou figuru/ na neutrálním pozadí, fotku si vytiskneme 3x. Probereme se studenty jak můžeme pracovat s obrazem pokud chceme dosáhnout nějakého cíleného efektu. Například pokud chci, aby tento člověk vypadal úspěšně, ošuntěle, chytře, hloupě...

Fotografie děti dokreslují podle toho, jaký obraz chtějí na fotce vytvořit. Měly by vytvořit alespoň jeden pozitivní a jeden negativní obraz svého já. Manipulují s fotografií tak, aby nám tím něco sdělily. Nakonec proběhne představení dokreslených obrazů a ostatní hádají, jakého obrazu chtěl dokreslující dosáhnout a jak mu bylo, když musel svoji postavu dokreslovat do pozitivního či negativního postoje.

NÁZEV	Jak nás mohou ovlivnit média?
PRO	2. stupeň ZŠ
ČASOVÁ DOTACE	2X45 min
NÁVAZNOST NA PŘEDEŠLOU HODINU	Přednáška o manipulaci s informacemi a obrazem. Vycházíme z práce Lucie Jelínkové: Zobrazování Romů, aktivita analýza mediálního obsahu
CÍLE	klíčové kompetence kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence občanské,

	<p>kompetence pracovní</p> <p>podle Slavíka</p> <p>rozvoj specificky vizuálně-výtvarných dispozic, rozvoj vizuálně-výtvarných komunikačních schopností, rozvoj dispozic sociálně-psychických, rozvoj tvůrčích a exploračních schopností</p> <p>Výsledná práce</p> <p>Skupinové fotografie</p> <p>RVP</p> <p>rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity, ověřování komunikačních účinků</p>
VÝUKOVÉ METODY	Metody praktické
ORGANIZAČNÍ FORMY	Kooperativní výuka/při fotografování, skupinová práce, rozhovor
POMŮCKY	Digitální fotoaparát, možnost tisku
FORMY HODNOCENÍ	<p>Během hodiny</p> <p>Průběžné slovní hodnocení, reflexe a sebereflexe</p> <p>Na konci hodiny</p> <p>Závěrečná reflexe a slovní hodnocení, zmíníme zajímavé postřehy učitele i žáků. Zhodnotíme zda žáci vytvořily kompozici tak, aby měla správnou výpovědní hodnotu</p>

Vycházíme z práce L. Jelínkové o zobrazování Romů na fotografiích a v médiích. Násrovnaných fotografiích, které L. Jelínková vybrala, probereme s žáky, jak je možné pomocí kompozice ovlivňovat obsah fotografie. Je možné bez dalších úprav realitu přizdobit?

Praktický úkol: Focení společné kompozice na téma předsudky, podobně jako to bylo u dokreslování fotografií. Pojmy, na základě kterých se žáci fotografují, si žáci domluví sami. Tentokrát se však bude pracovat pouze s kompozicí. Rozděleno na dvě skupiny, střídají se s focením a komponováním obrazu. Fotografové/skupina pracují na své kompozici a druhá skupina jim dělá model.

NÁZEV	Nikoly deník
PRO	2. stupeň ZŠ
ČASOVÁ DOTACE	2X45 min + 2X45 min
NÁVAZNOST NA PŘEDEŠLOU HODINU	Nezmiňujeme přímo téma romství, přestože je Nikol romského původu. Jedná se o práci s předsudky, dokáže si někdo představit, že dívka s běžnými zájmy a povinnostmi, studující na střední škole může být Romka? Práce s tuší
CÍLE	<p>klíčové kompetence</p> <p>kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální</p> <p>podle Slavíka</p> <p>rozvoj specificky vizuálně-výtvarných dispozic, rozvoj vizuálně-výtvarných komunikačních schopností, rozvoj dispozic sociálně-psychických, rozvoj tvůrčích a exploračních schopností</p> <p>Výsledná práce</p> <p>Z první části portrét Nikoly, z druhé části ilustrace s doprovodným textem a tom co Nikol za týden musí a co ji baví, doplněno textem.</p> <p>RVP</p> <p>rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity, ověřování komunikačních účinků</p>
VÝUKOVÉ METODY	Metody praktické, metody slovní
ORGANIZAČNÍ FORMY	Samostatná práce, rozhovor
POMŮCKY	Čtvrtky A3, pero, tuš, možné kolorování pomocí akvarelu
FORMY HODNOCENÍ	<p>Během hodiny</p> <p>Průběžné slovní hodnocení, reflexe a sebereflexe</p> <p>Na konci hodiny</p> <p>Závěrečná reflexe a slovní hodnocení, zmíníme zajímavé postřehy učitele i žáků. Především bude zajímavá konfrontace na konci obou úkolů, kdy žáci budou moci srovnat svoje představy s reálnou fotografií.</p>

U tohoto a dalšího úkolu vycházíme z toho, že v dnešní době se Romové stávají izolovanými - opět se historie opakuje. Proto se zabýváme aktivně touto kulturou, protože strach a omezené možnosti nám nedovolí interakci s „běžnými“ Romy.¹⁰

Nikol je romského původu a její rodina se řadí do statusu sociálně vyloučených rodin. Přesto chodí na střední školu, doma má velice dobré zázemí a podporu ke studiu. Nikol mi o sobě napsala pár věcí a popsala týden svých povinností, radostí a starostí. Přečteme si tedy s dětmi něco z jejího deníku, aniž by žáci věděli cokoli o jejím původu...

Nejprve o Nikol: co má ráda a co nemá ráda. Co jí baví a nebaví. Podle toho každý nakreslí Nikoly portrét, jak si myslí, že Nikol vypadá.

Další by bylo čtení jejího popisu týdne. Od školní docházky, pomáhání doma až po volný čas atd. Žáci by měli zpracovat na A3 kompozici z věcí a povinností, které má Nikol za týden udělat, podle důležitosti.

Nakonec odhalení jak Nikol reálně vypadá a konfrontace s představami žáků.

3 Romové

NÁZEV	Něco z romské historie na území ČR
PRO	2. stupeň ZŠ
ČASOVÁ DOTACE	2X45 min
NÁVAZNOST NA PŘEDEŠLOU HODINU	Přednáška s prezentací o romské historii na území ČR. Žáci si mají zaznamenat nějaký okamžik, který je v rámci přednášky zaujal
CÍLE	klíčové kompetence

¹⁰ Definici toho kdo je Rom viz. kapitola 4.1.1

	<p>kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální</p> <p>podle Slavíka</p> <p>rozvoj specificky vizuálně-výtvarných dispozic, rozvoj vizuálně-výtvarných komunikačních schopností, rozvoj dispozic sociálně-psychických, rozvoj tvůrčích a exploračních schopností</p> <p>Výsledná práce</p> <p>Ilustrace z přednášky</p> <p>RVP</p> <p>rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity, ověřování komunikačních účinků</p>
VÝUKOVÉ METODY	Metody praktické, metody slovní
ORGANIZAČNÍ FORMY	Přednáška, rozhovor, kooperativní výuka,
POMŮCKY	Balící papír, pastelové křídly
FORMY HODNOCENÍ	<p>Během hodiny</p> <p>Průběžné slovní hodnocení, reflexe a sebereflexe</p> <p>Na konci hodiny</p> <p>Závěrečná reflexe a slovní hodnocení, zmíníme zajímavé postřehy učitele i žáků. Ověříme si díky následnému zpracování ilustrací, zda si studenti z přednášky něco zapamatovali</p>

Jak dlouho jsou v Čechách a jak se naše kultury prolínají? Kdy a jak vznikal jejich obraz pro majoritní společnost? Jak jsme se k této minoritě stavěli z pohledu historie?

Přednáška-prezentace na téma historie Romů v ČR. Každý žák poté zaznamená, které období jej zaujalo. Toto období pak zpracujeme jako ilustraci v rámci velkého pásu balícího papíru. Tvorba bude probíhat jako kooperativní výuka. Práce s ilustrací, textem a kompozicí.

Problematika Romů v ČR – formou reflexe na závěr projektu. Reflektivní bilance všech vytvořených prací.

Jaké jsou hlavní příčiny problémů? Co si myslí žáci?

Kdo je Rom, kdo je sociálně vyloučený a kdo sociálně nepřizpůsobivý?

Jaký je mediální obraz Romů?

Jak nás tento obraz ovlivňuje? Máte jiné osobní zkušenosti?

5 EMPIRICKÝ VÝZKUM

Uplatňování průřezového tématu multikulturní výchovy (interkulturního vzdělávání) v praxi výtvarné výchovy základních škol a 1. stupně gymnázií

Tento výzkum jsem realizovala jako výzkumnou sondu-experiment, který má zjistit otevřenost škol vůči tématům interkulturního vzdělávání. Jedná se také o zjištění, zda by na školách byli ochotni realizovat projekt, který je popsán v předešlé kapitole.

V dnešní době se začínají čím dál více propagovat a rozvíjet průřezová témata, realizovaná v rámci jiných předmětů. Je to tak dáno rámcovým vzdělávacím programem. Alespoň na pedagogických školách se tomu tak učíme, ale jaká je realita? Nesporně mají školy mnoho práce jak s přípravami školních vzdělávacích plánů, tak s další byrokracií. Přesto se domnívám, že některé věci jsou napsány „jen tak na oko“. V rámci začátečních příprav si můžeme namátkou probrat některé školní vzdělávací programy a zjistíme, že průřezové téma multikulturní výchovy je realizováno pouze v rámci cizího jazyka a často o tom studenti ani neví.

Kde tedy máme souvislosti, které jsou pro žáky tak důležité? Veliký potenciál vidím právě v oboru výtvarné výchovy. Tento předmět by měl v současné době nabývat jiných rozměrů a podle mého názoru by se dal velice dobře využívat právě v propojování jednotlivých předmětů a získávání informací pomocí zážitku.

Výtvarná výchova se dá pojmout jako prostředek vizuální kultury. Právě vizuální vnímání je pro lidskou populaci většinovým informátorem. Vizualita nám může jak pomoci v orientaci v dnešním světě, tak nás může naopak ale dovést k největším omylům na základě nepochopení, škatulkování, neuvažování v souvislostech nebo „slepého přijímání viděné reality“. Je tedy potřeba s vizualitou pracovat a propojovat ji s dalšími smysly i zkušenostmi.

Ve výtvarné výchově je na každém učiteli, jak povede své pojetí výuky. Přesto by se dala do těchto pojetí často vkládat témata z multikulturní či mediální výchovy, která by ve studentech podporovala klíčové kompetence k řešení problémů, komunikativních, sociálních, personálních a občanských.

Již jsem v předešlém textu porovnávala pilíře interkulturního vzdělávání a výtvarné výchovy. Došla jsem tedy k závěru, že nejen, že se tyto dva obory prolínají, ale i se dobře doplňují a mohou vzájemně obohatit své obsahy.

Jaká je tedy školní realita? Znájí učitelé možné vazby v propojení těchto předmětů? A mají možnost tyto obory spolu realizovat? Myslí si, že jsou pro žáky tato témata důležitá?

Otázky v rámci rozhovoru na toto téma budu pokládat jak učitelům, tak vedení školy. V návaznosti na rozhovory budu provádět experiment, který bude vlastně nabídkou projektu pro vybrané školy, který by mohly tyto školy realizovat v rámci svých časových dotací. Bude mne zajímat především to, jak jsou školy ve vedení a učitelském sboru nakloněny těmto tématům a zda jsou schopny a ochotny posunout se ze své stávající situace. Dále se zaměřím i na to, jak vnímají učitelé a vedení škol témata multikulturní a výtvarné výchovy a zda je považují za důležitá pro vývoj sociální inteligence svých žáků.

5.1 Zvolený výzkumný přístup

Výzkumný problém

Integrace průřezového tématu multikulturní výchovy do předmětu výtvarná výchova

V návaznosti na didaktický projekt jsem tedy zahájila výzkumnou sondu, která má za účel zmapovat stávající situaci na vzorku vybraných škol a zda by byli na školách ochotni realizovat právě mnou vytvořený projekt. Také jsem se zaměřila na to, jak učitelé vnímají důležitost prevence vůči projevům rasismu a xenofobie.

5.2 Metody sběru a analýzy dat (rozhovory s učiteli a řediteli, experiment – reakce na nabízený edukační projekt, viz kap. 4)

5.2.1 Metoda sběru dat

Jako hlavní metodu sběru dat jsem zvolila rozhovor. Metodologie výzkumu je spjatá s více přístupy, ale hlavní postup vychází z kvalitativního výzkumu. Ke komparaci a větší validitě

jsem zvolila triangulaci metod, aby bylo na problematiku nahlíženo z více úhlů a mohla jsem hledat více souvislostí. Půjde o rozhovory s učiteli, naproti tomu o rozhovory s vedením škol. Jedná se o rozhovory v přirozeném prostředí. Tyto rozhovory budou mít jakousi kostru, ale nepůjde o přímo strukturovaný rozhovor. Chtěla bych se držet určitých bodů, abych mohla provést komparaci, ale pokud narazím na nějakou zajímavou problematiku, vycházející z tématu, budu si chtít prohloubit informace. Pokud budu potřebovat, na základě zkušeností mohu otázky postupně směřovat hlouběji do problematiky. Také bych chtěla zaznamenat nějaké osobní postřehy jak z pozorování školního prostředí, tak i z žákovských prací (pokud mi to bude umožněno). Především mne zajímá výzdoba školy či reprezentace na různých soutěžích. Také mne bude zajímat možnost dalšího vzdělávání pedagogů v průřezovém tématu multikulturní výchovy a to, zda učitelé nabízené možnosti využívají.

Dále bych chtěla navázat experimentem, což bude třetí fáze výzkumu. Tento experiment by měl mít jakousi zkušební funkci. Nejen, že s vedením školy povedu rozhovor, ale dále potom nabídnu vytvořený projekt, který by škola mohla realizovat. Bude mne zajímat především to, zda by projekt škola přijala, a pokud ne, tak proč. Je možné, že se zde budou vyvracet tvrzení z rozhovoru s tímto experimentem, což je vlastně jeho účel – potvrdit platnost rozhovorů s vedením škol. Předem však nedokážu odhadnout, jakým způsobem budou vedení škol a učitelé odpovídat, proto nemohu dopředu představit hypotézy o účinnosti experimentu. Přesto jej chci zakomponovat do výzkumu jako další metodu, protože pokud by zde byly protichůdné odpovědi, v odpovědích z rozhovorů s vedením školy a v odpovědích na nabídku projektu, byla by možnost vyvrácení (nebo potvrzení) některých postojů od vedení škol v případném posunu. Půjde tedy o jakési prohloubení ve znalosti jejich postoje vůči rozvinutí interkulturního vzdělávání v rámci výtvarné výchovy a zjištění, zda jejich předešlá tvrzení byla pravdivá.

5.2.2 Metoda analýzy dat

V rozhovorech jsem na základě výzkumných otázek provedla jednoduché otevřené kódování, díky kterému jsem nacházela v textu opakující se jevy, které se dají kategorizovat. Rozhovory byly již předem vedeny k určitému cíli, takže byl okruh hledání předem zúžen. Jak je již zmíněno, brala jsem v potaz také výzdobu školy a zapojení do

různých soutěží. Na základě zjištěných opakujících se jevů provedu deskripci stávající situace. Proběhne komparace mezi názory učitelů a vedení škol. Také popíšeme, zda se jedná o nějaké lokální problémy, protože vzorek škol byl z poloviny z Plzně, zástupce velkého města, a z poloviny z Havlíčkova Brodu, zástupce malého města, a zda tato informace může mít na fungování škol vliv.

Dále navazujeme experimentem, kde zásadní bylo, zda škola projekt přijme, či nikoli. Tedy máme celkem jasně dané kategorie ANO-NE a z jakých důvodů. Především mne opět zajímá, zda bude z rozhovorů a předloženého návrhu vyplývat nějaká opakující se konstanta. Zda existuje nějaký jednotný důvod, proč škola přijme nebo nepřijme projekt.

5.3 Výzkumný vzorek - charakteristika nasbíraného materiálu

Jako výzkumný vzorek jsem zvolila druhý stupeň základních škol a první stupeň gymnázií. Důvody byly především praktické a to, že na prvním stupni základních škol a naopak potom středních školách se průřezové téma multikulturní výchovy realizuje ještě mnohem méně, tedy skoro vůbec. Většinou jsem v rámci výtvarné výchovy toto téma ani nenašla v ŠVP. Na druhém stupni gymnázií dochází také ke zkrácení výuky výtvarné výchovy, natož aby se do ní vkládala nějaká průřezová témata.

Pro rozmanitost vzorku jsem zvolila čtyři školy z Havlíčkova Brodu. Havlíčkův Brod je malé město na Vysočině o zhruba 25 000 obyvatelích. Přestože zde nejsou na první pohled patrné problematické lokality se sociálně vyloučenými Romy¹¹, přetrvávají zde rasistické nálady vůči této minoritě a můžeme se s tím setkávat prakticky všude. Ze své zkušenosti jsem se setkala s těmito rasově nesnášenlivými náladami jak ve škole, třeba i ze strany učitelů, tak i na úřadech nebo v nemocnici. Také je zde celkem známá síť neonacistického hnutí. Je zde tudíž celkem zajímavý rozpor mezi „problematikou“ a počtem odpůrců, protože odpůrců je zde více než sociálně vyloučených.

Druhá polovina škol byla z města Plzeň. Plzeň oproti tomu zastupuje tedy velké město s počtem obyvatel necelých 200 000. Je zde celkem rozsáhlé ghetto, které jsem jako

---

¹¹ Definice toho kdo je Rom a kdo sociálně vyloučený viz. kapitola 4.1.1

dobrovolník v sociální oblasti dokázala poznat částečně i zevnitř. Bohužel z vlastní zkušenosti vím, že zde kvůli tomu vznikají především čistě romské školy, vzniká tím separace a klesá úroveň těchto škol.

V obou městech jsem se snažila získat rozhovory jak z gymnázií, tak ze základních škol. U obou měst jsem zvolila dvě běžné základní školy, abych si ověřila, zda fungují na podobných typech škol podobné standardy. Dále jsem začlenila v obou městech jednu základní školu, která je něčím specifická a díky tomu odlišná od těch běžných základních škol. Jednalo se o náhled na nějakou alternativu. V Havlíčkově Brodě se jedná o malou vesnickou školu, která i přes to je jedna z mála, která dokáže i do druhého stupně zařadit děti s individuálním plánem. V Plzni jsem původně chtěla zařadit školu, kterou navštěvují především romské děti, ale bohužel mi nebyl poskytnut rozhovor. Místo toho jsem zvolila školu, která se prezentuje jako škola zaměřená na kreativní tvorbu a k tomu je zařazena i do projektu „začít spolu“.

Výsledkem jsou přepisy rozhovorů, které jsem zapisovala hned po ukončení rozhovoru. Jedná se tedy jak o rozhovory s učiteli, tak rozhovory s řediteli. Zapojila jsem i nějaké osobní postřehy a poznámky. Strukturu rozhovorů jsem dotvářela ještě během sbírání dat, podle zkušeností z rozhovorů. Původní koncepce struktury byla vytvořena na základě prostudování ŠVP jednotlivých škol. U všech škol jsem našla v ŠVP zakomponované průřezové téma multikulturní výchovy v rámci výtvarné výchovy.

5.4 Cíle výzkumu

Hlavním cílem mého zkoumání je zjistit jak je integrováno průřezové téma multikulturní výchovy do školního vzdělávacího programu, stěžejní je pro mne propojení průřezového tématu multikulturní výchovy do předmětu výtvarná výchova. Tohoto cíle chci dosáhnout pomocí rozhovorů s učiteli výtvarné výchovy a vedením školy.

Dále bych chtěla zjistit, zda by byl možný nějaký posun ke zlepšení stávající situace a co případnému rozvoji v propojení těchto dvou předmětů brání. K tomuto cíli by mi měl dopomoci návrh projektu do vzorku vybraných škol.

Za tímto účelem je potřeba provést výzkumné šetření na vybraných školách a jejich komparace.

Stanovila jsem si dílčí cíle:

1. Zmapovat situaci na vzorku vybraných škol.
2. Zjistit jaká je ochota pracovat s tématy multikulturní výchovy v rámci výtvarné výchovy.
3. Zjistit jaká je ochota pro změnu od současného stavu na vzorku vybraných škol.

5.5 Výzkumné otázky

V souvislosti s výzkumným problémem jsem si položila několik dílčích otázek a jednu hlavní.

Dílčí otázky:

1. Jaká jsou specifika integrace tématu RVP multikulturní výchova v rámci výtvarné výchovy na vybraných školách?
2. Jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání učitelů v oblasti multikulturní výchovy?
3. Jak se vyjadřují učitelé a vedení škol k tématu prevence vůči rasismu a xenofobii a lze řešit téma interkulturního vzdělávání v rámci výtvarné výchovy?
4. Jaké způsoby začleňování tématu interkulturního vzdělávání do výtvarné výchovy jsou možné?

Hlavní otázka:

Jaké jsou reakce učitelů a ředitelů na nabízený projekt ve vztahu k popsané situaci začleňování interkulturního vzdělávání na dané škole?

5.6 Analýza dat

Při analýze dat jsem vycházela z výzkumných otázek, na základě kterých jsem vytvořila určité kategorie.

1. *Jaká jsou specifika integrace tématu RVP multikulturní výchova v rámci výtvarné výchovy na vybraných školách?*

U první otázky vycházíme z tematických celků, které jsou definovány i v rámci RVP pro průřezové téma multikulturní výchovy.

Jedná se o témata:

- a) Kulturní diference
  - ve smyslu zpracování témat o cizích zemích, jejich zvycích, svátcích, náboženství...
- b) Lidské vztahy
  - zaměřeno na spolupráci, kooperaci, toleranci, soužití, chápání a respektování individuálních potřeb
- c) Etnické a náboženské skupiny v ČR
  - Chápání různorodosti v rámci ČR, zabývání se minoritami, subkulturami...
- d) Multikulturní společnost
  - Brát společnost jako multikulturní celek, tolerovat odlišnosti
- e) Princip sociálního míru a solidarity
  - Pochopit principy sociálního vyloučení, dopady chudoby v rozvojových zemích, rasismus, xenofobie...

Zařazovala jsem tedy specifika integrace podle těchto kategorií, která byla či nebyla zařazena v rámci ŠVP.

2. *Jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání učitelů v oblasti multikulturní výchovy?*

Zde jsem na základě hotových rozhovorů zařadila dostupné možnosti:

- a) Kurzy
  - Nabízené do škol agenturami nebo státními institucemi
- b) Projekty
  - Vytvořené projekty nabízené nebo organizované v rámci škol jinou organizací či institucí
- c) Internetové zdroje
  - Jako inspirace nebo místo pro sběr materiálů. Usnadňuje učitelům neustálé vymýšlení nových nápadů

3. *Jak se vyjadřují učitelé a vedení škol k tématu prevence vůči rasismu a xenofobii a lze řešit téma interkulturního vzdělávání v rámci výtvarné výchovy?*

U této otázky bude použita pouze deskripce zjištěných informací a zmíním zde určité důležité či zajímavé postřehy, které mohou ovlivňovat, zda učitelé realizují během hodin výtvarné výchovy průřezové téma multikulturní výchovy.

4. *Jaké způsoby začleňování tématu interkulturního vzdělávání do výtvarné výchovy jsou možné?*

V této otázce opět vycházíme ze sesbíraných dat. Kategorie vznikly na základě informací o již vytvořených výtvarných úkolech, realizovaných tématech.

- a) Výtvarné úkoly
  - Jednotlivé úkoly realizované samostatně v rámci VV
- b) Výstavy
  - Výzdoba školy, výstavy do kterých se škola zapojuje
- c) Soutěže
  - Jako nabídky do škol či vyhlášené školou
- d) Projekty
  - Projektové vyučování v rámci VV, kde je realizováno průřezové téma multikulturní výchovy
- e) Reálné situace
  - Například do třídy chodí žák cizího původu, jedná se o aktuální reakci na aktuální téma (ve zprávách...), navazujeme na nějakou výchovnou situaci

Dále řešíme analýzu nabízeného projektu. Zde jsou pouze kategorie podle toho, zda projekt přijmou či nikoli: *Jaké jsou reakce učitelů a ředitelů na nabízený projekt ve vztahu k popsané situaci začleňování interkulturního vzdělávání na dané škole?*

Škála je dána: Ano – asi ano - nevím – asi ne – ne

Dále proběhne deskripce důvodů, proč zastává daná škola svůj postoj a jaký je problém, pokud projekt nechtějí nebo nemohou přijmout.

5.7 Interpretace výzkumných nálezů

Bylo realizováno 8 rozhovorů, s tím, že zapsáno je 10, ale ve dvou plzeňských školách mi odmítli poskytnout rozhovor. Jedná se tedy o rozhovory ze čtyř škol v Havlíčkově Brodě a čtyř škol v Plzni (viz. kap. 5.3). Rozhovory se částečně proměňovaly kvůli prohloubení informací, ale základní kostra rozhovoru zůstala zachována (Zápis z rozhovorů v příloze). Kromě rozhovorů jsem se snažila zachytit i situaci na školách pomocí zhlédnutí realizovaných prací, vystavených děl na chodbách a prostudováním internetových zdrojů jednotlivých škol, které jsou zaznamenány tamtéž. Rozhovory jsem pročetla a jednotlivé otázky rozdělila do dílčích kategorií (viz. kap. 5.6)

Jednotlivé kategorie jsem zařadila do tabulky podle nálezů v odpovědích. Rozdělila jsem tabulky na rozhovory z Havlíčkova Brodu, rozhovory z Plzně a experiment. U každé tabulky jsem kromě zařazení provedla také deskripci zajímavých či opakujících se jevů, které jsou součástí interpretace.

U experimentu jsem zvolila komparaci mezi městy a také porovnání mezi názory učitelů a vedení školy.

Rozhovory Havlíčkův Brod

ŠKOLY HAVLÍČKŮV BROD		1	2	3	4
OTÁZKY	1	A B C D E	A B C	A B D E	A B C D E
2	vedení	vedení	vedení	vedení	vedení
	a	a	a	a	a
	neabsolvoval učitel	neabsolvoval učitel	učitel	neabsolvoval učitel	realizováno i v rámci VV s učitelkou ČJ a ZSV
3	vedení Pokud se nejedná o konkrétní důvod, proč to řešit, tak spíš mluvíme o základních myšlenkách tolerance Prevence je důležitá, ale my na škole problémy nemáme, tak se tématu příliš nevěnujeme učitel	vedení U nás problémy nemáme, nechodí sem moc cikánů Je důležitá konfrontace více názorů. učitel	vedení My ve škole problémy nemáme učitel	vedení Musíme se i tady v ČR mezi sebou umět domluvit, jinak by se to tady všechno pomlátilo Pravda, měli jsme zde i nějaké jednodušší žáky, ale to nebyli Romové. Důležité to je, ale já se zaměřuji na jiné věci učitel	
4	B D E	A B D E	D E	D E	A D

Obrázek 1

Rozhovory Havlíčkův Brod

Deskripce:

Otázka č. 1

Přestože byly v ŠVP u všech zkoumaných škol zakotvena především témata kulturní diference, díky rozhovorům jsem zjistila, že témata mají širší záběr, přestože jsou

realizována poměrně málokdy. U rozhovoru číslo 4 se témata rozšířila díky projektu, který i v rámci výtvarné výchovy realizovala s žáky učitelka ČJ a ZSV. V rámci běžné výtvarné výchovy jsou témata značně omezena, především na kulturní diferenci. Dále učitel pracuje s různými druhy písem, což je velice zajímavá tvorba a v rámci RVP by se dala zakotvit v orientaci ve znakových systémech. K rozšíření témat také přispívají mezinárodní projekty. U rozhovoru číslo 1 se jedná o vztahy s partnerským městem v Holandsku a adopce na dálku, v rámci které žáci vytvářeli na vánoční besídku předměty, které prodávali, a následně šel výtěžek na adoptovaného chlapce. Posledním rozšiřováním témat je reálná situace (viz. Kategorie v otázce číslo 4). Do třídy chodí občas cizinci nebo se naskytne díky zpravodajství aktuální situace z cizí země.

Otázka č. 2

Možnosti dalšího vzdělání v oblasti multikulturní výchovy určitě nějaké jsou a školy dostávají nabídky od různých firem a institucí. Přesto jsem ani v jednom rozhovoru nemluvila s učitelem, který by nějakou možnost využil. Zařadila jsem zde i projekty, které nejsou vytvořené školou, ale jsou od externí firmy či instituce a škola opět na tyto projekty dostává různé nabídky. V rozhovorech z Havlíčkova Brodu se akorát jednou stalo, že ředitelka ani tyto nabídky na školení nepřijímá, kvůli velice nízkému rozpočtu, jedná se o vesnickou školu. A u rozhovoru číslo 4 jsem se setkala s projektem od externí firmy, který byl v rámci školy realizován. Nepodílel se na něm učitel výtvarné výchovy, ale přesto se pracovalo i s výtvarnými náměty.

Otázka č. 3

Co se týče otázky ohledně prevence rasismu a xenofobie, všichni učitelé i vedení školy si myslí, že je prevence důležitá, ale až na rozhovor číslo 4, kde byl realizován projekt „předsudky jsou out“, se prevencí v rámci výtvarné výchovy nezabývají. Je pravdou, že prevence vůči těmto jevům se podle rozhovorů objevuje například v ZSV.

Otázka č. 4

Způsoby začleňování multikulturní výchovy do výtvarné výchovy se realizují především pomocí projektů. Nejedná se pouze o projekty od externích firem-až na rozhovor č. 4.

Jedná se o projekty v rámci školy. Dvě z učitelek také realizují témata v rámci jednoduchých výtvarných úkolů. Nejčastěji se jak učitelé, tak vedení školy odkazují na nějaké reálné situace, tedy pokud školu navštěvují cizinci nebo řeší nějaké výchovné problémy na základě rasové nesnášenlivosti. Většinou se na tento argument odkazují s tím, že kdyby se něco takového na škole dělo, realizovali by průřezové téma snáze a častěji. Jelikož je však Havlíčkův Brod malé město s celkem málo zastoupenými menšinami, bude pravděpodobnost řešení těchto situací velmi malá.

Rozhovory Plzeň

		ŠKOLY PLZEŇ			
		1	2	3	4
OTÁZKY	1	A		A	C D
	2	vedení b neabsolvoval	vedení b neabsolvoval	vedení b neabsolvoval	vedení b neabsolvoval c ne
	3	a neabsolvoval učitel	a neabsolvoval učitel	a neabsolvoval učitel	a neabsolvoval učitel
	4	vedení Občas musíme řešit i nějaké výchovné problémy. Prevence u nás na škole funguje Prevence je důležitá učitel	vedení Prevence je důležitá. Doba posouvá hranice a možnosti a děti s tím musí počítat. Nejlepší je neseparovat. Prevence je důležitá vždycky učitel	vedení To je téma, které tu moc neřešíme. Žáky tu máme akorát z vietnamské komunity a s nimi problémy neřešíme žádné. Prevence je důležitá. Zvláště v Plzni je dost problémů učitel	vedení Prevence ano, ale pouze za předpokladu, že i ty minority přijmou naši kulturu a naše zvyky. Prostě to nejde jenom jednostranně. Ty děti by neměly mít předsudky učitel
	4	D	D	B C D E	A C

Obrázek 2

Rozhovory Plzeň

Deskripce:

Otázka č. 1

Co se týče praxe plzeňských škol, byla jsem celkem překvapená, což podrobněji bude popsáno v komparaci výsledků z těchto dvou měst. Témata multikulturní výchovy učitelé výtvarné výchovy skoro nezařazují. Pokud zařazují, jedná se o téma kulturní diference

nebo multikulturní společnosti. V rozhovoru č. 2 mi bylo řečeno, že multikulturní témata nezařazují vůbec, přestože jsem četla o zařazení průřezového tématu multikulturní výchovy do výtvarné výchovy v ŠVP. U posledního rozhovoru bylo realizováno i téma etnických a náboženských skupin v ČR a to díky zařazení školy do různých soutěží.

Otázka č. 2

U této otázky se jednalo o podobný model jako v rozhovorech z Havlíčkova Brodu. Tedy možnosti pro učitele jsou, avšak nevyužívají je. Především byla zajímavá informace o internetových zdrojích, do kterých se škola může přihlásit, a kde pak mohou učitelé stahovat návrhy jednotek na různá průřezová témata.

Otázka č. 3

Zde se projevilo, že je v Plzni větší romská komunita, a tím pádem chápou lépe prevenci vůči xenofobii. Přesto i na gymnáziu, kde romské žáky nemají, opakují stejný model. Když nejsou problémy, nemusí se nic řešit.

Otázka č. 4

Pokud se zaměříme na to, jakým způsobem lze začlenit témata multikulturní výchovy, v praxi plzeňských škol tuto akci nechávají učitelé především na celoškolských projektech. Z rozhovorů jsem nijak nezjistila jiné varianty, ale když jsem prohlížela školní chodby a ptala se detailněji, zjistila jsem alespoň pár zajímavých postřehů, především o soutěžích. Na gymnáziu v rámci mezinárodní spolupráce pořádají výstavy, a tím mají studenti srovnání s odlišnými vizuálně obraznými vyjádřeními od vrstevníků z jiných zemí.

Komparace rozhovorů z pohledu lokálního

Od začátku byla v rozhovorech znát veliká odlišnost mezi rozhovory z Havlíčkova Brodu a rozhovory z Plzně. V Havlíčkově Brodě, přestože měli učitelé či vedení občas stereotypní myšlení, byli velice otevřeni novým možnostem, což se potvrdilo i v experimentu. Dokázali mít širší záběr práce s tématy. Kupodivu, přestože neměli další vzdělání v průřezovém tématu multikulturní výchovy, všichni měli aprobaci ve svém oboru a disponovali alespoň pedagogickým minimem, což se o učitelích z Plzně bohužel říci nedá. Naopak na školách v Plzni učitelé lépe chápali situaci ohledně prevence a vyjadřovali se mnohem šetrněji vůči

minoritám v ČR, přesto se to na zjištěných informacích ohledně realizace těchto témat nijak nepodepsalo. Jedinou školou ze všech, která realizovala projekt zahrnující práci s předsudky i vůči minoritám v ČR, bylo havlíčkobrodské gymnázium. Byl to projekt externí společnosti „step by step“, gymnáziem nazvaný „Předsudky jsou out“, který v rámci VV realizovala s žáky učitelka ZSV a ČJ. Tento projekt byl dokonce zaměřen na interkulturní vzdělávání, což je v praxi českých škol spíše zajímavý úkaz než běžná praxe.

Dále mne zarazil přístup, s jakým učitelé a vedení škol, především na plzeňských školách, přistupovali k rozhovorům. Na dvou školách mne odmítli hned poté, co jsem se chtěla zeptat na první otázku. Další to brali jako jakousi výzvu ke kritice jejich práce. V Havlíčkově Brodě jsem se nemusela nijak ohlašovat dopředu, přišla jsem v průběhu konzultačních hodin a nebyl žádný problém. V Plzni jsem se po dvou nepříjemných odmítnutích začala telefonicky ohlašovat den předem.

Komparace z pohledu pozice učitel x vedení

Nutno podotknout, že z rozhovorů vyplývá, že vedení školy má občas o realizovaných projektech a časových dotacích mnohem větší mínění, než je pak běžná učitelská praxe. Také se potvrzuje, že vedení školy je spíše často management, a tudíž nemá potřebu zajímat se přesně o aktuální témata současných trendů pedagogiky, přestože pak přijímá projekty a kurzy pro učitele. Zarazilo mne, že i ředitel, který současně učí, např. na základní škole v Havlíčkově Brodě, mi tvrdil, že tyto pojmy znát vlastně nemusí, protože řeší spíše organizační věci.

Experiment

	Havlíčkův Brod				Plzeň			
Rozhovor	1	2	3	4	5	6	7	8
učitel	Ano	Ano	Ano	Asi ano	Asi ano	Ne	Ne	Asi ano
vedení	Ano	Ano	Ano	Ano	Asi ano	Ano	Ano	Ano

Obrázek 3

Experiment

Experiment nakonec potvrdil svoji funkci a to, že upevnil pohled na názory jednotlivých škol. Zatímco v Havlíčkově Brodě byl přístup vůči projektu jednoznačně kladný, na dvou plzeňských školách jej vlastně odmítli, přesto mi bylo řečeno, že by alespoň chtěli znát obsah. Odmítnutí bylo z důvodu velice malé časové dotace na výtvarnou výchovu. Dále bych chtěla zmínit rozhovor číslo 2, který byl realizovaný na základní škole. Zde jsem měla s učitelkou VV velice zajímavý rozhovor o předsudcích a stereotypch a ona sama mi řekla, že vůči romské minoritě má xenofobní tendence. Přesto by projekt přijala a byla z toho nápadu nadšená a tvrdila mi, že je dobré pracovat s dětmi i s tímto tématem, protože její přístup určitě není správný. Nutno dodat, že s takovou sebereflexí jsem se u žádného jiného učitele nesetkala.

6 ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusila odkrýt potenciál výtvarné výchovy v rámci interkulturního vzdělávání, nacházela jsem východiska a postupy pro možnou výuku. Na toto téma jsem vytvořila projekt, který je možný na školách realizovat. Na základě empirického výzkumu byla zjištěna výchozí situace na vzorku vybraných škol a ochota škol posunout svou pozici k lepšímu. V rámci výzkumu byl realizován také experiment, kdy jsem nabízela vytvořený projekt do vybraných škol.

Proč tedy interkulturní vzdělávání ve výtvarné výchově? Můj osobní pohled je, že současná koncepce multikulturní výchovy nestačí. Jedná se o již překonaný model, který ve výuce realizuje málo učitelů, možná proto, že podávat jasné informace o jiných kulturách je právě velmi zavádějící a složité.

Další překážkou se ukázala neochota učitelů výtvarné výchovy vůči dalšímu rozšiřování vzdělání i neaprobovanost v oboru, který učí. Jako jediná velmi kladná zkušenost v rámci výzkumu byl projekt od externí firmy, který se zaměřoval právě na interkulturní vzdělávání. Svým obsahem a zpracováním zaujal jak učitelku, která jinak žádné vzdělání v této oblasti nemá, tak dokázal aktivizovat žáky, kteří byli do projektu zapojeni. Nabízený projekt, který jsem vytvořila, se také setkal s většinově kladnou odezvou. Myslím si, že největší problém je, že učitelé nemají čas vytvářet nové projekty a většinou se drží zaběhnutých linií svého vypracovaného školního plánu. Možnost realizovat již vytvořený projekt se jim však celkem zamlouvá. V rámci výzkumu mne také zaujali servery, kam se mohou školy přihlásit, a kde jsou volně ke stažení nápady a návrhy na projektovou výuku či jednotlivá témata pro realizaci hodin průřezových témat.

Je tedy možná tato cesta tím, co by měli učitelé ke své práci využívat. Ne každý učitel musí být studnicí nápadů a ne každý týden lze vymýšlet nové náměty. Mít volný přístup na server, kam lidé ukládají svoje nápady a realizace, a mít možnost sdílení či komentářů pro daný projekt by jistě podpořilo efektivitu realizací jednotlivých nápadů.

7 SEZNAM LITERATURY

1. BALVÍN, J.. Romové a dětské domovy: sborník z 8. setkání Hnutí R v Děčíně a ve Františkově nad Ploučnicí ve dnech 11.-13. dubna 1997. Ústí nad Labem : Hnutí R, 1997.
2. BANKS, J. ed. Handbook of Research on Multicultural Education, San Francisco: Jossey-Bass, 2004.
3. BANKS, J. Educating Citizens in a Multicultural Society. NY: Teachers College Press, 2007.
4. BÍNA, Daniel, Výchova k mediální gramotnosti / Daniel Bína a kolektiv V Českých Budějovicích : Jihočeská univerzita, 2005
5. BURKA, František, Člověk jako východisko dialogu kultur : konceptuální předpoklady transkulturní komunikace / František Burka ... [et al.] Ústí nad Orlicí : Oftis, 2013
6. BURYÁNEK, J. a kol. Interkulturní vzdělávání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-715-6
7. FAY, Brian Současná filosofie sociálních věd : multikulturní přístup / Brian Fay ; přeložila Jana Ogrocká, Praha : Sociologické nakladatelství, 2002
8. GULOVÁ, Lenka, Analýza vzdělávacích potřeb romských žáků / Lenka Gulová a kol. Brno : Masarykova univerzita, 2010
9. GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. Multikulturní výchova v teorii a praxi. 1. vyd. Brno : MSD, 2004.
10. JAKOUBEK, Marek, Romové - konec (ne)jednoho mýtu, Socioklub, Praha 2004 , vyd.1., ISBN 8086140-21-0:
11. JIRÁSKOVÁ, V. Multikulturní výchova. Předsudky a stereotypy. Praha: Epocha, 2006.

12. KALOVÁ, Jitka, Druhá směna : jak využívat dějiny Romů ve výuce na 2. stupni ZŠ : jak využívat literaturu Romů ve výuce na 2. stupni ZŠ / [editoři Radka Steklá, Lukáš Houdek ; autoři textů Jitka Kalová, Milada Závodská]Praha : Romea, 2012
13. KOŠŤÁLOVÁ, H. ed. Interkulturní výchova ve školním vzdělávacím programu.
Praha: o.s. Kritické myšlení, 2005
14. MIKLUŠÁKOVÁ, M. 1998. Stručné dějiny Romů v Čechách a na Slovensku. In FRASER, A. *Cikáni*. Praha: NLN, 1998. ISBN 80-7106-212-X.
15. MIRZOEFF, Nicholas, Úvod do vizuální kultury / Nicholas Mirzoeff ; [z anglického originálu ... přeložily Petra Hanáková, Kateřina Svatoňová]Praha : Academia, 2012
16. MOORE, D. & Varianty (2008). Než začneme s multikulturní výchovou. Praha: Člověk v tísni, o.p.s. ISBN 978-80-86961-61-3.
17. OLÁH, Jitka, Očima hraček : manuál vzdělávacího programu : manuál k programu globálního rozvojového vzdělávání z cyklu Jinýma očima / [Jitka Oláh, Eva Malířová, Zuzana Kostřicová] Brno : NaZemi, 2013
18. PELIKÁN, Jiří, Základy empirického výzkumu pedagogických jevů / Jiří Pelikán Praha : Karolinum, 2011
19. PETRUCIJOVÁ, Jelena, Multikulturalismus, kultura, identita / Jelena Petrucijová Ostrava : Ostravská univerzita, 2005
20. PRŮCHA, J.; Walterová, E., Mareš, J., Pedagogický slovník. 4. vyd. Praha: Portál, 2003
21. PRŮCHA, J., Interkulturní komunikace, Grada 2006
22. PRŮCHA, J. (ed.) Pedagogická encyklopedie. Praha : Portál, s.r.o., 2009
23. ŠIŠKOVÁ, Tatjana, Menšiny a migranti v České republice : [my a oni v multikulturní společnosti 21. století] / Tatjana Šišková (ed.), Praha : Portál, 2001
24. ŠIŠKOVÁ, T. ed. Výchova k toleranci a proti rasismu. Praha: Portál, 2008
25. ŠVINGALOVÁ, Dana, Úvod do multikulturní výchovy, Liberecké romské sdružení, Liberec 2007

26. TOLLAROVÁ, Blanka, Jsme lidé jedné Země : program prevence xenofobie a rasismu / Blanka Tollarová, Marie Hradečná, Andrea Špirková a kol. Praha : Portál, 2013
27. VANČÁT, Jaroslav, Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech / Jaroslav Vančát
Praha : Sdružení Mac, 2003
28. VERNER, Pavel, Mediální výchova : průřezové téma / Pavel Verner ; [metodická část Maria Bezchlebová] Úvaly : Albra, 2007

SBORNÍKY A ČASOPISY

1. Časopis Výtvarná výchova 2/2013
2. Eyclopedia of Educational Research, New York 1982 (IKV I. Varianty)
3. Smíšený design v pedagogickém výzkumu (2011 : Brno, Česko) Smíšený design v pedagogickém výzkumu : sborník anotací příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu : [5.-7. září 2011, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno] / Tomáš Janík, Petr Knecht & Simona Šebestová (eds.) Brno : Masarykova univerzita, 2011
4. Tolerance a mediální gramotnost v multikulturním prostředí : sylaby a anotace vybraných příspěvků / [editorka Alena Kroupová]
Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2008
5. Vývoj a utváření osobnosti v sociálních a etnických kontextech : víceborový přístup / editoři Petr Macek a Jiří Dalajka, Masarykova univerzita, 2005
6. Výzkumný ústav pedagogický Praha. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: INFRA s.r.o., 2004.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. WIKIPEDIA

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_darwinismus (15. 1. 2014)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9_v_%C4%8CR (5. 2. 2014)

2. Otakar Turek, Globalizace - stará a nová

<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=042&clanek=020412> (1. 6. 2014)

3. Romea o. s., vzdělávací cyklus nejen o Romech

<http://skola.romea.cz/cs/historie/> (12. 6. 2014)

http://www.romea.cz/dokumenty/SR_CR-2012.pdf (12. 6. 2014)

8 RESUMÉ

In this thesis, I have attempted to uncover the potential of art education in the context of intercultural education, I have found a basis for possible teaching methods. On this topic, I created a project that could be carried out at schools. Based on the empirical research, I have found out about the initial situation on a sample of selected schools and the willingness of schools to shift their positions for the better. While going through with the research, I have also carried out an experiment in which I have offered the project to selected schools.

9 PŘÍLOHA

Realizované rozhovory

Rozhovor číslo 1

Havlíčkův Brod

Popis školy:

Jedná se o jednu z pěti základních škol v Havlíčkově Brodě. Tato škola se především na prvním stupni velice snaží o integraci znevýhodněných dětí. Je zde také přípravná třída, především pro děti, které nehovoří plynně česky. Mezi dětmi jsou zástupci několika minorit i děti s handicapem. Škola má každoročně několik asistentů pro pomoc žákům se znevýhodněním, podle toho kolik žáků nastoupí.

Její ŠVP nese velice přívětivý název „**Škola dílnou lidskosti**“, který vyjadřuje základní myšlenku ŠVP na utváření vhodných mezilidských vztahů a na styl práce vedoucí k těmto hodnotám.

Při plnění školního vzdělávacího programu je důležité, aby vedle cílů poznávacích byly plněny i cíle hodnotové, orientované k formování osobnostních rysů a mravních vlastností žáků, proto usilujeme o **vyváženost rozvoje těla a ducha**.

Moje čekávání:

Ředitel udává časové dotace na průřezová témata a schvaluje projekty. Většina těchto záležitostí je v jeho kompetenci. Učitelé přizpůsobují své plány ŠVProgramu. Učitelé realizují multikulturní výchovu v rámci výtvarné výchovy. Zaměřují se i na problematiku v rámci ČR. Tato škola je náklonná pro děti se znevýhodněním.

1. koncept otázek pro rozhovor:

Rozhovor s učiteli

Je realizované průřezové téma multikulturní výchova v hodinách VV? Jakým způsobem?

Je vysvětleno dětem, že se jedná o průřezové téma MV? Reflexe? Souvislosti?

Jaké téma je ve VV realizováno? Jak je téma voleno?

Máte nějaké vzdělání v průřezovém tématu MV?

Důležitost MV pro rozvoj sociální inteligence?

Rozdíl mezi MV a IV?

Jaké je vaše pojetí výuky?

Rozhovor s vedením

Jak se řeší dotace na průřezová témata? Volí si něco učitelé dobrovolně nebo je přiděleno?

Jsou učitelé připravováni na realizace MV?

Jak si škola vybírá, kolik času bude přidělovat průřezovým tématům, která bude učit?

Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?

Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá?

Víte co je to interkulturní vzdělávání?

Jste spokojen se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?

Experiment

Nabídka projektu z MV pro VV vedení školy

Realizovaný rozhovor

- s učitelkou výtvarné výchovy

1 *Je realizované průřezové téma multikulturní výchova v hodinách VV? Jakým způsobem?*

-To jste mne zaskočila, já tohle nemám ráda, průřezová témata a tyhle věci... Je to pro mě akorát stres. Ani teď vlastně nevím, od průřezových témat se rozhodně neodrážím. Řeším si sama školní plán, ale upřímně si jej během roku mnohokrát přizpůsobím podle toho, co mne zaujme nebo se mi líbí. Když si najdu něco pěkného třeba i v časopise nebo tak.

Pokud realizujeme něco takového, většinou vycházíme z nějaké reálné, praktické situace. Máme ve třídě chlapce z Mongolska, který nám připravil prezentaci o svojí kultuře, to jsme pak výtvarně zpracovávali. Dělali jsme na to i výzdobu školy. Také naše město/Havlíčkův Brod/ má partnerské vztahy s Brielle v Holandsku a připravujeme pro ně výtvarnou prezentaci a oni nám také. To by se do toho dalo zařadit ne?

- *Já myslím, že určitě. Předávají se tam informace o zvycích? Nebo nějaké základní zeměpisné informace? A to je tedy formou prezentace v Power pointu?*

U toho chlapce z Mongolska to byly hodně základní informace o jeho zemi, protože to je pro děti úplně něco jiného, než jsou zvyklí v Čechách. Z toho Holandska je to každý rok a tam se mluví o zvycích, svátcích, městech, každý rok různě.

2 Je vysvětleno dětem, že se jedná o průřezové téma MV? Probíhá na konci nebo v průběhu nějaká reflexe?

- Pokud řešíme něco takového, tak potom probíhají rozhovory a dotazy na věci, co děti zajímají, ptají se.

1 Vysvětlujete jim souvislosti? Mezi kulturami, podobnosti nebo z čeho to vychází?

- Nene, spíš odpovídáme na to, co je zajímavé. Nijak speciálně je nevedu.

3 Co se témat týče, zaměřujete se na nějaká specifika těch kultur, které probíráte, na které tvoříte? Probíráte i něco na téma menšin v ČR?

- Pokud nemáme někoho takového ve třídě, tak ne. Jak jsem říkala, vycházím vždy z něčeho, o co se můžu opřít, na základě něčí zkušenosti.

4 Máte nějaké vzdělání v průřezovém tématu MV? Proběhl na škole třeba nějaký kurz?

- Kurz tady určitě proběhl, ale jistě jsem se ho nezúčastnila. Řešili to spíše učitelé na občanskou výchovu a zeměpis. Já témata zpracovávám podle svého vědomí a svědomí 😊

5 *Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá pro rozvoj sociální inteligence žáků?*

- To určitě je, ale my na škole problémy nemáme. Pokud by se řešil nějaký výchovný problém, tak by se na to učitelé zaměřili asi více, ale takhle máme dost práce se všemi přípravami, výchovami a papíry...

6 *Slyšela jste o termínu interkulturní vzdělávání?*

- Asi jsem to slyšela, ale nevím teď co to je.

2 *Jedná se o posun od multikulturní výchovy. MV se zaměřuje a učí o odlišnostech, zatímco IV se zaměřuje na individualitu jedince a společné znaky lidskost, v kostce..*

- To je celkem zajímavý posun, ale to víte, již učím celkem dlouho a těch různých směrů bylo.

7 *Jaké je vaše pojetí výuky? Na co se ve výuce zaměřujete?*

- Spíš řeším tu kreativní a relaxační stránku věci. Také mne zajímá automatická kresba, psychologie výtvarna, prožitky při tvorbě a zkoumání psychologie žáka, skrze výtvarné dílo. Třeba jednou za čas zkusíme automatickou kresbu na hudbu nebo tak a je zajímavé vidět jak děti spontánně tvoří. Občas vyjádří hodně silné emoce a pak se o tom bavíme.

Samozřejmě také musíme vždycky vyrobit nějaké dárky na den otců, matek, Vánoce, Velikonoce. Také řeším celou výzdobu školy, takže se nenudíme a musíme plnit tyhle funkce.

- se zástupkyní ředitelky

1 *Jak se řeší časové dotace na průřezová témata? Volí si něco učitelé dobrovolně nebo je to každému přiděleno?*

- Učitel si řeší plány sám, ale měl by vycházet ze ŠVP. My jsme ŠVP tvořili zpočátku a tak nějak na koleni, měli jsme na to pomoc z Institutu pro veřejnou správu z pobočky v Jihlavě. Poté jsme to redukovali, protože ty průřezová témata byla psána skoro všude. Po zkušebních

dobách jsme zjistili, kde to realizujeme doopravdy a kde tomu zcela přesně není. Podle toho jsme to upravili, protože to bylo moc obsáhlé.

2 *Jsou učitelé připravováni na realizace MV?*

- Ano, probíhali zde kurzy od jedné agentury z Jihlavy. Učitelé se na to hlásili, ale pouze ti co mohli a chtěli, bylo to myslím v rámci celoživotního vzdělávání.

3 *Jak si škola vybírá, kolik času bude přidělovat průřezovým tématům, která bude učit?*

- My jsme zakomponovali všechny tak nějak rovnoměrně, potom už je vždy na učiteli jak to pojme.

4 *Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?*

- Ano potenciál tam rozhodně je a učitelé se to snaží nějak využít. Ale všichni jsou zaneprázdnění a za pochodu se pak dělají inovace občas špatně.

5 *Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá?*

- Ano důležitá určitě je. My tedy na škole problémy nemáme. Děti, které k nám chodí jsou většinou i přes svůj původ ze sociálně zapojených rodin. Chodí k nám i děti z minoritních skupin nebo děti se znevýhodněním a je velice zajímavé sledovat, jak do určitého věku to ty děti neřeší. Prostě se spolu baví a komunikují, přestože jsme zde měli dívenku, která v prvním roce neuměla ani slovo česky. Bylo krásné vidět, jak se děti dorozumí i beze slov, ty my dospělí už neumíme.

3 *Vytvářeli jste třeba i nějaké dlouhodobější projekty právě na začleňování těchto dětí?*

To tak nějak vždycky vyplývá z přirozené situace. Děti necháváme spolupracovat. Mnoho učitelů si vede organizaci třídy po svém. Často pracujeme ve třídě rozdělení na pracovní centra a nedržíme přesný rozvrh. Vyplývá to ze situace, kdy chtějí děti zpívat, počítat a spolupracovat. Učitel je v tom samozřejmě vede.

4 *A probíhají tedy nějaká preventivní opatření například vůči xenofobii? Třeba práce s obrazem, vizuální gramotnost?*

- Dalo by se do toho zařadit, myslím... Máme jako škola adopci na dálku, afrického chlapce. Děti i vyráběli knížečky, které na adventním dni prodávali. Výtěžek šel opět na tohoto chlapce. Snažíme se, aby pochopili nějaké principy solidarity a pomoci.

5 *A nějaká prevence třeba proti rasismu vůči romské minoritě?*

Víte, my zde tyto problémy řešit nemusíme, takže pokud se nejedná o nic konkrétního nebo aktuálního, tak spíš mluvíme o nějakých základních myšlenkách tolerance.

6 *Slyšela jste něco o interkulturním vzdělávání?*

- Ne, myslím, že ne...

7 *Jste spokojena se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?*

- Víte učitelé i vedení, všichni jsou celkem zahlceni mnoha povinnostmi a pokud se najde někdo takový, kdo by to chtěl do hloubky řešit, vidíme to rádi, ale je tam to ale, že se málokdo najde...

Experiment

Dotaz na vedení školy, nabídka projektu:

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, aby jej učitel realizoval? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi učitele a třeba i studentů.

- Určitě tomu za vedení školy dávám zelenou, ale je to pouze na našich učitelích, zda by něco takového chtěli realizovat, zeptejte se tedy i paní učitelky. Za sebe říkám, že určitě ano. Je tedy pravda, že se s problémy s romskou menšinou vážně nepotýkáme. Ale rádi Váš projekt zařadíme.

* V původním plánu jsem počítala, že bude tuto akci řešit především ředitel, tímto musím posunout experiment s nabízeným projektem i směrem k učitelům. Takto to budu realizovat i u ostatních škol. Experiment se tedy bude týkat jak učitele, tak vedení školy.

Dodatečný dotaz na vyučující výtvarné výchovy:

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, abyste jej realizovala v rámci svého programu? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi od Vás a třeba i zaznamenat reflexe od studentů.

- To by asi nebyl problém, pokud bych na to měla čas a byl by tam dobře popsán Váš záměr, abych to pochopila. Ještě jsem něco takového nerealizovala, ale když by to bylo bez práce, ráda Vám vyhovím. Ale jak jsem říkala, s touto skupinou zde problém nemáme.

Rozhovor číslo 2

Havlíčkův Brod

Popis školy:

Jedná se o jednu z pěti základních škol v Havlíčkově Brodě. Tuto školu jsem navštěvovala celých devět let základní povinné školní docházky. V té době byla považována především za školu s rozšířenou výukou jazyků, dnes se jedná již o celkem standartní postup. Kapacita je cca 750 žáků.

Tato škola integruje děti se znevýhodněním, celá škola prošla nedávno rekonstrukcí a má celou budovu řešenou s bezbariérovými přístupy, včetně výtahu. Zakládá si na aprobovanosti učitelů.

Moje očekávání:

Důležité je, jak si učitel sám realizuje průřezová témata, nemusí se striktně držet plánu.

Posun číslo 1: Posouvá se tedy otázka pro vedení školy: Jak si škola vybírá, kolik času bude přidělovat průřezovým tématům, která bude učit? Jak se řeší dotace na průřezová témata? Volí si něco učitelé dobrovolně nebo je přiděleno?

- Průřezová témata jsou celkem fixně zakotvena v ŠVP, přesto je to uděláno tak, aby byly možné další varianty. Plán je tedy otevřen dalším možnostem. Témata si ale volí učitel a je to především v jeho kompetenci.

Posun číslo 2:

Důležitost MV pro rozvoj sociální inteligence? pro učitele

Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá? Pro vedení školy

- Z prvního rozhovoru vyplývá, že pokud na škole nejsou problémy s žáky z určitých minorit, tak jim nepříjde zcela důležité začleňovat projekt na romskou minoritu, přesto jsou projektu otevřeni. Je potřeba se cíleně zeptat na prevenci proti xenofobii vůči romské minoritě.

Posun číslo 3: Co se experimentu týče, musím jej nabízet nejen vedení školy, ale i učitelům, protože je především na nich, zda by jej realizovali.

Posun číslo 4: Zeptat se hlouběji, jak didakticky pracují učitelé ve VV a zda chápou propojení VV a MV.

Posun číslo 4: Projekt musím nabízet především i učitelům, protože realizace výuky je především v jejich kompetenci. Je především na učiteli jaké projekty chce realizovat.

Realizovaný rozhovor

- s učitelkou výtvarné výchovy

1 *Je realizované průřezové téma multikulturní výchova v hodinách VV? Jakým způsobem?*

- Ano, prakticky s každou třídou se zabývám MV. Realizujeme projekt na téma různých zemí. Teď jsme řešili Řecko. Jelikož učím i češtinu, propojuji předměty. V češtině jsme řešili řeckou literaturu. Žáci se museli naučit přednést jeden řecký epos. K tomu si budou dělat ve výtvarné výchově kulisy. Spojíme si to rovnou s kresbou ornamentů a výrobou keramiky. Také zapojíme práci s perspektivou. Vznikne z toho představení na konec roku. Budou pozváni i učitelé a rodiče, vlastně si to celé budou organizovat studenti. Nebo jsme měli Japonsko. Holky chodili jako geiši, přednášeli japonskou historii a o přestávkách nabízeli rýžovou kaši a čaj.

2 Je vysvětleno dětem, že se jedná o průřezové téma MV? Probíhají během hodin nějaké reflektivní dialogy?

- To není. Prostě to probíráme, realizujeme, mluvíme o tom. Samozřejmě děti své výtvary reflektují, potřebuji znát zpětnou vazbu a k tomu musí zážitek nějak vstřebat.

6 Takže ale co se týče souvislostí tak to zřejmě chápou, zvláště když jsou zvyklí pracovat takto propojeně s dalším předmětem?

- Ano to si samozřejmě vysvětlujeme.

3 Jakým způsobem téma vybíráte?

- Nejčastěji využívám, pokud do třídy chodí nějaký cizinec nebo někdo kdo má rodiče cizince. Konfrontuji to s něčím skutečným. Nebo ještě používám, pokud se aktuálně děje něco přelomového v nějaké zemi, dávají to třeba ve zprávách. Opírám se o skutečné věci.

4 Máte nějaké vzdělání v průřezovém tématu MV? Na školách prý probíhají i různé kurzy, účastnila jste se nějakého?

- Jsem pouze praktik a zatím jsem nic neabsolvovala. Témata řeším po svém, ale vím o tom, že byl nějaký kurz na toto téma, já se tu zrovna neučila, byla jsem na mateřské.

5 Chápete MV jako důležitou pro rozvoj sociální inteligence žáků?

- Určitě to důležité je. Děti jsou velmi otevřené informacím, ale především do určitého věku. Pak je tu samozřejmě to, co slyší doma. Je důležitá konfrontace více názorů.

6 *Myslíte si, že je důležitá prevence, aby žáci netrpěli xenofobií vůči minoritám v ČR?
Speciálně problematika romské minority?*

- Tak xenofobie v ČR je zřejmě veliká, ale ani já se nevyhýbám zcela xenofobním myšlenkám a stereotypnímu myšlení. Studovala jsem v Ústí nad Labem a měli jsme kolej vedle ghetta. Pořád nás někdo napadal a okrádal, báli jsme se. Občas mi přijde, že určitá zvýhodnění vůči romské minoritě prostě jsou. Zrovna včera jsem jela na kole a viděla jsem romské děti, jak mají veliký nákup z kauflandu a hází po sobě jídlo. Víím, že ta rodině je na podpoře, protože manžel dělá na sociálce a tak si říkám, že nevidím, že by si něčeho vážili, to jídlo jim prakticky platíme z daní.

7 *Musíme brát v potaz ale to, že jsou to jen děti. A pokud jsou jejich rodiče na podpoře, tak jsou nejspíš na hranici chudoby. Pokud by na dávky nárok neměli, nedostanou je. Sama jsem o sociální dávky žádala a víím, jak to chodí. Napíšete dokument, který oni pak schvalují úplně jinde. Nic si nevydupete jen tak, bez důvodu. Ten systém je tak nastavený.*

- Asi máte pravdu, ale člověk to pořád slyší z médií. Potom se na tu myšlenku upnete a nejde se jí zcela zbavit.

8 *To je samozřejmě pravda. Naopak je těžké proti tomu ve své hlavě s tím bojovat 😊 A pracujete třeba i s vizuální nebo mediální gramotností? Pracujete s novými médii?*

Máme zde počítačovou učebnu a pracujeme i s počítači, ale zatím to není nijak propracované téma. Moc jsem se tomu neučila...

7 *Také se tím zabývá interkulturní vzdělávání, znáte tento pojem? Zahrnuje i kritické myšlení.*

- Neznám

9 *Rozdíl je především ve vnímání lidí jako individualit, nezáleží na odlišnostech, ale především na tom co je nám společné.*

- To je určitě zajímavý posun a myslím, že se s tím dá dobře pracovat.

8 *Jaké je vaše pojetí výuky?*

- Vytváříme celistvé výtvarné řady. Hodně se věnujeme prezentaci školy, i v médiích. Realizujeme nějakou soutěž nebo se zapojíme do nějaké akce, pak děti pořádají rozhovory do novin nebo Brodského vysílání. Zaměřuji se jak na techniku, tak na přesahy do jiných předmětů a oborů.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, abyste jej realizovala v rámci svého programu? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Je zde i práce s obrazem a předávání informací pomocí obrazu, mediální manipulace. Jsou zahrnuty také úkoly na předsudky a stereotypy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi od Vás a třeba i zaznamenat reflexe od studentů.

- Určitě. Toto téma jsem ještě nezpracovávala a upřímně Vám fandím – není moc lidí, kteří by se tomu dobrovolně věnovali... Přestože moje zkušenost s touto skupinou není příliš dobrá, neměli by žáci následovat tento trend a neměli by mít předsudky. Jsem otevřená různým tématům a zajímá mě váš postoj k této problematice, takže jej ráda odučím.

- s ředitelem školy

1 *Zasahujete do příprav na realizace průřezových témat u jednotlivých učitelů nebo to necháváte plně v jejich kompetenci?*

- Nechávám to plně v jejich kompetenci, důvěřuji jim.

2 *Jsou učitelé připravováni na realizace MV?*

- pokud jsou peníze a učitelé o to stojí, jinak nikoli...

3 *Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?*

- Určitě tam potenciál je a myslím, že paní učitelka jej plně využívá

4 *Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá?*

- Je, ale u nás žádné střety nebo problémy nemáme. Nechodí sem teď Mongolci ani Vietnamci. Myslím, že je tady pár cikánů, Bělorusů a Ukrajinců. Není zde ale problém v soužití.

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence proti xenofobii? Především mne zajímá, co si myslíte o xenofobii vůči romské minoritě.*

- Tak k nám do školy moc cikánů nechodí, a když, tak jsou plně zapojeni do běžného života

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- To nevím, já řeším spíš organizační věci a chod školy, na tohle moc času nezbývá/pozn. Učí zeměpis

7 *Jste spokojen se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?*

- Ano, v rámci VV je MV realizováno celkem hojně. Paní učitelka tyto témata řeší hodně a často.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, aby jej učitel realizoval? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi učitele a třeba i studentů.

- Jsme všemu otevřeni. Záleží hlavně na učiteli. Já osobně souhlasím.

Rozhovor číslo 3

Obec u Havl. Brodu

Popis školy:

Jedná se o vesnickou školu s prvním i druhým stupněm. Co se týče počtu žáků, je zde kapacita okolo 80 žáků. Tuto školu jsem zařadila především proto, že je zde velmi individuální přístup. Všichni se zde znají a také mají i na druhém stupni vypracován individuální plán, díky kterému zařazují až do deváté třídy i děti se znevýhodněním. Mají k dispozici i asistenta pro učitele. Funguje zde výchovný poradce i preventista sociálně patologických jevů. Díky nízkému počtu je možno pracovat mnohem volněji. Jelikož je to škola, která je umístěna přímo pod hradem, děti často pracují venku a kolektivně. První stupeň mají tento rok jako trojtřídku.

Moje očekávání:

Pokud na škole nejsou problémy s dětmi z minoritních skupin, nemají učitelé či vedení pocit, že by bylo potřeba preventivní opatření vůči projevům xenofobie či rasismu. Setkala jsem se doposud i s tím, že z rozhovoru vyplývá, že učitelé a vedení mají sami předsudky a stereotypní myšlení, zvláště vůči romské menšině.

Učitelé výtvarné výchovy zahrnují do MV témata o cizích kulturách a zemích a nevěnují čas prevenci v oblasti chápání minorit v ČR. Nezabývají se ani tematikou jako jsou genderová témata, lidí s handicapem, subkulturám nebo mediálnímu obrazu těchto skupin.

Berou zatím jako samozřejmost, že děti sami chápou tolerantní soužití jako jedinou variantu. Nemají dost času, aby se této problematice věnovali, nebo mají jiné pojetí výuky.

V rozhovoru se více zaměřím na chápání prevence vůči xenofobnímu myšlení, chápání důležitosti vizuality a mediálního obrazu.

Realizovaný rozhovor

- Rozhovor s učitelem

Tento rozhovor jsem měla předem domluvený, ale stalo se, že učitelka výtvarné výchovy byla zrovna v nemocnici, kvůli rizikovému těhotenství. Paní ředitelka mi sdělila, že bohužel nebude teď dlouhou dobu k zastížení. Přenechala jí všechny plány pro výuku a ředitelka sama zaskakuje na výtvarnou výchovu. Některé otázky nepůjdou zcela použít, protože mne

zajímá především individuální názor. Proto využiji pouze ty otázky pro učitele, které vyjadřují popis situace, která na škole je a ne ty, kde chci znát individuální názor.

Myslíte, že mi dokážete zodpovědět pár otázek i za paní učitelku?

- Co bude v mých silách.☺ Prostudovala jsem si plány a jinak vím, co paní učitelka během hodin realizuje, máme často schůze, rady. K tomu je nás tady celkem málo, tudíž o výtvorech našich dětí víme...

1 Takže víte o tom, že by bylo realizováno průřezové téma MV v hodinách VV? A pokud ano jakým způsobem?

- V rámci výtvarné výchovy toto průřezové téma realizováno je, ale často průřezová témata zahrnujeme do víkendových a jiných projektů. Měli jsme zde projekt na MV. Jednalo se o různé země a různé typy lidí. Bylo to realizováno v rámci výtvarky, občanské výchovy a zeměpisu. Také jsme do toho zapojili hudební výchovu. Na konci bylo secvičeno i divadlo, pozváni rodiče. Takhle to míváme každý rok a zapojuje se celá škola. Každá třída si připravuje svoje vystoupení a masky, kulisy...

10 Takže průřezové téma realizujete především skrze projekty?

- Dalo by se to tak říci. Máme to zapsáno i v ŠVP v rámci jednotlivých předmětů, ale to jsou takové útržky, kde se co prolíná. Ty projekty jsou na to zaměřeny. V ŠVP máme MV především v občance, rodinné výchově, přírodopisu nebo zeměpisu.

2 Je vysvětleno dětem, že se jedná o průřezové téma MV? Vysvětlujete jim nějaké souvislosti?

- Děti určitě ví o tom, že se bavíme o jiných kulturách a vysvětlujeme jim, jak to kde chodí.

3 Jak jsou volena témata?

- To je většinou zcela na učitelích, to Vám sama nepovím. Ale vím, že často reagují na nějaké aktuální téma. Taky mají dopředu nějaké navržené plány. Hodně věcí konzultují i s výchovným poradcem a preventistou sociálně patologických jevů.

4, 5, 6, 7 *Tyto otázky nechám až pro samotný rozhovor za vedení školy. Paní ředitelka mi ji zodpověděla sama za sebe.

- Rozhovor s vedením

1 *Teď bych byla ráda, abyste mi něco zodpověděla za sebe, jako ředitelka. Zasahujete do příprav na realizace průřezových témat u jednotlivých učitelů nebo to necháváte plně v jejich kompetenci?*

- Nechávám to na nich. Akorát když řešíme nějaké ty celistvější projekty, tak se o tom radíme, ale nechávám to především na učitelích.

2 *Jsou učitelé připravováni na realizace MV? Proběhly třeba nějaké kurzy?*

- Kurzy jsme žádné neměli a ani mít asi nebudeme. Jsme velice malá škola a nemáme zrovna finanční rozpočet dvakrát velký. K tomu učitelé jsou opravdu hodně zaměstnání, většina jich vyučuje více předmětů. Musí řešit spoustu výchovných problémů. Zdá se mi, že se to poslední dobou celkem zhoršuje. Mnoho rodin bere vzdělání jako samozřejmost a nemají potřebu děti do školy připravovat či motivovat. Dnes jsou lidi zvyklí, že se stejně dostanou minimálně na střední školu. Standarty to umožňují.

3 *Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?*

- Ano, potenciál tam zřejmě je, ale ne že bychom to nějak plně využívali. Ve výtvarné výchově se učitelka soustředí spíše na jiná témata. Ta MV je především v projektech a jiných předmětech. Je toho opravdu hodně. Jelikož jsme malá škola, tak nějaké střety s žáky z cizích kultur nejsou nijak veliké.

4 *Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá i přesto, že zde nemáte žáky z cizích zemí?*

- Určitě je, ale když nemáme od čeho se odrazit, tak je to těžké. My ve škole nemáme problémy. Přesto se snažíme děti vést k toleranci a dobrému soužití s ostatními. Často realizujeme kolektivní aktivity, žáci musí spolupracovat, přestože je každý jiný. Myslím, že to je základ.

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence proti xenofobii? Především mne zajímá co si myslíte o xenofobii vůči romské minoritě.*

- To jsou citlivá témata. K nám žáci romského původu nechodí. Pravda měli jsme zde i nějaké žáky ze sociálně slabých rodin. Nebo jednodušších. Ale to nebyly romové.

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- Ano, o tom termínu jsem slyšela. Nevím, zda to ví i učitelé.

7 *Jste spokojena se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?*

- Víte to je těžké. Učitelé jsou přehlceni množstvím povinností. Určitě jde vše dělat lépe. Jak jsem říkala, v dnešní době se musí řešit mnoho výchovných problémů, které se dříve řešit nemuseli. Rodiče často děti do školy spíše odkládají na dopoledne, aby se zabavili, ať už z důvodu, že nevidí ve vzdělání potenciál nebo proto, že mají moc práce... K tomu je spousta papírování a byrokracie, zvláště tedy pro mě. Myslím, že dříve byly pevnější osnovy. Je to paradox, ale díky RVP se nakonec ty hranice mnohem více uvolnili. Ze začátku bylo mnoho věcí pevně dáno a všechny školy jely nějaké standarty. Teď je větší volnost, ale nevím, zda je to vždycky dobře. Ta průřezová téma, respektive MV realizována je a splňujeme požadavky. To je to co k tomu mohu říci.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, aby jej učitel realizoval? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi učitele a třeba i studentů.

To bychom určitě rádi přijali. Myslím, že to mohu říci i za paní učitelku. Když nám sdělíte vaše záměry a pochopíme to, tak určitě☺

Rozhovor číslo 4

Havlíčkův Brod

Název ŠVP: „Dignitatis memores ad optima intenti“ / pamětlivi (své) důstojnosti, usilujeme o nejlepší

Gymnázium v Havlíčkově Brod je všeobecně vzdělávací a zároveň vnitřně diferencovaná škola, která žáka připravuje především pro budoucí studium na vysokých školách.

Gymnázium Havlíčkův Brod si klade za cíl všestranně a harmonicky rozvíjet osobnost mladého člověka. Učitelé svým přístupem k žákovi zohledňují provázanost výchovné a vzdělávací složky a usilují o propojení školy s realitou každodenního života. Zvláštní důraz je kladen na důležitost vědeckého poznávání světa, výchovu k vlastenectví, evropanství, humanitě a demokracii, formování intelektuálního a mravního rozvoje, přípravu na tvořivou práci a budoucí profesi. Škola dále poskytuje i výchovu estetickou, zdravotní, tělesnou a ekologickou, v případě zájmu je schopna též nabídnout výchovu náboženskou.

Moje očekávání:

Zaměřit ještě větší pozornost na propojení výtvarné výchovy a interkulturního vzdělávání. Zeptat se na možná východiska, která by se učiteli zdála být zajímavá. Zjistit zda je pro učitele výtvarné výchovy zajímavé či důležité zapojovat témata z MV do výtvarné výchovy, zda to považuje za možnou cestu ve výuce. Přiblížit možné výrazové prostředky, které by se daly využít. U vedení školy se důkladně zeptat na důležitost prevence xenofobie vůči romské minoritě a na výtvarnou výchovu, jako možný prostor pro předávání témat Interkulturního vzdělávání.

Realizovaný rozhovor

- s učitelem výtvarné výchovy

1 Je realizované průřezové téma multikulturní výchova v hodinách VV? Jakým způsobem?

- Ano průřezové téma realizováno je, zrovna momentálně probíráme Karla Zemana a pracujeme se Zemanovo filmy.

11 Já se omlouvám, že Vám do toho vstupuji, ale myslela jsem multikulturní výchovu a ne mediální výchovu.

Aha, tak to jsem se do toho zamotal, no nic. Témata multikulturní výchovy ve výtvarce realizujeme, ale rozhodně to pro mne není nijak velké téma. Mám ve vyučování určitě jiné priority. V jednom ročníku to máme zapsáno i v ŠVPčku. Děláme práci na téma cesta kolem světa. Každý žák si zvolí nějakou zemi a pak s ní obrazově pracujeme. Taky pracujeme z cizími jazyky a druhy písma. Písmo jsem studoval, takže tomu rozumím. Pracovali jsme s keltským písmem, klínovým, pracovali jsme s japonskými znaky a podobně.

12 To určitě patří do multikulturní výchovy, pracujete tedy s různými znakovými systémy odlišných kultur?

Dá se to tak určitě říci. Pracovali jsme i s Azbukou a právě japonským písmem, kaligrafií. Je to svým způsobem poznávání odlišných kultur.

2 Je vysvětleno dětem, že se jedná o průřezové téma MV? Reflexe? Souvislosti?

- To vysvětleno není. Teoreticky si vyhledáváme nějaké informace o různých zemích, ale zdůrazněno, že se jedná o téma z MV, to určitě není.

13 K vyhledávání používáte literaturu nebo počítač?

Většinou to řešíme tak půl napůl...

3 Máte nějaké vzdělání v průřezovém tématu MV?

- Vzdělání určitě žádné neproběhlo. Měli jsme tady jeden projekt, byl od nějaké firmy. Kurzy tady žádné neproběhly. Alespoň já o ničem nevím.

4 Důležitost MV pro rozvoj sociální inteligence?

- Tak důležité to je, ale já se zaměřuji na jiné věci. Tady jsou žáci celkem disciplinovaní a výtvarnou výchovu si často sami volí. Je teda předpoklad, že je to bude bavit a budou k tomu mít vztah. Pracujeme spíš s technikami, protože informace a témata řeší žáci v jiných předmětech.

5 Myslíte si, že je důležitá prevence, aby žáci netrpěli xenofobií vůči minoritám v ČR? Speciálně problematika romské minority?

- O menšinách v ČR? To jsme nic podobného určitě nedělali. Myslím ale, že kolegyně Pořízová v rámci jednoho projektu s dětmi něco dělala. Myslím, že se to jmenovalo:

předsudky jsou out. Ano něco taky kutili, ale že by se jednalo o výtvarnou práci, to nevím. Určitě ale pracovali i v dílně, takže asi něco na ten způsob řešili. Pokud mluvíme o menšinách, tak prevence je určitě důležitá, ale jak říkám-řeší se to spíše v ZSV a podobně. V té výtvarce nevím, jak bych to dokázal pojmout tak, aby tam ta výtvarná stránka zůstala zásadní. Pro mne jsou zásadní především techniky, řemeslo a tak. Zaměřuji se hlavně na to, aby studenti něco vytvořili rukama.

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- To nevím.

14 *Jedná se o posun od MV. Zaměřuje se na kritické myšlení, individualitu jedince a společné znaky lidí. Nepoukazuje na rozdíly, ale na společné znaky.*

- Aha, tak princip chápu. Měl jsem nejprve pocit, že půjde jen o slovíčkaření, ale rozdíl je celkem zásadní.

7 *Jaké je Vaše pojetí výuky?*

- Moje pojetí výuky? No řekl bych, že to hodně kombinuji. Snažím se vycházet většinou již z nějakých hotových děl. Kombinujeme to s filmem, fotografií, dějinami. Také hodně to písmo. Zkoušíme ty různé techniky a tvoříme i tím klasickým studiovým způsobem.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, abyste jej realizoval v rámci svého programu? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Je zde i práce s obrazem a předávání informací pomocí obrazu, mediální manipulace. Jsou zahrnuty také úkoly na předsudky a stereotypy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi od Vás a třeba i zaznamenat reflexe od studentů.

- To bych asi přijal, ale dopředu nevím. Podle toho jaké bych měl plány a zda by se mi to do výuky napasovalo. Ale kdybyste přišla s hotovou věcí, určitě bych to zvážil. Je tedy pravda, že

na romskou menšinu jsem zatím žádný projekt neviděl, takže by mne to asi zajímalo. Na druhou stranu je zde opravdu málo času, takže nevím, jestli by to bylo možné z časových důvodů.

- Rozhovor s ředitelem

1 Zásahujete do příprav na realizace průřezových témat u jednotlivých učitelů nebo to necháváte plně v jejich kompetenci?

- Ne to určitě nezasahuji. Všechno nechávám na učitelích, je to v jejich kompetenci.

2 Jsou učitelé připravováni na realizace MV?

- Mohli by být, ale není o to zájem a stojí to peníze. Ale několikrát jsme se zapojili do nějakých celorepublikových projektů. Na to se pak můžete zeptat paní učitelky na češtinu, ta ten projekt se studenty realizovala.

15 To děkuji za informaci a nevíte, zda během projektu pracovali i s výtvarnou stránkou?

- Myslím, že tam i něco vytvářeli, ale zkuste se ještě zeptat.

3 Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?

- Určitě tam potenciál je.

16 Dokázal byste si představit, s čím by se dalo pracovat? Myslím jak pracovat s tématem MV v rámci VV?

- Určitě s rozdíly v kultuře, lidech, svátcích...Těch témat je myslím hodně.

4 Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá?

- Ano důležitá je. V dnešní době se musí počítat se vším. Je dobré znát i jiné kultury.

5 Myslíte si, že je důležitá prevence proti xenofobii? Především mne zajímá, co si myslíte o xenofobii vůči romské minoritě.

- Prevence je důležitá a funguje. Musíme se i tady v ČR mezi sebou umět domluvit, jinak by se to tady všechno pomlátilo.

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- To nevím. Nemusím vědět všechno, ne?

7 *Jste spokojen se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?*

Všchno může jít líp i hůř, takhle je to dobré, ale vždycky to může být lepší.

Experiment:

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, aby jej učitel realizoval? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi učitele a třeba i studentů.

- To se musíte domluvit především s učitelem, zda by na to měl čas, ale za sebe jsem pro.

- Rozhovor s učitelkou češtiny a ZSV

*Do tohoto rozhovoru jsem zapojila i učitelku češtiny. Realizovala se studenty projekt „Předsudky jsou out“. Jednalo se o celorepublikový projekt na téma předsudků a stereotypního myšlení. Zvláště vůči minoritám v ČR, genderové tématice, tolerance vůči odlišnostem. Zakomponovány byly i interkulturní rozhovory a interkulturní psychologie. Pracovalo se i s vizualitou, zážitkovými aktivitami a kritickým myšlením.

17 *Dobrý den, bylo mi řečeno, že jste realizovala projektové vyučování s názvem projektu „Předsudky jsou out“ Mohla byste mi tento projekt nějakým způsobem přiblížit?*

- Ano, to jsem realizovala s několika třídami. Jednalo se o projekt, do kterého se mohly přihlásit školy z celé ČR. Projekt byl od firmy step by step.

18 *Můžete mi říct, zda bylo pracováno s tématy i v rámci výtvarných úkolů? A jaká témata jste řešili nejvíce?*

- Celé to bylo zaměřeno na téma předsudků a stereotypního myšlení. Pracovalo se s kritickým myšlením, vizualitou, novými pohledy. Já jsem především češtinářka a tak jsme hodně pracovali se slovy a slovně, ale pracovalo se i s výtvarnými náměty. Nebylo to zaměřeno na nijak výraznou kvalitu, ale šlo spíše o takové zážitkové tvoření, hodně koláže a tak.

19 *Viděla jste během tohoto projektu nějaký vývoj v myšlení žáků? Pomohla tomu i práce s výtvarnými prostředky?*

- Řekla bych, že obojí. Ty studenti nad některými věcmi úplně nepřemýšlí do hloubky, ale když se nad tím zamyslí, většinou mají velice rozumné názory. Byl to tedy takový spouštěč pro to, aby se děti začaly těmito tématy zabývat. Ta výtvarná práce určitě pomáhá, protože pro studenty je důležitý obraz nebo jak bych to řekla, myslím jako aby své pocity a myšlenky dokázali zprostředkovat i vizuálně. Je to takové dvojí uvědomění podstaty věcí, které říkají.

20 *Ten projekt byl v duchu interkulturního vzdělávání, tedy byl zaměřen na společné věci nebo řešil nějakou kulturní a etnickou odlišnost?*

- Bylo to zaměřeno především na společné znaky a individualitu jednice ve společnosti, především v ČR. Týkalo se to menšin a různých subkultur, třeba i generových témat a tak.

21 *Můžete mi říct ještě osobní názor, zkušenost s jakou jste se během projektu setkala? Bylo to přínosné i pro Vás osobně?*

- Určitě bylo. Ty témata byly zpracovány úplně jiným způsobem, než běžně pracuji. Hodně se vedl rozhovor a vycházelo to z toho, co žáci vymysleli, jak o tématech přemýšleli. Bylo zajímavé vidět, jak se dá pracovat s takovými tématy a jak se dá pracovat při kritickém myšlení.

Rozhovory Plzeň

Rozhovor 1

Základní škola

Jedná se o základní školu na Borech. Název jejího ŠVP zní : TVOŘIVĚ PRO ŽIVOT

Také mají ve ŠVP zahrnutou prevenci proti známkám rasismu a xenofobie

Nejprve jsem šla za ředitelkou školy, zda mohu rozhovory realizovat. Vysvětlila jsem jí, že se jedná o diplomovou práci a že potřebuji dva krátké rozhovory. Jeden s vedením školy a jeden s učitelkou výtvarky. Také jsem jí sdělila, co ve své práci řeším.

- Víte, na to já tady nemám vůbec čas. K tomu nejsme úplně zvědaví na nějaké šťourání nebo něco podobného. Najděte si nějakou jinou školu, ve které Vám rozhovor poskytnou. Nashledanou.

Tento rozhovor jsem sice zařadila, ale rozhodně se to nedalo považovat za dialog. Myslím, že ale i tato zkušenost, odmítnutí, by měla být zařazena do deskripce problematiky. Počet oslovených škol v Plzni jsem musela rozšířit.

Rozhovor 2

Základní škola

Moje očekávání:

Jedná se o základní školu na Borech, kterou jsem si vybrala jako zástupnou za první rozhovor. Ve školním vzdělávacím programu se mi líbila pasáž s dlouhodobými projekty. Tady jsou vyjmenovány:

Příklady zapojení školy do dlouhodobých projektů:

Výuka IŽ na ZŠ – nápravné programy pro poruchy čtení

Netradiční formy práce v oblasti výtvarné a pracovní výchovy – seznámení s různými technikami kreslení, formami práce

Cestujeme v čase – používání časové osy, správné řazení dat a zařazování dat nových

Za úsměvem dětí – Čertí škola – tematicky zaměřená činnost ve všech aktivitách

školní družiny pro žáky I. a II tříd

Žák – účastník silničního provozu – tematicky zaměřená činnost ve výuce,

spolupráce s Policií ČR, dopravní soutěže

Máme rádi zvířata – spolupráce se ZOO Plzeň

Zachraňme stromy – celoroční sběr papíru

Evropská unie – seznámení se s členskými státy EU

Význam vody pro život – tematicky zaměřená činnost, exkurze, internetové soutěže

Oheň – dobrý sluha, ale zlý pán – tematicky zaměřená činnost, soutěže

Plzeň – moje město – tematicky zaměřená činnost, společenskovední semináře,
vzdělávací pořady

Globální problémy – vyhledávání aktuálních informací, zpracování, diskuse o možných
důsledcích, prezentace

Adopce na dálku – finanční podpora žáka z Keni (prostřednictvím sběrových aktivit školy)

Prevence sociálně patologických jevů – odborník včasné intervence, P-centrum, ...

Z již absolvovaných projektů můžeme připomenout Dny Evropy, Dny Asie, Dny

krajů České republiky, Přírodní krajiny světa, Den Země a další.

Názvy a možné realizace projektů mi přišli zajímavé a proto jsem trochu počítala se zajímavými informacemi.

- Rozhovor se zástupkyní

1 Víte, řeším průřezové téma MV v rámci VV. Zasahujete do příprav na realizace průřezových témat u jednotlivých učitelů nebo to necháváte plně v jejich kompetenci?

- Panebože to na vás snad zbylo, tohle téma nebo to jste si jako vybrala sama? Vždyť to je hrozný.

22 To jsem si vybrala sama, víte, tohle téma mne zajímá a baví a vlastně spíš mne baví možné obsahy tématu. Takhle to zní možná až moc odborně.

To je fakt hrůza. No hlavně že vás to zajímá a že to neděláte z donucení. Jinak u nás si každý učitel řeší své programy úplně sám, takže je to v jeho kompetenci.

2 Jsou učitelé připravováni na realizace MV?

- Co vím, tak občas je možné absolvovat nějaké kurzy, ale je to pouze na učitelích, zda se přihlásí.

3 *Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?*

- *No to právě asi zatím nevidím úplně, ale je to možná tím, že tomu asi úplně nerozumím. Snad by se tam asi dalo něco najít, když na to děláte diplomku.*

4 *Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá?*

- To určitě je.

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence proti xenofobii? Především mne zajímá, co si myslíte o xenofobii vůči romské minoritě.*

- Ano to je, občas musíme řešit i nějaké výchovné problémy u nás ve škole. Většinou nic velkého, ale prevence proti těmto projevům určitě u nás na škole funguje.

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- *To rozhodně nevím. Víte těch pojmů je moc a člověk to po nějaké době už nestíhá...*

7 *Jste spokojena se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?*

- Já vlastně ani nevím. Víte, dělám rozvrhy pro všechny třídy a tak nějak o programech v předmětech vím, ale že bych to zkoumala úplně podrobně, to ne.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, aby jej učitel realizoval? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi učitele a třeba i studentů.

- No to myslím, že by šlo. A asi bych jej i realizovala, když bych pochopila, o co jde. Víte, já totiž učím v páté a sedmé třídě výtvarnou výchovu. Ráda si ale rozšiřuju obzory

23 *Takže vy učíte výtvarnou výchovu?*

- Ano to učím. Víte, nemám to vystudováno, ale řeším ty rozvrhy, a jelikož mám celý úvazek nechávám si taky vždycky nějaké hodiny, které bych mohla odučit. Takže to většinou vyjde na výtvarnou výchovu. Mám na to samozřejmě nějaké kurzy a tak.

24 *Aha, tak myslíte, že bych s Vámi mohla rozvést ještě rozhovor i pro učitele výtvarné výchovy?*

- To určitě můžete.

1 *Je realizované průřezové téma multikulturní výchova v hodinách VV? Jakým způsobem?*

- No něco takového tedy asi realizujeme. Je tu na výtvarku ještě jedna učitelka, ale programy máme podobné. Určitě tu byly i nějaké dlouhodobější projekty. Často jsme navazovali i na občanku.

2 *Je vysvětleno dětem, že se jedná o průřezové téma MV? Reflexe? Souvislosti?*

- To ne, spíš je téma zadáno a během realizace to nějak řešíme, ale nějaké delší rozhovory nevedeme.

3 *Máte nějaké vzdělání v průřezovém tématu MV?*

- To nemám. Já spíš rozšiřuju obzory v oblasti výtvarky.

4 *Důležitost MV pro rozvoj sociální inteligence?*

- Jak jsem říkala, určitě důležitá je a na škole i na toto téma projekty řešíme.

5 *Zodpovězená již v předchozích otázkách.*

6 *Zodpovězená již v předchozích otázkách.*

7 *Jaké je Vaše pojetí výuky?*

- No musíme dělat dárky, výzdobu a také zkusíme techniky. Ráda improvizuji a také ráda sháním nové podněty, třeba i na internetu.

Rozhovor 3

Základní škola

Moje očekávání:

Tuto základní školu navštěvují celkem hodně i romské děti. Zajímá mne, jestli vnímají otázky odlišně než ostatní školy. Také zda řeší nějaké problémy kvůli xenofobii nebo projevům rasismu. Dále se zaměřím, zda pracují nějakým výtvarným způsobem s těmito tématy.

- Rozhovor se zástupkyní

1 *Ve své DP řeším průřezové téma MV v rámci VV. Zasahujete do příprav na realizace průřezových témat u jednotlivých učitelů nebo to necháváte plně v jejich kompetenci?*

- Tohle je všechno plně v kompetenci učitelů, nezasahuji jim do jejich programů. Ale máme pak nějaké dlouhodobější projekty a ty samozřejmě probíráme společně.

2 *Jsou učitelé připravováni na realizace MV?*

- Kurzy jsou a je pouze na učitelích, na které se přihlásí a které absolvují

- *Takže nikoho do ničeho nenutíte? Nebo spíš chcete, aby učitelé jezdili na tyto kurzy a obnovovali informace jak v oboru, tak v průřezových tématech?*

- Nutit je do ničeho nemůžeme. Učitelé mají už tak hodně práce. Samozřejmě jsme rádi, když nějaký další kurz podstoupí.

3 *Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?*

- Určitě vidím. Pokud děláme nějaké dlouhodobější projekty, zapojujeme i výtvarnou výchovu.

4 *Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá?*

- *Důležitá je. Doba posouvá hranice a možnosti a ty děti by s tím měli počítat.*

- *Řešíte tedy s žáky toto téma i během vyučování?*

Ano, všechno je zakotveno v ŠVP.

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence proti xenofobii? Především mne zajímá, co si myslíte o xenofobii vůči romské minoritě.*

To je samozřejmě problém. U nás na škole máme i romské děti, tedy oficiálně ne, protože jsou to oficiálně všichni pouze čeští občané. Občas řešíme nějaké neshody, ale nejlepší je když jsou všichni ve třídě pohromadě-různých národností i problémů. To se pak nakonec vždycky domluví. Nejhorší je nějaká separace.

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- To nevím, nějaký nový pojem?

- *Jedná se o posun od multikulturní výchovy. Zaměřuje se především na společné znaky, vychází z individuality jednice a neprohlubuje odlišnosti. Tak asi ve zkratce.*

- No vidíte a já myslela, že to má za cíl i Multikulturní výchova. Ale nějaký rozdíl chápu.

7 *Jste spokojena se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?*

- Víte, my se snažíme o mnoho ztvárnění různých myšlenek a projektů, ale občas to prostě nejde. Děti občas vůbec nemají zájem, domácí příprava také není valná a k tomu učitelovy povinnosti jsou čím dál větší a odměna se nezvedá. Takže v rámci možností, je to ještě dobré.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, aby jej učitel realizoval? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi učitele a třeba i studentů.

- Určitě jsem pro, ale je to především na učitelce, jestli by něco takového chtěla s žáky dělat.

- rozhovor s učitelkou

1 *Je realizované průřezové téma multikulturní výchova v hodinách VV? Jakým způsobem?*

- Prosím mluvte na mne česky.

- *Tak tedy jestli s dětmi děláte výtvarné práce na nějaké multikulturní téma*

- No v rámci školy jsou nějaké projekty a tam jsme dělali i nějaké výtvarné práce, ale jinak tomu moc nedáme. Víte, ono je to těžké. Já sama učím také tělocvik a výtvarku vystudovanou nemám. Do toho výtvarka je to poslední co někoho zajímá, to je důležitější i ten tělocvik, protože je v poslední době čím dál víc obézních lidí. Takže výtvarku máme jednou týdně jednu hodinu a velice často to odpadá. Taky mám třeba jeden rok jednu třídu a další rok už ji nemám a místo toho mám jiné děti. Vadí mi to, protože pak ani nevím, co kdo umí, co koho baví a tak. Je těžké každý rok mít jiné děti

o *A to je tak proč? Aby se dal nějak sesynchronizovat rozvrh?*

- Je to proto, že u jiných předmětů se to řeší, aby byla návaznost. U výtvarky to nikdo neřeší.

2 *Takže si asi nevzpomenete na nějaký úkol nebo zadání?*

- *To teď určitě ne, ale na tohle téma toho určitě moc není.*

3 *Máte nějaké vzdělání v průřezovém tématu MV?*

- Já nemám vzdělání ani na výtvarku 😊 Takže pokud si dodělávám nějaké kurzy a tak, tak jediné k výtvarce. Velice mne to baví a jezdím pořád na nové a nové kurzy. Takže myslím, že se snažím dohnat spoustu věcí.

4 *Vidíte důležitost v MV pro rozvoj sociální inteligence?*

- To asi důležité je, ale já ty průřezová témata fakt nemám ráda. Je to hrozně špatně udělané a akorát Vám to ve spoustě věcech dělá zmatek. Jinak ten princip důležitý je.

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence, aby žáci netrpěli xenofobií vůči minoritám v ČR?
Speciálně problematika romské minority?*

- To je hodně citlivé téma a myslím, že skrze výtvarku by to šlo řešit, to jo. Prevence je jinak důležitá vždycky.

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- No to si ze mne děláte srandu 😊 To určitě nevím a asi to ani nechci vědět.

7 *Tak mi akorát ještě řekněte, jaké je Vaše pojetí výuky?*

- No jako snažím se zapojit hodně fantazii a tvořivost dětí. Protože mi připadá, že ta je v nich hodně ubývá. A taky se je snažím motivovat a chválit, protože si naprosto nevěří, co se nějakého tvoření týče.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, abyste jej realizoval v rámci svého programu? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Je zde i práce s obrazem a předávání informací pomocí obrazu, mediální manipulace. Jsou zahrnuty také úkoly na předsudky a stereotypy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi od Vás a třeba i zaznamenat reflexe od studentů.

- Já bych velmi ráda, ale myslím, že to je časově neproveditelné. Zjistila jsem, že nejde plánovat několik hodin dopředu, protože to zatím nikdy nevyšlo. A věřte mi, že jsem to zkoušela mnohokrát a s hodně kompromisy. Ale ráda bych ten projekt třeba pročetla a seznámila se s nějakými novými pohledy, to určitě.

Rozhovor 4

Základní škola

Tuto základní školu jsem chtěla zařadit, protože ji navštěvují z velké části romské děti, dalo by se říci skoro z většinové. Předem jsem radši zavolala, protože jsem zjistila, že v Plzni je to s rozhovory opravdu mnohem složitější než jsem si předem mohla domyslet. Ve srovnání s Havlíčkovým Brodem je to opravdu velmi odlišný přístup ze strany škol.

Paní ředitelce jsem volala, vysvětlila jsem jí svojí práci a chtěla jsem se domluvit na rozhovorech:

- No to je sice hezké, ale my tady na tyhle věci nemáme vůbec žádný čas. Najděte si nějakou jinou školu. Nashledanou.

Takže jsem do této školy zajít nemohla.

Rozhovor 5

Gymnázium

Moje očekávání:

Zajímá mne především, zda funguje podobný model jako v Havlíčkově Brodě. Učitel výtvarky stejně jako ostatní učitelé zastupují profesionalitu ve své tvorbě a svém oboru. Učitel v Havlíčkově Brodě měl především umělecké vzdělání a vycházel ze skutečného umění. V tom případě se pak tolik nezaměřuje na průřezová témata a řeší úkoly spíše individuálně, jak je zvykem na středních uměleckých školách. Zapojuje hodně techniky a dějiny umění.

- Rozhovor s ředitelem

25 Realizujete u Vás na škole nějaké projekty na témata multikulturní výchovy?

- Ano určitě realizujeme mnoho projektů. Jsme z jedné třetiny španělské gymnázium. Každoročně probíhají výměnné pobyty. Naši studenti jezdí do Valencie a naopak studenti z Valencie k nám. Bydlí pak samozřejmě v rodinách, takže probíhá určitá výměna zážitků a názorů mezikulturního charakteru. Dále jsme zde měli projekt, kdy studenti z naprosto odlišných kultur přijeli k nám na gymnázium a prezentovali v angličtině svoji kulturu a trávili čas opět v rodinách a hlavně mezi studenty. Byl tu chlapec z Jižní Koreje, z Egypta, děvče z Indie a dál už si to přesně nepamatuji. Všechny akce tohoto typu máme i ve výroční zprávě našeho gymnázia a ty nejpovednější projekty i v rámci výtvarné výchovy jsou tam zaznamenány. Řekl bych tedy, že vše vychází především z praxe a nejlépe se nám osvědčuje právě takováto mezinárodní spolupráce. Rádi tyto možnosti využíváme. Také využíváme každoročně projekty Erasmus a Koménius, což jsou studijní pobyty v zahraničí.

1 Co se týče výuky, zasahujete nějak učitelům do jejich příprav? Především co se týče učitelů výtvarné výchovy a realizací průřezových témat?

- Tak určitě nijak významně ne. Občas je v těch projektech spolupráce potřeba, třeba uspořádat výstavu nebo řešit nějakou soutěž, to jim přeposílám, pokud potřebuji, tak i připomínám. Jinak to nechávám vše v kompetenci učitelů. Ale pokud budete mít čas, podívejte se po chodbách. Mnoho vystavených věcí se týká právě projektů v mezinárodní spolupráci.

2 Jsou učitelé připravováni na realizaci MV?

- Ano i ne☺ Je tu mnoho projektů a nabídek na školení, kurzy a podobně. Učitelé o nich ví a mohou se na ně v rámci školy hlásit. Ale teď opravdu přesně nevím, zda absolvovali učitelé výtvarné výchovy školení nebo kurz přímo na MV. Zkuste se pak zeptat přímo učitelky.

3 *Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?*

- *Upřímně jsem nad tím nikdy nepřemýšlel, ale asi ano. Nevím jak bych to tedy pojmul, neznám žádné metodické postupy ve výtvarce, ale myslím, že potenciál tam určitě je.*

4 *Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá?*

- *Myslím, že určitě. Zvláště u nás na Gymnáziu je to vidět. Mezinárodní spolupráce a interkulturní komunikace jsou tu opravdu běžnou součástí výuky a tím pádem jsou studenti zvyklí na různé věci. Domluvit se, pochopit jiný úhel pohledu a vůbec.*

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence proti xenofobii? Především mne zajímá, co si myslíte o xenofobii vůči romské minoritě.*

- *Tak to je věc, kterou zde asi moc neřešíme. Nevím o tom, že by zde byl nějaký romský žák. Chodí sem ale několik vietnamských studentů a s nimi problémy určitě neřešíme. Víte, spoustu věcí se odvíjí od reálných skutečností a jelikož tyto věci pro nás zde nejsou prioritou, nemůžeme se zaměřovat na všechno.*

26 *To samozřejmě chápu a myslím, že již takhle je zde projektů a mezinárodní spolupráce mnoho. Spíš by mne zajímal i Váš názor na tuto problematiku. Myslíte si, že je problém, pokud je většinová populace xenofobní vůči romské menšině nebo celkově k menšinám v ČR?*

- *Problém to určitě je. Sám vím, že nejlépe se člověku pracuje v přátelském prostředí a pokud jsou vaše snahy předem zamítnuty, je to těžké, a ještě pokud se jedná o zamítnutí jen na základě odlišného vzhledu. Když nad tím přemýšlím, vím o tom, že se tato témata řeší v ZSV.*

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- *Ano to vím.*

7 *Ještě mi řekněte, zda jste spokojen se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?*

- No jelikož se na tyto témata zaměřujeme, myslím, že zde je toho hodně. Ale dokážu si představit, že pokud se o to vedení školy nezajímá, určitě ty časové dotace pak chybí.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, aby jej učitel realizoval? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi učitele a třeba i studentů.

- Za sebe bych byl určitě pro. Toto téma je určitě zajímavé, ale musíte se domluvit především s paní učitelkou, zda by byla ochotna.

- Rozhovor s učitelkou

1 *Je realizované průřezové téma multikulturní výchova v hodinách VV? Jakým způsobem?*

- Ježiš vy jste určitě z plzeňské pedagogické fakulty. Víte tohle je věc, která mne trochu rozčiluje. Já neřeším žádná průřezová témata ani zrovna neholduji reflexím. Je tady takový problém, že na vaší škole se úplně zapomíná na to, že se také může jednat o jiné hodnoty. Třeba řemeslná práce, to aby člověk dokázal vytvořit něco, za co se nemusí stydět a má to třeba i nějaký smysl. Vždycky se pak bojím, že někdo od vás přijde a začne mi do toho šťourat a přitom ty holky co jsem zde měla na praxi, tak ani neuměli vůbec kreslit.

27 *Tak to já určitě chápu. Mám vystudovanou střední uměleckou školu a prošla jsem velkým drilem. Opravdu vím, že znám některé lidi, co neumí kreslit a jdou učit výtvarku a upřímně mne to taky rozčiluje. Na druhou stranu nás učili výtvarníci bez pedagogického vzdělání a také to nebylo zrovna to pravé. To že se dají předat i jiné hodnoty, než se propagují u nás na škole, vím samozřejmě také. Každopádně se nemusíte bát, že bych po vás chtěla nějaké slovíčkaření či metodiku, chci znát nějaký Váš postoj, názor. Jedná se o sběr dat a ne váš rozbor.*

- Dobře tedy, to se mi trochu ulevilo. Víte u nás je natolik malá časová dotace na výtvarnou výchovu, že nemáme úplně čas řešit jakékoli projekty. Opravdu si také stojím za tím, že se to za posledních pět let hodně zhoršilo. Teď už ani není čas na rozbor dějin umění. Maximálně když chci navázat práci na nějaké zajímavé období, tak to zdůrazním, ale že bychom měli čas to do hloubky probírat, to ne. Je to tak, že mám do kvarty jednu hodinu týdně. Většinou to řešíme seskupením a tak tedy dvě hodiny jednou za čtrnáct dní. Samozřejmě když něco odpadá, tak je to většinou výtvarka a také se stává, že si během výtvarky nahrazují hodiny i v jiných předmětech. Tudiž se občas se studenty nevidíme přes měsíc. Je pak velice těžké na práci navazovat.

2 A někdy v minulosti jste nějaké projekty řešila?

- Ano to ano. Měli jsme projekty zaměřené i na multikulturalitu tady v Plzni nebo toleranci celkově. To pak zpracovávají studenti třeba i jako plakát.

28 Nyní tedy na to není čas, takže se zaměřujete spíše na techniky?

Ano tak by se to dalo říct.

29 Ještě by mne zajímalo, prý byly na škole výstavy v rámci mezinárodní spolupráce, to jste řešili se studenty? Měli možnost nějakého srovnání s díly se studenty ze zahraničí? Komentovali to nějakým způsobem?

- No to jsme měli. Se studenty jsme to v rámci výtvarky i instalovali. Určitě mne zaujalo, že kvalita děl od našich studentů byla jednoznačně nejlepší. Některé práce jsem vůbec nepochopila. Určitě se dalo poznat, které práce jsou z jaké země, protože měli nějaké společné znaky.

30 Vycházelo to tedy i z nějakého kulturního základu? V každé zemi tvoří s nějakým typickým odlišným akcentem?

- Hodně jde o to, co preferují učitelé v té či oné zemi a samozřejmě dějiny umění na to taky mají svůj vliv. Třeba španělská výtvarná scéna je hodně odlišná od té naší.

31 Takže se určitě dá mluvit o střetu kultur v rámci výtvarného díla?

- To máte vlastně pravdu, nad tím jsem tolik nepřemýšlela. Měli jsme s tím hodně práce a organizačních věcí.

3 *Tedy nějaké kurzy na průřezová témata nebo něco podobného jste neabsolvovala?
Pan ředitel mi říkal, že na škole něco takového probíhá?*

- Ne to jsem nic neabsolvovala. To spíš když si mohu rozšiřovat obzory v oboru výtvarky, to jedu ráda.

4 *Důležitost MV pro rozvoj sociální inteligence?*

- Ale tak když se na to podívám z té výtvarné strany a srovnávání děl z jiných kultur, zdá se mi to určitě užitečné a zajímavé

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence, aby žáci netrpěli xenofobií vůči minoritám v ČR?*

Speciálně problematika romské minority?

- To určitě je. Zvláště v Plzni je celkem dost problémů.

6 ---

7 *Jaké je Vaše pojetí výuky? Jak si myslíte, že jsou realizace vašich hodin zaměřeny?*

- No já se většinou snažím o to, aby studenti vůbec něco vytvořili. Jelikož se většinou vidáme třeba i jednou za měsíc je těžké práce dodělávat. Řešíme proto často klasickou kresbu, malbu a třeba plastiku. Chci, aby cvičili oko, aby dokázali rozeznávat tvary a aby měli nějaké haptické zážitky.

Experiment:

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, abyste jej realizovala v rámci svého programu? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Je zde i práce s obrazem a předávání informací pomocí obrazu, mediální manipulace. Jsou zahrnuty také úkoly na předsudky a stereotypy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi od Vás a třeba i zaznamenat reflexe od studentů.

- Víte, jste mi nakonec i sympatická a asi by mne to zajímalo, ale předem mohu říci, že si myslím, že na to prostě nebude čas. Už takhle vytvoříme tak polovinu z předpokládaného plánu, takže řeším spíše vlastní plány a úkoly.

Poznámky:

Na interkulturní vzdělávání jsem se neptala, protože jsem paní učitelce předem slíbila, že nebudu rozebírat pojmy a slovíčkařit. Přestože zprvu byla velice kritická vůči mým otázkám, nakonec jsme se shodli na mnoha věcech a provedla mne po výzdobě školy. Rozebírali jsme ještě nějaká témata, která realizovala během výuky. Také mi ukázala ty práce od cizích žáků a řešili jsme nějaké společné znaky.

Rozhovor 6

Základní škola

Tato základní škola má na svých stránkách velice otevřené informace o svých učitelích a jejich aprobaci. Je také zařazena do projektu „začít spolu“. Na škole je mnoho i jiných projektů.

Moje očekávání:

Podle stránek se jedná o velice otevřenou školu, kde dávají velký důraz na kreativitu a tvořivost i skrze výtvarnou výchovu. Musím říct, že zkušenost z plzeňských škol byla až na jednu-gymnázium, zatím velice rozporuplná. V tuto základní školu vkládám zatím alespoň malé naděje, že bude situace lepší než na předchozích základních školách. Alespoň podle informací na webových stránkách, působí tato škola velice zajímavě. To ovšem není směrodatné, protože ani na předešlých školách bych podle stránek nepoznala, že kvality v rámci multikulturní výchovy a bohužel i výtvarné výchovy budou takto omezené.

- Rozhovor s učitelkou

1 *Je realizované průřezové téma multikulturní výchova v hodinách VV? Jakým způsobem?*

-Ano mediální výchovu tady máme, ale já preferuji spíše ruční techniky, s počítačem si úplně nerozumím.

32 *Já se omlouvám, že Vám do toho vstupuji, ale myslela jsem multikulturní výchovu.*

- Aha tak to jsem popletla. Předpokládala jsem spíš mediální výchovu v rámci výtvarky. No já teď vlastně ani nevím. Něco by se určitě našlo... Víím o tom, že jsme řešili výtvarné úkoly na téma židovství, bylo to k příležitosti nějaké akce v synagoze. Pak taky v rámci Plzeň 2015 jsme dělali nějaké plakáty i s multikulturními tématy.

o *Takže se jednalo i o témata v rámci minorit v ČR?*

- Ano vlastně, ano. To téma bylo o složení obyvatel a toleranci v rámci Plzně, takže ano.

2 *Je vysvětleno dětem, že se jedná o průřezové téma MV? Probíhají nějaké reflexe? Mluvíte s nimi o faktech?*

- Zrovna v tomto úkolu jsme to myslím nějak probírali, ale nevím, zda podrobně.

3 *Máte nějaké vzdělání v průřezovém tématu MV?*

- Ne to určitě nemám. Ale tyto úkoly jsou často i v rámci nějakých soutěží, takže třeba ani nejsou z mé hlavy.

4 *Myslíte si, že je MV důležitá pro rozvoj sociální inteligence?*

- Myslím, že ano, vlastně určitě. Žáci by měli mít i všeobecný přehled a vnímat nějaké základní hodnoty jako tolerance a podobně.

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence, aby žáci netrpěli xenofobií vůči minoritám v ČR? Speciálně problematika romské minority?*

- Tak to je určitě důležité. Ty děti by neměli mít předsudky. Myslím, že jsou i u nás na škole preventivní opatření k této problematice, ale spíš v rámci občanské nauky a podobných předmětů

33 *A dokážete si představit zpracovávat tato témata třeba i v rámci výtvarky?*

- Asi ano, ale teď bych to na místě nevymyslela.

34 *To samozřejmě chápu, to je nutné promyslet.*

6 *Setkala jste se někdy s pojmem interkulturní vzdělávání?*

- To nevím. Asi ano ale nevím co to je. Bohužel☺

35 *Jedná se o posun od MV. Zaměřuje se na kritické myšlení, individualitu jedince a společné znaky lidí. Nepoukazuje na rozdíly, ale na společné znaky.*

- Ano tak to je zajímavé, určitě.

7 *Ještě mi prosím řekněte jaké je Vaše pojetí výuky?*

Jsem především keramička a máme na škole vybavenou keramickou dílnu, takže hodně prací směřuje i ke keramice. Samozřejmě i jiné techniky zkusíme, to je pravda. Témata se snažím volit tak, aby žákům něco přinesly a mohly díky výtvarce najít nové pohledy na to téma.

Experiment

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, abyste jej realizovala v rámci svého programu? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Je zde i práce s obrazem a předávání informací pomocí obrazu, mediální manipulace. Jsou zahrnuty také úkoly na předsudky a stereotypy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi od Vás a třeba i zaznamenat reflexe od studentů.

- Pokud bychom na to měli čas, tak by to asi šlo, ale dopředu Vám to asi nemohu slíbit. Ale až by to bylo úplně aktuální, určitě se stavte.

- Rozhovor s ředitelkou

1 *Zasahujete do příprav na realizace průřezových témat u jednotlivých učitelů nebo to necháváte plně v jejich kompetenci?*

- Nechávám to plně v jejich kompetenci. Ale samozřejmě nějaké větší projekty nebo změny v programu řešíme i na schůzích.

2 *Jsou učitelé připravováni na realizace MV?*

- Ano. Existuje řada kurzů a my si necháváme posílat stále nové a aktuální nabídky. To zda se učitelé na kurzy chtějí přihlásit je pak věc druhá. Ale jedna iniciativa, teď nevím přesně která, ale také zřídila internetový informační server a tam se vkládají různé projekty a návrhy vyučování na průřezová témata. Z toho se dá určitě čerpat. Jako škola jsme tam zaregistrováni a učitelé mohou stahovat různé nápady k tématům, které chtějí probírat.

3 *Vidíte potenciál ve spojení VV a MV?*

- Ano určitě tam potenciál je a myslím, že v rámci školy jej celkem využíváme.

4 *Myslíte si, že je multikulturní výchova důležitá?*

- Tak spousta věcí je důležitých. Samozřejmě i multikulturní výchova. V dnešní době je to asi důležitější než dříve.

5 *Myslíte si, že je důležitá prevence proti xenofobii? Především mne zajímá, co si myslíte o xenofobii vůči romské minoritě.*

- Na to názor mám a i jej zastávám u nás ve škole. Ano, prevence je důležitá, ale pouze za předpokladu, že i ty minority přijmou naši kulturu a naše zvyky. Prostě to nejde jenom jednostranně.

36 *Myslíte, aby i potlačili svoji kulturu a přijali pouze tu naši?*

- Co se týče našich zvyků, měli by je dodržovat a naschvál se neodlišovat. Také by se měli snažit naučit náš jazyk a podobně. Vadí mi, když jsou moc velké kompromisy pouze ze strany majority. Jinak co dělají doma, je samozřejmě jejich věc.

6 *Víte co je to interkulturní vzdělávání?*

- To nevím, já ty nové pojmy zas tak už neřeším.

7 *Jste spokojen se současným stavem časových dotací na průřezová témata, speciálně co se týče MV v rámci VV?*

- Víte, já si osobně myslím, že ty RVP jsou celkem zlo jak pro vedení, tak pro učitele. Je tam tolik možností a je tolik učebnic, že je pak těžké najít nějakou cestu, aby učivo navazovalo. Takže v tom je pak velký nepořádek, protože učitelé musí pořád hledat mnoho variant, aby měli v předmětu návaznosti a přitom nacházeli nějaká nová témata.

Experiment:

Mám vytvořený projekt, který bych Vám naprosto nezištně mohla detailně vypracovat a přenechat k realizaci. Myslíte, že by bylo možné, aby jej učitel realizoval? Je to zaměřeno na téma romské menšiny a realizoval by se právě v rámci výtvarné výchovy. Jediné co bych potom chtěla, je znát nějakou zpětnou vazbu, reflexi učitele a třeba i studentů.

- To je tedy pouze na učitelce. Já samozřejmě souhlasím. Zeptejte se tedy paní učitelky, zda by byla ochotna zařadit to do svého harmonogramu.

Poznámky:

K otázce číslo 2. Našla jsem několik různých stránek, které jsou zřízeny pro učitele a o kterých je dobré vědět. Často se jedná o internetové servery s řadou nápadů na metodiku, projekty, návrhy vyučovacích jednotek, které se dají využít a zařadit do průřezových témat.¹

---

¹ <http://www.evvoluce.cz/projekt-evvoluce/projekt-evvoluce.php>

<http://www.metodiky.cz/onas.aspx>

<http://rvp.cz/filtr-ZVO-DC-1>

http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_12.pdf